R 496
5

Guliston

2012/1

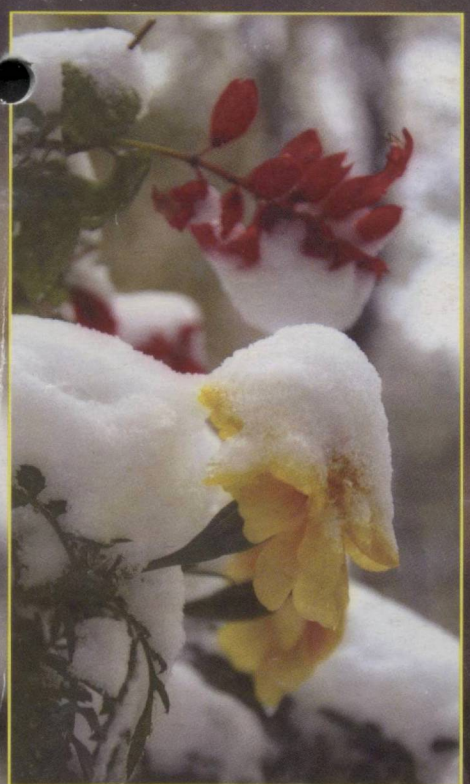

O‘zbekiston Xalq shoiri *Oydin HOJIYEVA (rassom Pavel VORONKIN, 1975 yil)*

2012- yil – “Mustahkam oila yili”

Alisher Navoiy nomidagi

Ҳеч кимга сир эмас, бу дунёда ҳар қайси инсон вояга етиб, касб-ҳунарга эга бўлиб, ҳаётда ўз ўрни ва келажагини аниқлаб, оила қуришни истайди.

Онгли яшайдиган ҳар бир одам яхши англайдики, бу ёруғ оламда оила бор экан, ҳаёт абадийлиги, бебаҳо неъмат бўлмиш фарзанд бор. Фарзанд бор экан, одамзод ҳамиша келажагини ўйлаб, эзгу орзу ва интилишлар билан яшайди.

Бугунги кунда биз ҳеч кимдан кам бўлмайдиган демократик давлат, халқимиз учун озод ва фаровон ҳаёт қуриш мақсадлари билан яшар эканмиз, оила институтини янада мустаҳкамлаш, бу борада олиб борилаётган ишларимизни янги босқичга кўтариш алоҳида аҳамият касб этади.

* * *

Буларнинг барчасини инобатга олган ҳолда, сизларнинг рухсатингиз билан, кириб келаётган янги — 2012 йилга юртимизда **“Мустаҳкам оила йили”** деб ном беришни таклиф этаман.

Янги йилга мана шундай ном беришимиз, азал-азалдан халқимиз учун муқаддас бўлмиш оилани ҳаётимиз таянчи ва суянчи, жамиятимизнинг ҳал қилувчи асосий бўғини деб қабул қилишимиз замирида, ҳеч шубҳасиз, жуда катта маъно-моҳият мужассам. Чунки оила соғлом экан — жамият мустаҳкам, жамият мустаҳкам экан — мамлакат барқарор. Буни исботлаб, тасдиқлаб беришнинг ҳеч қандай ҳожати йўқ.

* * *

2012 йилга “Мустаҳкам оила йили” деб ном беришимиз муносабати билан давлат идоралари, нодавлат ва ижтимоий ташкилотлар, хайрия жамғармалари билан биргаликда ишлаб чиқилиб қабул қилинадиган дастурда айни шундай тушунча, орзу-интилишларимиз ўз ифодасини топиши лозим.

* * *

Иккинчидан, барчамиз яхши тушунамиз, мустаҳкам оила ва бахтли турмуш, авваламбор, оила қурадиган ёшларнинг ўзига, уларнинг ақл-заковати, маънавий фазилатларига, оила, жамият олдидаги ўз бурчи ва масъулиятини чуқур англаб етишига боғлиқ.

Бу ҳақиқатни ҳеч ким инкор этолмайди. Лекин энди пайдо бўлган, катта умид билан ҳаётга қадам қўяётган ёш оилани моддий ва маънавий жиҳатдан кенг қўллаб-қувватлаш, уларга кўмак, имтиёз ва имкониятлар яратиб бериш, аввало уй-жой билан таъминлаш — буларнинг барчаси учун нафақат ота-оналар, биринчи навбатда, давлат ва жамиятимиз масъулдир, десак, айни ҳақиқатни айтган бўламиз.

* * *

Албатта, бугунги кунда юртимизда ёш оилаларга кўрсатилаётган эътибор ва ғамхўрлик ҳақида кўп гапириш мумкин. Шу билан бирга, холисона тан олишимиз даркор — ана шундай саъй-ҳаракатларимизни изчил давом эттириш, қаерда бўлмасин, марказда, шаҳар ёки қишлоқ жойларда бўладими; эзгу мақсадларимизнинг ҳар томонлама тасдиғини кўриш учун ҳали жуда кўп ишларни амалга оширишимиз керак.

* * *

Учинчидан, “мустаҳкам оила” деган ғоянинг ҳаётимиздаги амалий ифодасини кўришда, ҳеч шубҳасиз, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш идораси сифатида ном қозонган маҳалла тизимининг ўрни ва таъсири беқиёсдир. Бунинг исботини бугун ҳар қадамда кўраётганимизни таъкидлаб ўтишни истардим.

Ҳақиқатан ҳам, бундай ноёб ижтимоий тузилма ҳозирги кунда “Маҳалла — халқ виждони” деган юксак таърифга ҳар тарафлама муносиб бўлиб бормоқда.

Айниқса, ёш оилани ҳаётнинг турли тўфонларидан асраш, унинг мустаҳкам оёққа туриб олиши учун елкадош бўлиш, бу борада зарур кўмак, маслаҳат кўрсатишда маҳалланинг роли ва аҳамиятини ҳеч нарса билан қиёслаб бўлмайди.

* * *

Тўртинчидан, оилани янада мустаҳкамлаш ҳақида сўз юритар эканмиз, мен бу масаланинг яна бир муҳим жиҳатига эътиборингизни қаратмоқчиман. Оила олдида турган вазифаларни ҳар томонлама амалга ошириш — авваламбор, моддий, маънавий, бугун ўта долзарб бўлиб бораётган тарбиявий муаммоларни ечиш, оиланинг барча-барча ташвишларини осонлаштириш каби муҳим масалаларни ҳал этиш билан боғлиқ эканини, ўйлайманки, ҳаммамиз яхши тушунамиз.

* * *

Айни ана шундай масалаларни ҳал этиш ҳар қайси оиланинг юкини ҳеч нолимасдан, ҳаётга шукрона қилиб, ўз елкасида кўтариб келаётган, оила кўрғонинг ҳам чироғи, ҳам чароғбони бўлган аёл зотининг, опа-сингилларимизнинг оғирини енгил қилиш билан баробар эканини эсимиздан чиқармаслигимизни истардим. Ана шундай муҳим вазифаларни амалга ошириш учун дастурда аниқ чора-тадбирлар кўзда тутилиши зарур.

* * *

Бешинчидан, биз маънавий ҳаётимизни юксалтиришда, жамиятимизда эзгу инсоний фазилатларни кенг қарор топтиришда, тобора кучайиб бораётган, бизнинг миллий табиатимиз, урф-одаиларимизга мутлақо зид бўлган ҳар қандай зарарли таъсирлар, бузғунчи ғояларга қарши туришда, азалий қадриятларимизни асраб-авайлашда оилани мустаҳкам таянч деб биламиз.

* * *

Азиз ватандошларим, қадрдонларим!

Биз янги йилда ўз олдимизга мана шундай олижаноб мақсад ва вазифаларн қўяр эканмиз, бундай интилишларимизни амалга ошириш учун давлат ва ҳокимият идоралари, маҳалла, хотин-қизлар ва ёшлар ташкилотлари, кенг жамоатчилик, бутун халқимиз бир ёқадан бош чиқариб, фаол иштирок этади, деб ишонаман.

* * *

Биз бугун қандай оғир ва мураккаб, таҳликали бир замонда яшаётганимиз, ўйлайманки, ҳеч кимга сир эмас. Лекин биз танлаган йўл қандай қийин ва машаққатли бўлмасин, мен ишонч билан такрор айтаман — биз бу йўлдан ҳеч қачон қайтмаймиз ва ўз мақсад-муродимизга, албатта, етамиз.

Айни шу йўлда Яратганимизнинг ўзи эл-юртимизни ёмон кўзлардан асрасин, эзгу орзу-ниятларимизни рўёбга чиқаришда ўзи мададкор бўлсин.

Ислом КАРИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти

Guliston

ijtimoiy-siyosiy, ilmiy-badiiy, madaniy-ma'rifiy jurnal

Jurnal 1925-yildan chiqa boshlagan

O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi

Tahririyat:

Bosh muharrir:
Azim SUYUN
Bosh muharrir o'rinbosari:
Jalolbek YO'LDOSHBEKOV
mas'ul kotib:
Komil JONTOYEV
fotomuxbir:
Mashrab NURINBOYEV
sahifalash va dizayn:
Azamat FAYZULLAYEV
Nigina QODIROVA
navbatchi muharrir:
Shermurod SUBHON

Jamoatchilik kengashi:

Akramjon ADIZOV
O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi huzuridagi "Ijod" fondi direktori

Dilora Murodova
O'zbekiston Davlat konservatoriyasi rektori

Suvon Najbiddinov
"Matbuot tarqatuvchi" AK Bosh direktori

Abduvahob NURMATOV
Andijon viloyati hokimligi mas'ul xodimi

Baxtiyor Sayfullayev
O'zbekiston Madaniyat va sport ishlari vazirining birinchi o'rinbosari

Abdusalom UMAROV
Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi direktori

Azamat Haydarov
"O'zbeknavo" estrada konsert birlashmasi bosh direktori

Ushbu sonda:

Lola O'NAROVA
Yaxshi kitoblar bor

Javlon SULAYMONOV
Nafosat bo'stonidagi san'at durdonalari

Matluba MAHKAMOVA
Mustaqillik yillarida bolalar dramaturgiyasi

O'g'iloy MUHAMEDOVA
Doiram doirasi

G'ani XUDOYEV
An'ana va zamon

Nigina QODIROVA
Coco Chanel

Komil JONTOYEV
Sakkizoyoq

Moqovada:
4-betda: O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan artist Xosiyat HUSANOVA

Bichimi 60x84 1/8. Buyurtma №18. Adadi: 4357 nusxa. Hajmi 6 b.t.
Bosmaxonaga 16.02.2012-yilda topshirildi. Bosishga 16.02.2012-yilda ruxsat etildi. Tahririyat manzili: Toshkent – 100000, Buyuk Turon ko'chasi, 41-uy. Tel: 233 25 66, 233 27 94.
O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida 0517-raqamli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.
Jurnal «Muharrir» nashriyoti matbaa bo'limida chop etiladi.
Bo'lim manzili: 100060, Toshkent shahri, Elbek ko'chasi, 8-uy.
E-mail: azimsuyunnur@mail.ru

Oila mustahkam – jamiyat obod,
Xonadonlar sho'x-shan kulguga to'lsin,
Totuvlik bor joyda barcha dillar shod,
Har bitta oila mustahkam bo'lsin!

2012 "Mustahkam oila yili"

HAZRAT NAVOIY

Navoiy vasiyatining mohiyati

VASIYATI

Шарқ мумтоз адабиётида Искандар номи кўп учрайди: Низомий Ганжавийнинг «Панж ганж»и, Хусрав Деҳлавийнинг «Хамса»си, Жалолиддин Румийнинг «Маснавийи маънавий»си, Абдураҳмон Жомийнинг «Ҳафт авранг»и, Алишер Навоийнинг «Хамса»сида идеал образ сифатида талқин қилинган бўлса, қатор мумтоз шоирларнинг қасидалари, маснавийлари, ғазалларида бу ном тимсол, рамз сифатида бот-бот учраб туради. Искандар — Искандари Мақдуний, Искандари Зулқарнайн, Искандари Кабир, Александр Македонский номлари билан машҳур бўлган буюк саркарда Мақдуния подшоҳи Филиппнинг ўғлидир. У милоддан аввалги 356 йилда Пелла шаҳрида туғилиб, 323 йили Бобил шаҳрида вафот этган. Александр Мақдуний буюк файласуф олим Аристотел тарбиясида бўлган ва олим унинг асосий маслаҳатчиси эди. У 20 ёшида, Филипп қатл этилгандан кейин тахтга ўтиради. Тарихий сиймо бўлган Александр Мақдуний отасининг чала қолган босқинчилик юришларини давом эттириб, милоддан аввалги 334 йилда Эронга юриш қилади ва Эрон подшоҳи Доро III нинг қўшинларини 30 мингга яқин пиёда жангчи, 5 минг отлиқ аскар, яна қанчадир енгил қуролланган ёрдамчи кучлар ҳамда 160 та кема билан енгади. У ана шу юришда Бақтрияни, бутун Марказий Осиёни эгаллайди. У эгаллаган ҳудуд Ҳинд уммонидан Дунай дарёсигача чўзилган бўлиб, қадимий дунёнинг улкан салтанати сифатида тарихда қолди. У салтанатнинг пойтахти қилиб Бобилни танлади ва шу ерда 33 ёшида безгак касалига йўлиқиб вафот этди. Унинг ўлимидан кейин ички жиҳатдан мустаҳкам бўлмаган салтанат парчаланиб кетган.

Искандар қай тарзда Шарқ мумтоз адабиётига ижобий образ бўлиб кириб қолган? Қай тарзда Қуръони каримда пайғамбар сифатида зикр этилган? Қуръони каримнинг Каҳф сурасидаги 83-98-оятларида у Зулқарнайн сифатида зикр этилганлиги маълум:

83. (Эй Муҳаммад,) яна Сиздан Зулқарнайн ҳақида сўрайдилар. Айтинг: «Мен сизларга у ҳақдаги хабарни ҳозир ўқиб берурман.

84. Дарҳақиқат, Биз унга (Зулқарнайнга) Ерда мартаба бердик ва (истаган) барча нарсасига йўл (имконият) ато этдик.

85. Бас, у (аввал Ғарбга қараб) йўл олди.

86. То (кетаётиб) кун ботадиган жойга етгач, у (қуёшнинг) бир лойқа булоқ (орти)га ботаётганини кўрди ва (булоқнинг) олдида бир қавмни учратди. Биз: «Эй Зулқарнайн, ё (уларни) азобга дучор қилурсан ёки уларга яхши муомалада бўлурсан», дедик.

87. У айтди: «Зулм қилган кимсани, албатта, азоблагаймиз. Сўнгра Парвардигорига қайтгач, У зот уни янада хунук азоб билан азоблар».

Бу оятлардаги Ғарбга юришдан мурод Эрон бўлмоғи керак. Чунки Қуръон нозил қилинган даврда Эрон мажусийлик эътиқодида бўлиб, Муҳаммад (с.а.в.)нинг дастлабки нигоҳи ҳам Эрон томонга қаратилган эди. «Қуёшнинг лойқа булоқ ортига ботаётгани»дан мурод эса, куфрдир. Демак, Зулқарнайн куфрни маҳв этиш учун қуёш ботадиган томонга юриш қилади ва сўнгра, кейинги оятларда зикр этилишича, қуёш чиқадиган тарафга йўл олиб, у ерда ҳам Яъжуж-Маъжуж тимсолидаги куфрни маҳв этади.

Аммо Қуръони каримдаги Зулқарнайн, албатта, Александр Мақдуний эмас, у Қуръонда зикр қилинган бошқа пайғамбарлар сингари ваҳий олган сиймо бўлмоғи керак. Зулқарнайн — икки шохли дегани.

Искандарнинг жангу жадаллари, табиати ҳақида ўз замонидаёқ (яъни милоддан аввал) кўплаб асарлар ёзилган. Улар жамланган ва «Искандарнома»лар деб юритилган. Тарихий ва адабий йўналишда бўлган шундай асарлар Искандар замондошлари Клитарх Онесикрит, кейинчалик Плутарх Курций Руфлар тарихий йўналишда, Каллисфен адабий йўналишда роман ёзганлар. Бу асарлар паҳлавий (ўрта форс тили), суриёний, қибтий, ҳабаший, арманий ва бошқа тилларга таржима қилинган. Шарқда «Корномаи Ардашери Бобакон», «Ардавирофнома», «Динкард», «Бундаҳишин», «Номаи Тансар», «Муруж уз-заҳоб», «Форсийнома», «Тарихи Табарий», «Таржимаи тарихи Табарий», «Мужмал ут-таворих» асарларида Искандар ҳақида маълумотлар ва ривоятлар бор.

Албатта, мусулмон оламида яратилган достонлар заминида Қуръони каримдаги Искандар номи Зулқарнайн деб зикр этилгани асос бўлган.

Халқ орасида юрган афсона ва ривоятларга қараганда, Зулқарнайн ҳатто Мусо пайғамбарга ҳамсафар бўлган ва унинг ҳикматларини эшитган.

Бундай афсона ва ривоятлар, албатта, биринчи навбатда юнон тилида яратилган. Шарққа нисбатан эллинизмнинг таъсири кучли бўлгани туфайли, бу афсона ва ривоятлар Шарқ адабиётига ҳам ўз таъсирини кўрсатиб, Абулқосим Фирдавсий ва Низомий Ганжавийлар Искандар ҳақидаги юнон тилларидаги ривоятларга таяндилар.

«Зулқарнайн» ҳақида шундай тушунча мавжуд: бошда икки тилим ўсган гўшт; иккита соч тутами, демак Зулқарнайн олий даражада яратилган маъносидадир. Бинобарин, Искандар Зулқарнайн зоҳирий ва ботиний илмларни пухта эгаллаган, ёруғлук ва зулмат оламини ҳам аник кўра билган. Бундан у илоҳий қудрат касб этган, деган маъно келиб чиқади. Ана шу тушунчалар мумтоз адабиётнинг дурдона асарларига кўчган.

Достонларда Искандарнинг туғилиши, отаси ва онаси кимлар бўлгани ҳақида асосан икки ривоятга асосланилади. Искандар Мақдуния қироли Филипп (Файлақус)нинг ўғли; Искандар Эрон шоҳи Доро иккинчининг ўғли, онаси Филиппнинг қизи (исми Ҳумой бўлган); Искандар мисрлик коҳин Никтониб ва Филиппнинг хотини Олимпия (пинҳоний муҳаббатидан) нинг туғилган ўғли.

Бу ривоятлардан кўринадики, Искандарда Мақдуния қироллари, Эрон шоҳлари, Миср фиръавнларининг қони бор экан.

Яна бир ривоят бор: Искандарнинг онаси ҳомиладорлик даврида хасталаниб қолганда, уни искандар (бизда кашнич) билан муолажа қилиб даволаганлари учун туғилган чақалоққа Искандар номини берган эканлар.

Искандар ҳақидаги асарларда, жумладан, достонларда шоирлар мана шу ривоят ва афсоналарга суянган ҳолда Искандар образини яратганлар.

Низомий икки қисмдан иборат «Шарафнома» ва «Иқболнома»сида Искандарнинг жангу жадаллари, Юнонистонга қайтиши, Юнонистон таърифи ҳамда Искандарнинг Арасту, Афлотун, Сукрот, Архимед сингари файласуфлар би-

лан мулоқоти ҳикоя қилинади.

Низомий достонининг асосий ғояси одил шоҳ таърифидир. Унинг «Панж ганж» номи билан машҳур хамсасидан сўнг Хусрав Деҳлавий «Хамса» яратди ва Искандар ҳақидаги достонни «Ойинаи Искандарий» деб атади.

Унда Искандар ҳаётидан ажойиб ва ғаройиб воқеалар, давр ҳукмдорлари ҳақидаги ривоятлар келтирилган.

Абдураҳмон Жомийнинг «Хирадномаи Искандарий»сида асосий мавзулар ва мақсад панду насиҳатлар орқали очилади. Қадим юнон ҳакимлари суҳбатидан ва ҳикоятларидан халқпарварлик, адолатпешалик ғоялари саралаб олинади.

Алишер Навоий ўзининг 1485 йилда ёзилган «Садди Искандарий» асарида ўз салафлари анъанасини давом эттирган, ўз замонаси билан боғлаб Искандар тимсолини идеал шоҳ даражасига кўтарган.

Шоир, олим, давлат арбоби бўлган Алишер Навоий Искандарнинг адолатпарварлиги, ноаҳилликнинг ёмон окибатлари, ақл, яхшилик, инсоф, ёшлик, қарилик, тўғрилик, фаҳм-фаросат ва бошқа масалалар билан боғлаб, ўзининг кенг қамровли ғояларини мазкур достонда баён этган.

Улуғ шоир «Хамса»сининг бешинчи достонини тугалламоқда: Искандар Кирвон халқини Яъжуж-Маъжужлар зулмидан қутқариш учун баланд садд — деворни қурдирди ва асли ватани Румга қайтди.

Бўлуб олами бўйла санъатнамой,
Кеча-кундуз иш қилдилар олти ой —
Ки, неча минг устоду санъатгарий,
Тамом этдилар Садди Искандарий...
Қилиб хотирин жамъ, қилди хиром,
Сипаҳ бирла ёд айлаб асли мақом.
Неча кун чун қатъ айлади арзу бум,
Яна бўлди манзилгаҳи тахти Рум.

Бу ўриндаги воқеалар ва Искандарнинг Яъжуж-Маъжужларни тўсиш учун қурдирган баланд девори Қуръони каримнинг Каҳф сурасидаги қуйидаги оятларни ёдга солади:

93. То (кетаётиб) икки тоғ ўртасига етиб келгач, у (тоғлар ортида) гапни сира англамайдиган қавмни учратди.

(Навоий достонида бу қавм Кирвон қабиласи деб кўрсатилади.)

94. Улар: «Эй Зулқарнайн, албатта, (шу тоғлар ортидаги) Яъжуж ва Маъжуж (қабилалари) Ер юзида бузғунчилик қилувчилардир. Бизлар сенга бир (миқдор) ҳақ тўласак биз билан уларнинг ўртасига бир тўғон қуриб берурмисан?» — дедилар.

95. У (Зулқарнайн) айтди: «Раббимнинг менга ато этган (неъматлари) сизлар берадиган (мол-дунёдан) яхшироқдир. Бас, сизлар менга куч-қувват билан ёрдам беринглар, мен сизлар билан уларнинг ўртасига бир девор бино қилай.

96. Сизлар менга темир парчаларини келтиринглар. То (парчалар) тоғ ёнбағирлари билан баробар бўлгач, дам уринглар», — деди. Бас, қачон у (темир-терсакларни, қиздириб ўт қилгач (эритгач), деди: «Менга эритилган мис (ҳам) келтиринглар, уни (темир парчаларининг) устидан қуюрман.

97. Энди улар (Яъжуж ва Маъжуж) у (тўсиқ)нинг устидан чиқишга ҳам, уни тешиб ўтишга ҳам қодир эмаслар.

98. Бу Раббим (томон)дан бўлмиш бир марҳаматдир. Энди, қачонки, Раббимнинг (Яъжуж ва Маъжуж чиқади деб) ваъда қилган вақт келганида (Қиёмат олдидан), Ўзи у (тўсиқ) ни теп-текис қилиб қўяр. Раббимнинг ваъдаси ҳақдир», — деди у.

(Оятларнинг таржималари «Қуръони карим маъноларининг таржималари» (таржимон Абдулазиз Мансур), (Тошкент Ислом университети нашриёти, 2001) китобидан олинди).

Энди Навоий ўз шукроналари, кечинмаларига қўшиб, шоирона ҳис-ҳаяжон билан дўстига мурожаат қилиб, адам — йўқлик дунёсига сафар муқаррар экан, асҳоб — суҳбатдошлар, аҳбоб — дўстлар билан бирга бўлиб вақтни хуш ўтказиш кераклигини уқтиради. Булар 56 байтдан иборат шоир васиятидир. Навоий васиятининг бош мавзуси:

Ватан таркини бир нафас айлама,
Яна ранжи ғурбат ҳавас айлама.

Навоийнинг бу фикри ўз замонидагина эмас, барча даврлар учун долзарб масала, шоир ҳар бир келажак авлодни огоҳ бўлишга, ватан — муқаддас, уни тарк этишни ўйламасликка даъват этади.

Ҳозирги кунларда, айниқса, ёшлар учун Ватанни тарк этиш «орзу»га айланиб бораётган бир пайтда улуғ мутафаккирнинг ушбу васияти ғоят қимматлидир. Навоий ватан ягона эканлигини, ватанга муҳаббат муқаддас туйғулигини таъкидлаб, ҳадисда айтилганидек, ватанни севмоқ иймондандир, деган ғояни илгари суради.

Албатта, буюк мутафаккир ватандан чиқиб сафар қилишни инкор этмайди. Аммо сафардан сафарнинг фарқи бор.

Асосий сафар олдингда, бошқасини ҳавас қилма, ҳеч ким сенга ҳамдардлик қила олмайди, ҳамроҳ ҳам бўлмайди. Шундай экан, шошилма, йўлга чиқишдан олдин изтироб чекишинг зарурми?! Демак, аҳбоб билан бирга бўл, чунки бир-бирингиз учун меҳмонсиз, буни ғанимат тутиб, хурсандчилик билан йигитлик айёмини ўтказинг. Агар даврондан ғам-кулфат етишса, ўзингни овутгин, бардошли, сабрли бўлгин, дейди шоир.

Бу ерда шоир ҳар қандай сафарнинг меҳнат-машаққати бор, сафарни истадингми, унда:

Мусофир бўл, аммо ватан ичра бўл,
Тила хилвату анжуман ичра бўл, —

деб ёзар экан, ўзининг ботиний эътиқоди, нақшбандия тариқатига мансублигини баён этади. Умуман, унинг бу эътиқоди қатор асарларида устувордир. Ҳатто махсус бир китъада мазкур тариқат қоида-йўсинлари ҳақида шундай дейди:

Эрур бас ариғ нуктаву қон ёшинг,
Дурру лаълдин зебу зийнат санга.
Десанг хилватим анжуман бўлмасун,
Керак анжуман ичра хилват санга.
Ватан ичра сокин бўлуб сойир ўл,
Сафардин агар бўлса меҳнат санга.
Назарни қадамдин йироқ солмағил,
Бу йўл азми гар бўлса меҳнат санга.
Дилингдин йироқ тутмағил хушни —
Ки, юзланмагай ҳар дам офат санга.

Демак, нақшбандия тариқатига Навоий амалий ҳаётда татбиқ этиладиган таълимот, деб қараган, унинг ана шу халқчиллиги, турмуш тарзини белгиловчи жиҳатларига эътиборни тортган.

«Мусофир бўл, аммо Ватан ичра бўл» — бу Ватанни яхши билиш керак, деган маънони ҳам англатади. Бинобарин, мусофир бўлмоқ кўп нарсани билмоқ ва англамоқ демакдир.

Шоир сафарга отланиш... дўзах азобларига шайлик кабидир, Ватанга муҳаббат эса, иймон нишонасидир, деб таъ-

кидлайди. Агар инсонга иймон тақдир этилган бўлса, барча гуноҳлари кечирилиб, унга жаннат насиб бўлади:

Сафар азми дўзахқа соний дурур,
Ватан ҳубби иймон нишонидурур.

Навоий васиятидаги яна бир фикр:

Бу дунё — ўткинчи, ҳамма адам — йўқликка кетади. Искандар каби жаҳон мулкларию баҳру бар — денгиз ва қуруқликларни олсанг ҳам, барибир, уларни ташлаб кетгунгдир. Модомики шундай экан, шамолдек енгилтакликни рад этиб, тоғдек виқорли бўл, дўстлар суҳбати, улфатлар учрашувини ғанимат бил, уларга мададкор бўл, чунки ноёб гавҳардек бебаҳо «фароғат мақомин ғанимат тут».

Дўстларга мададкор бўлиш, уларни қадрлаш ҳақидаги фикрлар заминида жуда катта, жамият ва сиёсат учун ғоят зарур бўлган ҳамжиҳатлик ғояси ётади. Маълумки, Навоий дўстларини ниҳоятда қадрлаган. Абдураҳмон Жомий, Саййид Ҳасан Ардашер, Паҳлавон Муҳаммад, Шайхим Сухайлий, Соҳиб Доро, Ҳусайн Бойқаро (Ҳусайний) ва бошқалар билан дўстлиги, мулоқотлари унинг давлатни бошқарув ишларида, бунёдкорлик фаолиятида, серқирра ижодиётида асосий омиллардан бўлган.

Навоий васиятида дўстлар билан май базмларини тузиш ҳақида шундай дейилган:

Бўлунг майга гулрез ўлуб субҳхез —
Ки, бир бир учун бўлғунгиз ашкрез.
Тараб бирла жоми шабона ичинг,
Тўло тутсалар бебаҳона ичинг.
Олинг айшдин умрнинг комини,
Тутунг хуш йигитлиқнинг айёмини.
Ичиб базм аро жоми дилкаш тутунг,
Неким келса ўзни даме хуш тутунг.

Айташ керакки, бу ерда «май» тасаввуфда «ошиқ» дилида туғён жазбаларини пайдо килувчи ҳикмат томчиларини ҳам англатади. Бинобарин, «тасаввуфда май — шароб маъносида эмас, — деб ёзади машҳур олим Нажмиддин Комилов, — бу — инсоний кайфият, руҳий изтиробларнинг йиғма ифодаси, ғаму ҳасрат рамзи. Май фақат шодлик, сурур, дилхушлик ифодасигина эмас, мотамзадалик, андуҳнинг ҳам ифодасидир».

Навоий ёзади:

Не соатки юзланса кому мурод,
Сочиб ўтқа испанд, ўқунг «ин якод».

(Мазмуни, агар ниятга етишсангиз, муродингиз ҳосил бўлса, оловга исириқ ташланг ва «ин якод»ни ўқинг).

Байтдаги «ин якод» Қуръони каримдаги «Қалам» сурасининг 51-оятидан.

Ҳаётни севган, инсон табиати, жамият ҳолати, воқеаҳодисаларни атрофлича ва чуқур билган Навоийнинг васиятлари моҳиятига инсон руҳиятининг олам билан йўғрилган мақсад ва муддаолари сингиб кетган.

Хулоса қилиб айтганда, Шарқ мумтоз адабиётида, жумладан, Навоий ижодида Искандар Зулқарнайн номи одиллик, инсонпарварлик, эзгу ишлар тимсоли сифатида тилга олинади ва бу образ ёрдамида шоирлар ўзларининг эзгу мақсадларини баён қилганлар. Шундай эзгу мақсадларни Навоий «Садди Искандарий» достонидаги ўз васиятларига сингдирган.

ВАСИЯТ МАТНИ

Елдек сайр аро сабукборлиғ нафйин қилмак ва тоғдек сукун аро бовиқорлиқ амрин буюрмак ва асҳоб суҳбатиким, бир-бир ишлари борурға шитобдурур, ғанимат билмак ва аҳбоб мулоқотинким, ҳар бири бир гавҳари ноёбдурур муғтанам тутмак ва адам ғарибистонидин шаммае ёд этмак ва вужуд сарманзилин хушхулқ била ўткурурни васият қилмак

Чу охир бўлурбиз адам, эй рафиқ,
Ғанимат тутоли бу дам, эй рафиқ!
Бу бир дамки, хушвақтлиғ берди даст,
Тараб жомидин айлағил ўзни маст.
Чу бу дамни чарх ўткарур ҳам, бу дам
Дамо-дам май ичким, эрур дам — бу дам.
Кўруб умр таърихи мубҳамлиғин,
Ғанимат бил асҳоб ҳамдамлиғин.
Ватан таркини бир нафас айлама,
Яна ранжи ғурбат ҳавас айлама.
Сафар меҳнати жовидонийдурур,
Нединким сақардин нишонедурур.
Сафарға недур ҳар дам этмак ҳавас,
Санга ул сафарким бор олингда, бас.
Неча бўлса хайлинг аро кўсу пил,
Чолинғуси пил узра кўси раҳил.
Неча сайр ташвишидин қонмоғунг —
Ки, борғунгдур ул навъким, ёнмоғунг.
Эрур, бир йўл олингда беҳад қатиғ,
Майи ҳажри аҳбобнинг, бас, ачиғ.
Не ҳамроҳ ул йўлда, не ҳамдаме,
Эрур, оллаҳ-оллаҳ ажаб оламе —
Ки, ҳар кимки ул йўлға қўйди қадам,
Бурунғи қадамдур саводи адам.
Не ул сайр поёниға ҳад падид,
Не мақсуд пайдо, не мақсад падид.
Эрур онча ранжу суубат анга —
Ки, ўлмак эмастур уқубат анга.
Эрур беҳижат кимки шарҳин қилур —
Ки, ҳар кимки айлар тааммул — билур.
Киши билса олинда бу навъ йўл,
Сафарни не янглиғ ҳавас қилғай ул.
Нечаким тавақкуфни жазм айлагунг,
Қачон бўлса бу йўлға азм айлагунг.
Чу охир борурсен, шитобинг недур,
Борурдин бурун изтиробинг недур.
Тараддудни тарк айлаб ором тут,
Тузуб базм аҳбоб ила, жом тут.
Йўқ улким, бориб сен, қолурлар бу хайл —
Ки, бордир бориға борур сори майл.
Эрурлар ғанимат бори бу замон —
Ки, бир-бирига сиз барчангиз меҳмон.
Бўлунг майға гулрез ўлуб субҳхез —
Ки, бир-бир учун бўлғунгуз ашкрез.
Тараб бирла жоми шабона ичинг,
Тўло тутсалар бебаҳона ичинг.
Олинг айшдин умрнинг комини,
Тутунг хуш йигитлиқнинг айёмини.
Ичиб базм аро жоми дилкаш тутунг,
Неким келса ўзни даме хуш тутунг.
Не соатки юзланса кому мурод,
Сочиб ўтқа испанд, ўқунг «ин якод».
Ва гар бермаса даст кому тараб,
Тараб йўқ дебон ўзга солманг тааб.
Ўзунгизни меҳнат куни овутунг,
Не ғам келса давриндин, осон тутунг.

Суйима ҒАНИЕВА

Навоийшунос олима, профессор Суйима Ғаниева Алишер Навоий ижоди билан изчил шуғулланиб келмоқдалар. Изланишлар натижаси ўлароқ, олима Навоий "Хамса"сининг бешинчи достони – "Садди Искандарий"нинг 79-бобидаги мутафаккир васиятини тақдим этдилар.

Агар ғам етиб, кимса топса алам,
Қилур бир ғамин куч била ики ғам.
Муни англаким ошкору ниҳон,
Киро айламас ғам емакка жаҳон.
Чу бир лаҳза давронға йўқ эътимод,
Бадан қайдида жонға йўқ эътимод.
Нечук одаме бежиҳат ғам егай,
Ва агар бўлса юз минг жиҳат ҳам егай.
Бурунғи куну тонгладин урма дам —
Ки, ул бирла адамдур, бу доғи алам.
Эрур бир кун ҳар не нобуду буд —
Ки, ики адам ичра тутмуш вужуд.
Дами нақд агарчи бу маъдум эмас,
Вале етмак окшомға маълум эмас.
Не оқшом, тириклик эрур бир нафас,
Ҳам эрмас яқин топмоқ охир нафас.
Чу бир дамға йўқтур кишига зимон,
Фалак зулмидин алъамон-алъамон!
Муни доғи ғам бирла қилғон басар,
Хираддин магар топмамиштир асар.
Алам ичра дам урмағил, эй кўнгул,
Не ғам етса, қайғурмағил, эй кўнгул.
Жудоликқа шод ўлма асҳобдин,
Жафо етса айрилма аҳбобдин.
Чу гардун иши бевафолиғдурур,
Саранжоми расми жудолиғдурур.
Фироқ ичра таъжил яъники не,
Бу ҳосилға таҳсил яъники не.
Ватандин чу охирдур ороламиқ,
Недур они истаб ситамкоралиқ.
Будур чарх ишиким шитоб айлағай,
Не обод кўрса, хароб айлагай.

Чу ул бузгуси, қилмағил изтироб —
Ки, андин бурун айлагайсен хароб.
Ва агар сайрға асру роғиб эсанг,
Сафар нафъу зарриға толиб эсанг,
Мусофир бўл, аммо ватан ичра бўл,
Тила хилвату анжуман ичра бўл.
Сафар азми дўзаҳқа сонийдурур,
Ватан ҳубби иймон нишонидурур.
Кишигаким иймон эрур сарнавишт,
Неча журми бор кўргусидур биҳишт.
Бориб журмсиз кирма дўзах аро,
Ўзунгта кетурма узун можаро.
Чу зотингда иймондин ўлди нишон,
Гулистони жаннатда бўл гулфишон.
Эрур равзаи ҳулд чун масканинг,
Нега бўлди дўзаҳқа бормоқ фанинг.
Жаҳон мулкин этсанг сафар хушку тар,
Скандардек олсанг юруб баҳру бар.
Қўюб борин охир чу кетгунгдурур,
Дегинким олиб они нетгунгдурур.
Ҳамул хушки тарки азимат тутуб,
Фароғат мақомин ғанимат тутуб,
Этакка аёғ чексанг андоқки тоғ,
Неча кун бу вайронда қилсанг фароғ...
Муғанний, сўзим тингла охиргаҳи,
Ҳазин нағмае соз қил хиргаҳи.
Бир оҳанг ила айлагил ромише —
Ки, етгай манга бир дам оромише.
Навоий қилиб Тенғри коминг раво,
Сенга рўзи этти ажойиб наво.
Узот Тенгри шукри навосиға тил,
Навоий ортуқ истар эсанг, шукр қил.

YAXSHI KITOBLAR BOR

"Кимки бу хонадонга келса дастлаб кўзи, албатта, деворда осиғлиқ турган ов милтиғига тушарди. Овчининг уйида бу кўриниш табиий ҳол деб ўйлашса-да, аммо бу қурол бир кун келиб одамнинг жонига хавф солиши мумкинлигини ҳеч ким хаёлига ҳам келтирмаган бўлса керак..." Давоми қизиқтириб қўйдими? Бу жумлалар ёзувчи Уйғун Рўзиевнинг "Овчининг сўнгги ўқи" ҳикоясидан олинди. Уйғуннинг услуби шундай: асарларини оддийгина, бироқ кишида қизиқиш уйғотиш билан бошлайди. Синчковлик билан давомини ўқийсиз. Ўша мором, ўша давом. Бироқ якун кутилмаган.

Уйғун талабалигидаёқ роман ёзиб адабиётга кириб келганини адабиёт муҳиблари яхши билишади. Кетма-кет унинг ҳикоялари матбуотда эълон қилинди. Бугун у яхшигина ёзувчи бўлиб танилди. Яқинда "Ўзбекистон" нашриётида унинг "Тонгда қайтган каптарлар" ҳикоялар тўплами эълон қилинди. Тўпламдан унинг сўнгги йилларда ёзилган 17 та ҳикояси жой олган. Бу ҳикояларнинг ҳар бирида турмушнинг турли кўринишлари акс этган. Ҳар бири бир-бирини такрорламас даражада чиройли ва равон.

Равонлик Уйғуннинг услуби. Унинг услубида шундай ўзига хос нимадир борки, шу нимадир асарларини ўқишли ва юқумли қилади.

Кейинги пайтларда китобхонлик ҳақида гап кетса, "Яхши китоблар кам, нима ўқишни билмайман", деган баҳоналар кўпайиб кетди. Яхши китоблар бор. Нашриётлар, китоб дўконлари яхши китобларни тез-тез сотувга чиқаряпти. Излаган имкон топади. Бунинг учун ҳафсала керак. Уйғун Рўзиевнинг китоби ҳам шундай яхши китоблар сирасига киради.

Лола ЎНАРОВА,
Юнусобод туманидаги
258-мактаб ўқитувчиси

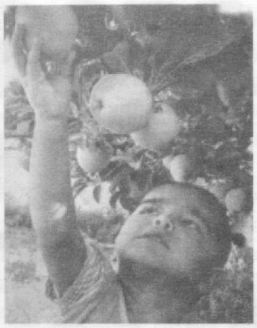

Obyektivda Nomoddiy Madaniy Meros

Санъатнинг ҳар қандай тури инсонларга завқ улашиш учун хизмат қилади. Турмуш ташвишларидан чарчаб, кўнгил ҳордиқ истаганда кино кўрамиз, қўшиқ эшитамиз. Истасак, маданий озуқа оладиган бирор жойга борамиз. Санъатнинг шундай турлари ҳам борки, уларга кўпда эътибор бермасак ҳам, кундалик ҳаётимизнинг ажралмас бир қисмига айланиб кетган.

Баъзан бирор воқеани эсласак, дарҳол фотосуратларни ёки видеодискларни титкилаб қоламиз. Уларда муҳрланган лаҳзалар ҳақида ўйлаймиз-у, уларнинг ижодкорларини кўпам эслайвермаймиз. Лаҳзаларда юз берадиган ҳолатларни обеъктив орқали муҳрлаб қўйиш ҳаваскордан маҳорат ва қобилият талаб этади.

Айнан шундай маҳорат кўриги Тошкент Фотосуратлар уйида бўлиб ўтди. Фото ва видео ҳаваскорларнинг жорий йилдаги Республика кўрик-танлови номоддий маданий мерос тарғиботига бағишланди.

Мазкур танлов Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлиги Республика халқ ижодиёти ва маданий-маърифий ишлар илмий-методик маркази, Ўзбекистон Бадиий академияси, Халқаро «Олтин мерос» хайрия жамғармаси, Ўзбекистон «Маҳалла» хайрия жамғармаси Республика бошқаруви, Республика «Камолот» ЁИҲ Марказий Кенгаши ҳамда Ўзбекистон Киновидеоҳаваскорлари жамияти ҳамкорлигида ташкил этилди.

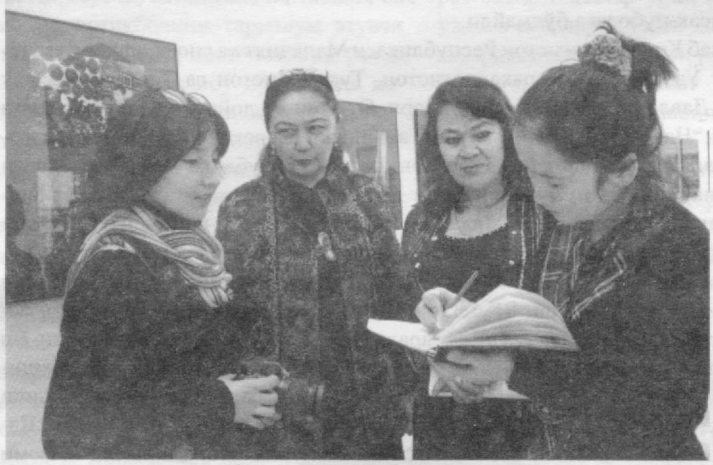

Кўрик-танловдан кўзланган асосий мақсад номоддий маданий мерос дурдоналарини сақлаш муҳимлигининг баркамол авлод томонидан чуқур ҳис этилиши, инсониятнинг атроф-муҳитга, табиатга ва ўз тарихига ворислик туйғусини шакллантириш ҳамда мамлакатимизда фото, видео соҳаси бўйича ижод қилаётган ҳаваскорлар фаолиятини кенг тарғиб этишдан иборат.

Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва вилоят босқичларида ғолиб бўлган муаллифларнинг 150 дан ортиқ фото ва 26 та видеоасарлари Республика босқичига тавсия этилган.

Муаллифларга халқ амалий санъати ва ҳунармандчилик бўйича, ўзликни намоён қилишнинг оғзаки шакл ва анъаналари, ижрочилик санъати йўналиши, жамиятнинг урф-одат, маросим ва байрамлари, табиат ва коинот билан боғлиқ билим, кўникмалар ва урф-одатларни акс эттириш тавсия этилди. Танлов давомида иштирокчиларга маҳорат дарслари олиб борилди.

Танлов иштирокчиларининг асарларини Ўзбекистон Бадиий ижодкорлар уюшмасининг Фоторассомлар шўъбаси раиси Рустам Шарипов раислигидаги ҳайъат аъзолари — Ўзбекистон Давлат Санъат институти санъатшунослик ва техноген факультети бўлим мудири Абдураҳим Исмоилов, Ўзбекистон Киновидеоҳаваскорлари жамияти бадиий раҳбари, кинорежиссёр Николай Чижов, Қашқадарё вилоят Шаҳрисабз туман «Ёшлик» халқ ҳаваскорлар киностудияси бадиий раҳбари Ғайрат Пўлатов, Ўзбекистон Бадиий ижодкорлар уюшмасининг Фоторассомлар шўъбаси аъзоси Султонбой Деҳқонов баҳоладилар.

Ғолиблар Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлиги Республика халқ ижодиёти ва маданий-маърифий ишлар илмий-методик ҳамда ахборот марказининг дипломлари, қимматбаҳо совринлар, ҳомийлар ва тегишли ташкилотларнинг «Фахрий ёрлиқ»лари, эсдалик совғалари билан тақдирландилар.

ХОНИМОЙ

NAFOSAT BO‘STONIDAGI SAN’AT DURDONALARI

Халқимизнинг таниқли ҳофизи Отажон Худойшукуров ижро этган мумтоз куй ва қўшиқлар йиллар мобайнида санъат ихлосмандлари қалбида сақланиб келмоқда. Устоз санъаткорнинг келажак авлодларга қолдирган бой ижодий мероси бугун халқимиз ичидан етишиб чиқаётган кўплаб ёш санъаткорлар томонидан куйланиб, тобора сайқалланиб бормоқда.

Мустақиллик йилларида мамлакатимизда сиёсий-ҳуқуқий, иқтисодий-ижтимоий соҳаларда, қўйингки, юртимиз ҳаётининг барча жабҳалари қатори халқ ижодиёти ва ҳаваскорлик санъатини ривожлантириш борасида ҳам изчил ишлар олиб борилмоқда.

Шунинг баробарида асрлар мобайнида сақланиб келинаётган халқимизнинг бой маънавий мероси, миллий қадриятларини ўрганиб, келажак авлодга етказишда ҳам бир қатор хайрли ишлар амалга оширилди. Айниқса, халқ ижодиёти ва ҳаваскорлик санъатини ривожлантириш, ёшларнинг миллий санъатга бўлган меҳрини янада ошириш борасида Ўзбекистон Маданият ва спорт ишлари вазирлиги бир қатор ҳамкор ташкилотлар иштирокида амалий саъй-ҳаракатларни кенг йўлга қўйиб келмоқда.

Қорақалпоғистон Республикасининг сўлим гўшаларидан бири Элликқалъа тумани маркази Бўстон шаҳрида ўтказилган “Нафосат бўстоним маним” номли VII Республика кўрик-фестивали ушбу ҳамкорликнинг амалий натижаси бўлди, десак муболаға бўлмайди.

Дастлаб Қорақалпоғистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлигининг Ўзбекистон, Қорақалпоғистон, Туркманистон ва Татаристон халқ артисти, Давлат мукофоти совриндори Отажон Худойшукуров хотирасига бағишлаб “Нафосат бўстоним маним” анъанавий ва вокал ижрочилари, эстрада хонандалари, бахшилар, халфаларнинг VII Республика кўрик-фестивали ҳамда ҳунарманд ва мусаввирларнинг кўргазмасини ўтказиш тўғрисида билдирган таклифи Ўзбекистон Маданият ва спорт ишлари вазирлиги ва соҳага оид бир қатор мутасадди ташкилотлар раҳбарларини бефарқ қолдирмади.

Бу борада Ўзбекистон халқ артисти Отажон Худойшукуров қолдирган ижодий меросни ўрганиш, номоддий маданий меросимиз анъаналарини асраш, тарғиб қилиш ва улардан самарали фойдаланиш ҳамда иқтидорли ёш ижрочилар, эстрада хонандалари, анъанавий қўшиқ ижрочилари, бахшилар, халфалар, ҳунарманд ҳамда мусаввирлар санъатини кенг тарғиб қилиш мақсадида Ўзбекистон Маданият ва спорт ишлари вазирлиги томонидан “Нафосат бўстоним маним” номли VII Республика кўрик-фестивалининг Низоми ишлаб чиқилди.

Мазкур Низомга мувофиқ кўрик-фестивалнинг ҳудудий саралаш босқичлари Тошкент шаҳри ва вилоятлар марказларида кўтаринки руҳда ўтказилди. Кўрик фестивалнинг Элликқалъа туманида ўтказилган якуний Республика босқичида 147 нафар саралаш босқичлари ғолиблари иштирок этишди.

Фестивалнинг Республика босқичи ҳам унинг Низомига мувофиқ 5 та йўналишда ўтказилди.

Биринчи йўналиш, яъни опера (вокал) йўналиши бўйича 1 та 1-ўрин Қорқалпоғистон Республикасидан Айтбай Тажибаевга насиб этди. 2-ўринга эса 4 нафар вокалчилар: Фарғона вилоятидан Соибжон Давлатов ва Зарнигорхон Қирғизалиева, Андижон вилоятидан Ҳусниддин Орифжонов, Тошкент шаҳридан Холида Валиевалар сазовор бўлдилар. Фахрли 3-ўрин эса

Наманган вилоятидан Жаҳонгир Султонов, Қорақалпоғистон Республикасидан Фарид Узақбергенов, Тошкент шаҳридан Василина Даниярова ва Юлия Габдюковалар, Фарғона вилоятидан Дилдора Алойдиновага насиб этди. Фестивалнинг ушбу йўналишида иштирокчилар жаҳон композиторларининг қадимий ариялари, ўзбек ва қорақалпоқ арияларини оркестр жўрлигида моҳирона ижро этдилар.

Шунингдек, танловнинг бахшичилик йўналиши бўйича 1-ўрин Саламат Аяпов ва Шерали Жумаевларга, 2-ўрин эса Мақсет Акеев, Расулбек Абдураҳмоновларга, 3-ўрин эса Улбўсин Оринбаева, Оралбай Отамбетов, Данияр Алламуратовларга насиб этди. Халфачилик йўналиши бўйича ҳакамлар ҳайъатининг якуний хулосаларига кўра Хоразм вилоятидан ташриф буюрган Сарвиноз Қурёзова 1-ўрин, қорақалпоғистонлик Дилноза Атахўжаева ва Дилноза Неъматовалар 2-ўрин, Хоразм вилоятидан Латофат Мўминова 3-ўрин соҳиби бўлдилар. Ўзбек ва қорақалпоқ халқининг турмуш тарзи, анъаналари, номоддий маданий мероси, миллий ўзлигини ифода этувчи, ватанимиз истиқлоли ва юксак истиқболини тараннум этувчи термалар ва халқ достонларини ўзида мужассам этган ушбу йўналишда намойиш этилган чиқишлар тадбир иштирокчилари ва меҳмонлар қалбида абадий муҳрланиб қолиши шубҳасиз.

Эстрада ижрочилиги йўналишида намойиш қилинган чиқишлар фестивалга ўзгача шукуҳ ва кайфият бахшида этди. Айниқса, ушбу йўналишда 1-ўринни эгаллаган икки нафар эстрада ижрочиси — Бухоро вилоятидан Муқаддам Сафоева ва Ажиниёз номидаги Қорақалпоқ Давлат педагогика институти талабаси Оринбай Акимбаевлар ижро этган куй ва қўшиқлар нафақат тадбир меҳмонларини, балки нуфузли мутахассислар ва санъатшунослардан таркиб топган ҳакамлар ҳайъати аъзоларининг ҳам юксак эътирофига сазовор бўлди. Мазкур йўналиш бўйича 2-ўрин Тошкент шаҳридан Фахриддин Дархонбоев ва самарқандлик Хуршид Гадоевларга насиб этди. 3-ўринни эса Наманган вилоятидан Мирзоҳид Камолов, Хоразм вилоятидан Комрон Сабуров, қорақалпоғистонлик Шарафиддин Сапаевлар эгалладилар.

Жонли тарзда ижро этилган ушбу куй ва қўшиқлар нуфузли ҳакамлар ҳайъати томонидан қуйидагича баҳоланди. Фахрли 1-ўрин Қашқадарё вилоятидан ташриф буюрган ёш санъаткор Ёқубжон Ёмғировга, 2-ўрин қорақалпоғистонлик Ўткир Абдуллаев ва хоразмлик Баҳром Отажоновларга, 3-ўрин эса хоразмлик Севинчой Рўзметова, Мансур Қўчқоровлар ҳамда Жиззах вилоятидан Тошпўлат Исломовларга насиб қилди.

Танловнинг энг нафис ва жозибадор йўналиши бўлган халқ амалий тасвирий санъати йўналишидан истиқлол шукуҳидан баҳраманд бўлган юрт жамоли, миллий қадриятлар, анъаналар, урф-одатлар ҳамда маросимлар, мамлакатимизнинг гўзал табиати, буюк сиймолар, қадимий қалъалар, ёдгорликлар, зиёратгоҳлар, халқимизнинг бунёдкорлигини акс эттирувчи асарлар, энг сара ижод намуналаридан иборат экспозициялар ўрин олган бўлиб, ундаги асарларга ўзбек халқининг энг забардаст мусаввирлари руҳияти сингдирилганлигини санъат ихлосманди бўлган ҳар бир томошабин теран илғаб олиши табиий ҳол.

Ушбу йўналишда иштирокчилар ўзлари яратган санъат асарлари орқали халқимиз орасидан келажакда ҳали кўплаб буюк мусаввирлар етишиб чиқиши, улар яратган асарлар жаҳон афкор оммасини ҳайратга солиши шубҳасиз эканлигини яна бир карра исботлади.

Шунингдек, фестивалда кўплаб иштирокчилар Ўзбекистон маданият ва спорт ишлари вазирлиги, Республика халқ ижодиёти ва маданий-маърифий ишлар илмий-методик ҳамда ахборот маркази, "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати, Элликқалъа тумани ҳокимлиги ва О. Худойшукуров номидаги махсус жамғарманинг фахрий ёрлиқ ва эсдалик совғалари билан тақдирландилар.

Ушбу фестивал ўзбек халқининг миллий қиёфасини акс эттирувчи турли жанрларни кенг қамраб олганлиги, айниқса, халқимизнинг асрлар оша сақланиб келинаётган бой маънавий, ижодий меъросини бевосита амалий ишланмалар орқали намойиш эта олганлиги билан ҳам алоҳида аҳамиятлидир.

Шу боис фестивал иштирокчилари ва меҳмонлари мазкур тадбирдан олам-олам таассуротлар, ҳам руҳий, ҳам маънавий озуқа олганликларини қалбдан ҳис қилиб, юксак эътироф этдилар. Зеро, ушбу нуфузли тадбирдан олинган чуқур таассурот киши қалбида йиллар давомида сақланиб, инсон онгида миллий ўзликни англаш, ватанпарварлик ва юрт тақдирига дахлдорлик хис-туйғуларини тобора юксалтириши шубҳасиз.

Жавлон СУЛАЙМОНОВ

So‘z aytish saodati

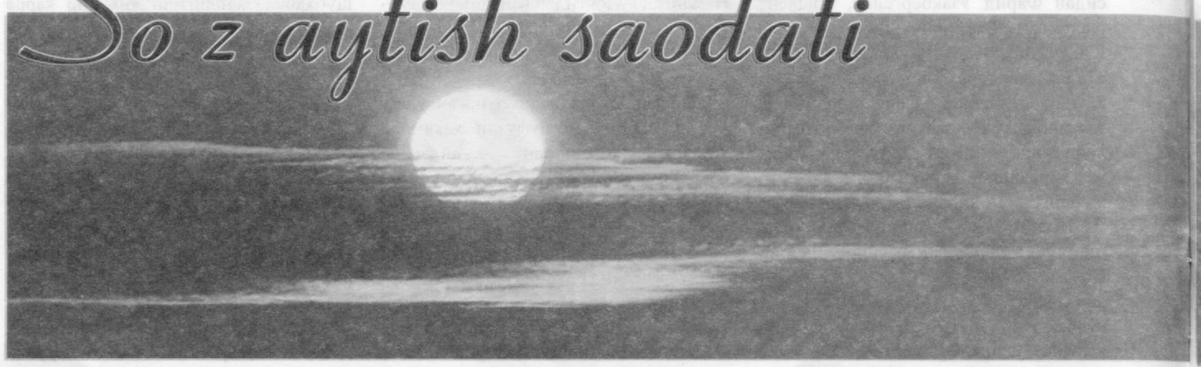

Осмон эгилади бошимга жим-жим...
Афсона аралаш сирлари сим-сим.
Юлдуз — бошоқларин тера бошларман.
Ойнинг кокилларин ўра бошларман...

Мана, яна бир шеър туғилди. Ойнинг кокилларидай ёруғ, юлдузлардай сержило, осмон янглиғ сирли ва сеҳрли. Ойдин Ҳожиеванинг шеърларини шундай илғайман. Шундай кириб бораман ва шундай тасаввур уйғонади. Юқоридаги тўртликни ўқиб, сокин тунни, дераза ёнида ижодга чоғланган лирик қаҳрамонни кўрдим. Кўрмай бўладими, ёркин рангларда чизилган манзарага ўхшайди бу шеър!

Ойдин опанинг янги “Шом шуълалари” китобини ўқиб, кўнглим бир ёришди. Шоира олтмишинчи йиллардан тортиб бугунги кунгача ёзилган шеърларидан гулдаста тузганга ўхшаб туюлди. Бу ифор мени китобни ўқиб тугаттач ҳам тарк этмади. Янги гап эшитганингда яқинларингга илингинг келгани каби мен ҳам таассуротларимни сизларга соғиндим...

Чин бахши сўз деса ёлғони бўлмас,
Ёлғон деганларнинг имони бўлмас,
Ойдин опангизнинг армони бўлмас,
Сизда бир башорат уқиб турибди...

Бу шеър опанинг шоира издошларига бағишланиб, унда иики-уч шоиранинг исми келтирилган бўлса-да, ундан барча шогирдларга насиҳат барқ уриб турибди: “Ватаннинг жони, жонбози бўлсангиз, Демакки, миллатга Худо берибди”.

Одам ўз яқинларига юкинган дамларидагидек бахтли, самимий бўлишини Ойдин опанинг Онасига, Опасига битганларидан ўқиб яна бир бор ҳис қилдим.

Шоиранинг “Тонг туйғулари” бўлимига киритган шеърларида ёниқ туйғулар, ички изтироблар, кези келганда исёнваш сатрлар жой олган. Ўқиган сари, уққан сари бир тоза ҳислар уйғона боради. “Бахт” шеър ана шундай дилбар шеърлардан биридир. Ўзи одам ҳамма вақт, ҳар қандай вазиятда ўзининг бахтли томонларини кашф қила бориши керак деб ҳисоблайман. Шугина инсонни ҳаётга боғлаб туради. Кўринмас ришталар билан эртанги кунга умид уйғотади:

Бир совуқ сўз ногоҳ миямга уриб,
Сабру қароримни тўзғитса пардай,
Бахт, шунда жонимга сен оро кириб,
Яккалаб қўймадинг катта шаҳарда.

Баъзан муаллифи ноаён шеър ўқиганда, ёзувчиси шоирми, шоирами – англаш қийин кечади. Нимяланг мисралар ғашга тегади... Ойдин опанинг шеърларида назокат, фасоҳат, ўзгача майин товуш, ўрни келганда қайсар ва чўрткесар аёлга хос овоз бўртиб туради. Асли аёлни аёлдек тушунувчи йўқ. Аёл дарди, кечинмалари, шодлиги, масрур онлари, бахтини бир аёлчалик, бир шоирчалик ҳис этиш ва ёзиш саодати бор Ойдин опада.

Занфа деб айтар ким,
Ожиза деб ким айтар:
Сен нарра шер бўлурсан
Бошга иш тушган дамлар.

Аслида яхши асарлар қайси жанрда бўлмасин маънавий бойлик ҳисобланади. Хижил дилга бир оройиш олдингми, дардингга малҳам топдингми, ўксик дилингда умид уйғондими, энди бу муаллиф сенга бегона эмас, энди бу китоб сенинг қадрдонинг. Яна қачондир кўнглингда бир ғашлик уйғондими, ўша қадрдонингни қўлга олгинг, ўша сирдошинг билан диллашгинг келади. Менда шундай, яхши кўрган шеърларим муаллифлари билан хотирамда қолади. Яна қайдадир шу таниш номга кўзим тушса, янги ёзмишини ўқишга тутинаман. Ойдин Ҳожиеванинг янги тўпламини ўқир эканман, таниш сатрлар, дилга яқин шеърларни қайта ўқишга тутиндим. Анчадан бери шеърга ташна қалбимда юксак қониқиш туйдим. Бир яйрадим, бир хўрсиндим, бир бахтиёр ҳис қилдим ўзимни, бир... Хуллас, шоиранинг ўқувчиларига илинганларини бефарқ ўқиб бўлмайди. Юракда бир тозариш, бир қайноқ тафт билан шеърдан шеърга, туркумдан туркумга, бўлимдан бўлимга ошиб ўқиб чиқасиз.

Гул бўлиб оқай-кетай,
Ё ярадор оҳудай
Тоғларга чиқай-кетай,
Ҳамроҳликка кел,
Сабоғимга кел...

Китобни ёпгач эса, эски қадрдонингиз билан маза қилиб сирлашгандай енгил тортасиз. Асли излаганимиз таскин эмасми, асли топганимиз тасалли эмасми...

Халқона оҳанглар шеърдаям, қўшиқдаям, насрий асарлардаям халқ дилига яқин бўлади. Ойдин опанинг аллалари, асарларида фойдаланган келин саломлари, айтимлари ажиб нолалар янглиғ кўнгилга кириб келади:

Қиёматлик бозорим,
Дунёда йўғу борим,
Куйса-куйгулик ёрим,
Суйса-суйгулик ёрим,
Чалма чалгонинг бўлай,
Чаллаб олгонинг бўлай!

“Шом шуълалари” китобидан жой олган “Муборак тунлар муножоти”, “Умр чархпалаги”, “Дард”, “Сунбуладан элчи келар” туркумларининг ҳар бири алоҳида мавзулар, ҳар бири ўзига хос жамланмалар бўлса-да, улардаги нолалар, оҳанглар, кечмишлар шоиранинг эл ғамига бепарвомаслигини билдириб турибди. Юрт ғами билан, унинг ўтмишию бугуни билан уйғоқ нафас олаётган куюнчак шоиранинг ўтли сатрлари ўқувчига-да уйғоқлик юктиради. “Хайрлашув” шеъридаги Меҳрали чўпон айтимидаги: “Элга эл қўшилганда, Ер ҳам бутун бўларкан. Одам кўчган Ватанда Ерлар етим қоларкан...” мисраларини ўқиб, ўйга толиб қоламан. Ернинг, она тупроқнинг Одам тафти билан яйраши, меҳрсиз қолган ернинг етим бўлиши табиий ҳол. Лекин буни шоирона уйғоқ дил билан уқиб, шеърга солиш Ойдин опагагина хос ҳислат.

Ойдин опанинг яхши бир фазилати бор. Оналарча меҳрибонлик билан шоира қизларни, шогирдларини сўраб-суриштириб, янги шеърларини сўраб юрадилар. Ўрни келганда тергаб ҳам қўядилар. Баъзан турмуш ташвишлари, фарзандлар тарбияси билан бўлиб, кам ёзаётганимиз ўзимизга ҳам сезилади. Шунда опанинг “Саодат”га янги шеърлар сўрагани ёдимга тушади. Хотин-қизларнинг нуфузли журнали менинг шеъримсиз ҳам улкан назмий асарлар захирасига эгалиги, бу опанинг азбаройи қўлимиз ёзишдан чиқиб кетмаслиги учун бир устоз, бир опа сифатидаги сўровимикан, дейман. Ёзишга, ўзимни қалам-қоғозга боғлашга дангасалик қила бошласам, опанинг тергаб қўйишлари кўз олдимга келади ва...

Ойдин Ҳожиева етмиш ёшни қаршилаш арафасида турибдилар. Етмиш йиллик умр йўли. Гоҳ масрур, шўх-шодон, гоҳ маҳзун. Бу инсон йўли. Агар у шоир бўлса-чи? Шоирликнинг ўзи бир қисмат, ўзи бир тақдир. Аллоҳ ўзининг назари тушган инсонни истеъдод билан сийлайди, элга суюмли қилади. Шу тақдир сабаб бугун опа элимизнинг ардоқли шоираси.

Одам ўз умр йўлига қараб, ўзини имтиҳон қилади, ўзини тафтиш қилади. Бу имтиҳон қолган барча имтиҳонлардан залворли, барча синовлардан қийин. 2002 йилда ёзилган “Таваллуд таронаси” туркумидаги шеърлар опанинг ўз умр йўлига қараб, “Шеър деган меҳробга кирган” — “бир тўпори қиз”нинг топганлари, излаганлари, соғинчларидан

сўйлайди:

“Наво” бўлдим, “Шабнам” бўлдим,
Кимга тамал тоши бўлдим.
“Мушфиқ онажон”имнинг ҳам
40 йиллик кўз ёши бўлдим...

Бу тароналар умр йўлидан “Гул ҳикоятлар” айтишни дилга тугиб “Боғбон дилли отамнинг Ойдин ниҳоли бўлиб”, деб бошланиб, Ўз она юртига сарҳисоб берган шоира қизининг:

Сен ҳам дуо қилиб тур,
Юзларга кириб юрсам,
Буюк давлат бўлганинг
Суюниб кўриб юрсам!
Туғилган куним ҳаққи:
Дилда чексиз эҳтиром,
Ота юртим, ассалом,
Она халқим, ассалом! –

деган эҳтироми билан якунланади.

Мен Ойдин опанинг ўз ижоди билан Ота юртга, Она халққа салом айтиб чиқишлари кўп бўлишини, кейинги сарҳисобларга “Шом шуълалари” ҳам, ундан кейинги тўпламлар ҳам киришини чин дилдан истайман.

Манзура ШАМС

Заҳириддин Муҳаммад Бобур ўзбек адабиётининг ривожига улкан ҳисса қўшган мумтоз шоирдир. Унинг турли жанрларда ёзган асарлари тил равонлиги, халқона оҳангдорлиги, чуқур мазмундорлиги ҳамда мумтоз шеъриятимизга хос бўлган бадиий санъатларнинг бетакрор нафосат билан қўлланганлиги сабаб ажралиб туради. Шунингдек, уларда шоир ҳаёти, руҳий олами, хос характери ҳам шу қадар сингиб кетганки, уларнинг ҳар бири шоир дунёсининг муайян қирралари билан боғлиқлигига гувоҳ бўламиз.

Туркий шеъриятда ҳеч ким Заҳириддин Муҳаммад Бобур каби ўз ҳаёти, руҳияти ва шахсиятини ўз шеърларида кенг кўламда акс эттирмаган. Айниқса, бу ҳол унинг рубоийларида яққол кўзга ташланади. Зеро, рубоий шарқ шеъриятининг ихчам ва ҳозиржавоб жанри бўлиб, унда ижодкорга ўз "ҳасби ҳол"ини айтиш учун кенг имкониятлар туғдириб беради. Шоирнинг бизгача 209 рубоийси етиб келган. Бу рубоийларнинг аксарияти автобиографик, яъни шоир ҳаётининг муҳим қирралари билан боғлиқ.

Бобурнинг автобиографик жанрдаги рубоийларини шоирнинг бевосита ҳаёти, яъни унинг руҳий ҳолати билан боғлаб икки турга ажратиб таҳлил қилишимиз мумкин:

а) Шоирнинг руҳий олами билан боғлиқ рубоийлар;

б) Бобур ҳаётининг муҳим қирраларини акс эттирувчи рубоийлар.

Бобур ёшлигиданоқ жуда оғир дамларни бошидан кечирди. Ишонган ички беклари ҳисобланган тоғалари Али Дўст, Қанбар Али ва уларнинг фарзандлари меҳр-оқибат, садоқат нималигини билмай, Бобур ҳаётининг энг оғир дамларида ундан юз ўгириб, Аҳмад танбал ҳимоясига ўтиб кетадилар. Бу даврда у ҳаётининг энг таҳликали кунларини алам ва бедорлик билан суғорилган тунларини ўтказади. Кейинроқ ана шу оғир кунлар унинг рубоийсида аламли кунларнинг ноласи сифатида дунё юзини кўради:

Бобур, неча бу даҳр мени зор айлар,
Сабримни каму ғамимни бисёр айлар.
То даҳрдурур, будур анинг расмиким,
Ойриб кишини азиздин хор айлар.

Ҳақиқатан ҳам, бу давр Бобур умрининг энг қора кунлари эди. Кичкинагина Андижон вилоятининг ҳам икки хонликка (Бобур билан укаси Жаҳонгирга) ажралиши ёш Бобур учун чинакам фожеа эди. "Бобурнома"да эслашича, умид ва илинж билан Тошкентга хон қошига юкуниб борганида ҳам Султон Маҳмудхондан "кўнгил жиғудек шофий жавоб" кутмайди. Бундан ғоятда ранжиган Бобур алам билан ушбу рубоийни хонга тақдим қилади:

Ёд этмас эмиш кишини меҳнатга киши,
Шод этмас эмиш кўнгулни гурбатта киши.
Кўнглум бу гариблиқта шода ўлмади ҳеч,
Ғурбатта севунмас эмиш, албатта, киши.

Юқоридаги рубоийлар Бобурнинг ички кечинмалари, руҳияти билан боғлиқ. Айрим рубоийлар эса бевосита шоир ҳаёти билан чамбарчас боғланиб кетган тарихий ҳақиқатлардир.

Бобур маърифатпарвар шоҳ сифатида ҳар доим олиму шоирларга алоҳида илтифот кўрсатар, раҳнамолик қилар эди. Самарқандни иккинчи марта эгаллаганида ўз замонасининг пешқадам шоирларидан бири бўлган Биноийнинг озроқ вақт Шайбонийхон хизматида бўлганидан хабардор бўлса ҳам, унинг истеъдодини қадрлаган Бобур саройга таклиф қилади ва шоирга илтифотлар кўрсатади. Шунда шоир ўз ҳолининг забунлигидан шикоят қилиб форсий тилда "На ейишга ғаллам, на кийишга тўним бор. Бундай ҳолда илм ва ҳунарга қандай уринасан", — мазмунида рубоий ўқийди.

Шунда Бобур бадиҳагўйлик билан "Биргина туркий рубоий айтиб йибордим", — дейди:

Ишлар бори кўнглунгдагидек бўлгусидир,
Инъому вазифа — бори буйрулгусидур,
Ул ғаллаю муҳмалки, деб эрдинг бердим,
Муҳмалға бўю ғалладин уй тўлгусидир.

Бобурнинг ўзи эътироф этишича, ўша вақтлар дунё ташвишлари ва турмуш машаққатлари билан банд бўлиб ижодга нисбатан кўнгил иши деб қарар эди.

"Ул фурсатларда бирор, иккирар байт айтар эдим. Вале ғазал тугатмайдур эдим. Биргина туркий рубоий айтиб йибордим", — дейди. Шунга қарамасдан рубоий, биринчидан, Бобурнинг маърифатли, одил шоҳ бўлганлигидан, иккинчидан, унинг ғоятда юқори истеъдодли шоир бўлганлигидан далолат беради.

Бобур – беқиёс истеъдод соҳиби. У ҳеч бир тайёргарликсиз, бадиҳагўйлик билан ҳам бадиий жиҳатдан юксак рубоийлар айтганлиги тарихдан маълум.

У Ҳиндистонни эгаллагандан кейин, айрим беклар бу ўлканинг иссиғига чидай олмай Хуросонга қайтишни истаб қолишади. Хўжа Калон исмли бек Бобурдан минг илтижолар билан рухсат олиб Ғазнага қайтади. Қайтиши олдидан уйи-

Boburning avtobiografik ruboiylari

нинг деворига форс тилида “Агар соғ-саломат Синддан ўтиб кетсам, Ҳиндистонни яна ҳавас қилсам юзим қаро бўлсин”, — мазмунида байт ёзиб қолдиради. Бундан хабар топган Бобур ҳозиржавоблик билан “...бадиҳада бир рубоий айтиб, битиб юбордим” — дейди:

Юз шукр де, Бобурки, карими Ғаффор,
Берди санга Синду Ҳинду мулки бисёр.
Исиқлигига гар санга йўқтур тоқат,
Совуқ юзини кўрай десанг, Ғазна бор.

Бобур Хожа Калонни ички бекларидан бири деб билиб, уни доимо ўз ёнида олиб юрган, Ҳиндистондан кетишига оқ кўнгиллик билан рухсат бериб, Ғазна ҳокими қилиб тайинлаган бўлса-да, унинг қинғир қилмишидан қаттиқ ранжиган эди.

Бобур ҳаёти билан боғлиқ яна бир рубоийда талмеҳ санъатидан фойдаланиб ўз тақдирининг, ҳаётининг муҳим бир даврини поэтик ифодалайди.

Беқайдмену хароби сийм эрмасмен,
Ҳам мол йиғиштирур лаим эрмасмен.
Кобулда иқомат этти Бобур дерсиз,
Андоқ демангизларки, муқим эрмасмен.

Рубоийдаги “муқим эрмасмен” бирикмаси икки маънода, яъни Бобурнинг Кобулда муқим, доимий яшаб қолмаслигига ишора бўлса, иккинчи маъноси ўзидан олдинги ҳоким номига ишорадир. Бобур Кобулга келгунча Муқим исмли киши Кобулга ҳоким бўлиб, юрт ободлиги, халқ фаровонлигини ўйламайдиган, хасис, беқарор кимса эди. Шу сабабли Бобур унга ўхшамаслигини, ўз олдига улуғ мақсадлар қўйган ҳукмдор эканлигига ишора қилган.

Бобурнинг тарқоқ рожалардан иборат Ҳиндистонни бирлаштириб, буюк ва қудратли давлат тузганлиги унинг тарих олдидаги улкан хизматларидан биридир. Бобурнинг ўзи ҳам бу муқаддас вазифани амалга оширар экан, қонли урушлар олиб боришга мажбур эканлигини билар эди. Шу сабабли Роно Сангога қарши жангга киришар экан, барча ўзига қарам юртларга фармон юборди. Жангдаги ғалабадан сўнг шундай ёзади. “Бу фатҳдан сўнгра “туғро”да “ғозий” битилди. Фатҳномада туғронинг остида бу рубоийни битидим:

Ислом учун овораи ёзий бўлдим,
Куффору хунуд ҳарбсозий бўлдум.
Жазм айлаб эдим ўзни шаҳид бўлмоққа,
Алминнатулиллоҳи ғозий бўлдим.

Бобур каби ўз ҳаёти, руҳияти, ички изтироблари ҳақида кўп ёзган шоир адабиётимиз тарихида кам учрайди. Бобур ижодининг реализми яна шуниси билан ҳам қимматлики, у ўз ҳаётининг фарахли кунларини, муваффақиятлари ва ғалабаларини эътироф этиш билан чекланиб қолмай, мағлубиятлари, унинг сабаблари, шахсиятидаги қусурлари ҳамда камчиликларини ҳам рўй-рост ёзиб қолдирган. Бундай ҳол унинг рубоийларида ҳам ўз аксини топган. Амалга ошмаган орзу-умидлар, чархнинг кажрафторлиги, Ватан ҳажри, юрт соғинчи бир муддат Бобурдек мустаҳкам иродали, пок имонли чинакам мусулмон инсонни майга ружу қўйишга мажбур қилди. Лекин унинг иродаси, юксак орзуларга бурканган мустаҳкам эътиқоди шахсиятидаги бу беқарорликни енгиб, майпарастликни ташлайди:

Май таркини қилғали паришондурмен,
Билмон қилур ишимнию ҳайрондурмен.
Эл барча пушаймон бўлуру тавба қилур,
Мен тавба қилибмену пушаймондурмен.

Бобурдаги бу руҳий изтироблар “Бобурнома”да ҳам қайд қилинади: “... чоғир мажлисининг орзу ва иштиёқи баҳад ва ғоят эди, андоғким, чоғир иштиёқидин борлар йиғламоқ сарҳадига етар эдим”.

Бобур рубоийларини автобиографик жанр талаблари нуқтаи назаридан таҳлил қилар эканмиз, унинг беқиёс истеъдодли шоир, доно ва оқил ҳукмдор, беназир инсон эканлигига гувоҳ бўламиз. Унинг бутун ҳаёти, мақсади инсониятни эзгуликка чорлашга, улуғлашга қаратилганлиги, умуман, ҳаётга бўлган муносабати ва хулосаси шундай эди:

Ҳар кимки вафо қилса, вафо топқусидур!
Ҳар кимки жафо қилса, жафо топқусидур!
Яхши киши кўрмагай ёмонлиқ ҳаргиз,
Ҳар кимки ёмон бўлса, жазо топқусидур.

Аббос ТУРСУНҚУЛОВ,
Холжигит ХОЛМУРОДОВ,
ЖДПИ ўқитувчилари.

ЧАПАНИ АЁЛ

Ўтган йили – Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 20 йиллиги арафасида бир гуруҳ юртдошларимиз ҳукуматимизнинг юксак унвонларига сазовор бўлишди. Шулардан бири – Ўзбек Давлат Миллий театри актрисаси Хосият Ҳусанова Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист унвони билан тақдирланди.

Хосият Ҳусанова кинода, театрда, телевидениеда катта-кичик образларда, турли қиёфаларда тез-тез чиқиб туради. Унинг образлари баъзан шартаки, баъзан чапани, баъзан эркакшода, баъзан мунис ва меҳрибон аёллар қиёфасида бўлса ҳам, бу роллар ортида бир самимий, бир тоза қалб борлиги сезилиб туради. Бу аслият Хосият Ҳусанованинг ўзи. У билан суҳбатда бунга яна бир бор амин бўлдим.

— Суҳбатимизни болалигингиздаги ёркин хотиралар билан бошлаб берсангиз.

— Ҳам меҳнат, ҳам роҳатда ўтган менинг болалигим. Андижон вилоятининг Жалолқудуқ туманидаги бир қишлоқ. Қишлоқ четида каттакон ариқ — болалигимнинг асосий гувоҳи ўша ариқ. Кунлар исиши билан ўша ариқ бизнинг манзил-маконимиз бўларди. Сувга наҳангга ўхшаб ўзимизни "шалоп" этиб отардик, оқим бўйлаб бориб, бир жойдан калламиз чиқарди. Оналаримиз излаб келишса, кўприкнинг остида ёки сувнинг ичида дамимизни ичимизга ютиб турардик. Мажнунтолнинг шохидан ушлаб, шўнғиб-шўнғиб кеч бўлганини, қорнимиз оч қолганини ёки баданларимиз сувдан оқариб-кўпчиб кетганини сезиб қолсаккина чиқардик. Уйдаги ишларни шунақа ғайрат билан қилардимки, кўпроқ ўйинга вақтим қолсин деб, бир ҳафталик ишни бир кунда қилиб қўярдим. Ўғил боланинг иши, қиз боланинг иши деб ўтирмай, ўтин ҳам ёрардим, ўт ҳам юлардим. Хамир қориб ҳам қўяверардим. Нон ёпишга ҳам қизиқардим. Онам, бўйинг тандирга етмайди, деб рухсат бермасдилар. Бир куни онам хамир қоришни тайинлаб кайгадир кетдилар. Хамирни қориб, онам келгунларича ёпиб қўймоқчи бўлдим. Тандирни оқартирдим, нонни ясадим, ёпдим. Бир тандир нон битта қолмай тандирдан оқиб тушди. Шу пайт онам келиб қолдилар.

— Қулоғингиздан чўзмадиларми?

— Йўқ, онам хатоларимизни ётиғи билан тушунтирадиган аёл. "Қани, нима қилдингиз, бир бошидан айтинг-чи?" дедилар. Айтдим. Хамиртуруш солиш эсимдан чиққан экан! Синфимизда саккизта қиз эдик. Бирга юрар, бирга ўйнар, бирга дарс қилар, бирга чўмилардик. "Саккиз қизнинг сардори мен бўламан", деб юрардик. Бир-биримизникига дарс қилгани борардик, ётиб қолардик.

Барибир, ўша даврларнинг гашти бошқача эди. Онам ёпган нонни олиб, ариққа ташлардик, орқасидан ўзимиз сузиб бориб, нонни тутиб олиб, сувини оқизиб маза қилиб ердик. Кўчалар тоза, озода бўлар, оқар сувни азиз билиб, ҳеч ким унга ахлат ташламасди.

— Бу урфлар ҳозир ҳам сақланиб қолганми?

— Худога шукур, ҳозир яна бошқа қадриятларимиз қатори одамлар оқар сувни азиз билиб, бир-бирларини ҳам тергаб, ариқларнинг покизалигига эришишди. Ҳозир ҳам ота қишлоғимга борсам, ўша сув, ўша болалар... уларга қўшилиб кетгим келади...

— Театр соҳасини қандай танлагансиз?

— Ёшлигимдан ота-онам "артис қизим" деб эркалатишарди. Уларнинг ўзларида катта истеъдод бор эди. Отам баралла қўшиқ айтиб иш қилиб юрардилар. Бир қўшиқ бошлаб қолсалар, жим туриб тинглардик. Онам ҳам пахта теримида аёллар билан лапарлар айтиб юрардилар. Мени артис дейишларими, артистликка қобилиятим бўлганми, ишқилиб, болалигимдан телевизорда катта-катта артистларни кўрсам, улар телевизорда яшайди, мен ҳам телевизорга кириб оламан, деб ўйлардим. Хуллас, телевизорда яшайдиган кунларга етдим.

— Пойтахтга келишингиз, талабалик йилларингиз ҳақида ҳам гапириб беринг.

— Энг ҳайратланарли воқеалардан бири — улуғ

— Бу юртда инсон деган ном улуғ. Меҳнатларимиз самараси ўлароқ эътиборга, рағбатга лойиқ бўлибмиз, етказганига шукур.

устозларимизни кўрганимда, ростдан шу одамни кўриб турибманми ёки ўхшаш кишимикан, деб ушлаб кўргиларим келган. Дарсларимиз, амалиётларимиз шу устозлар раҳнамолигида ўтди.

— Илк бор саҳнага чиққан пайтларингизда ҳаяжон босганми?

— Ўқишни тугатиб, Андижон театрида фаолият бошладим. Ролларга бор меҳрим билан киришардим. Шунинг учунми, ҳаяжон сезилмасди. Уч йилдан сўнг Миллий театримизга ишга келдим. Айни ўша кунлари Сайёра Юнусова бола парвариши таътилига кетиб, "Афандининг беш хотини"даги Таманнони менга ишониб топширишди. Машқлар ҳам, тайёргарлик ҳам яхши ўтди. Шунақа киришиб кетдимки, икки ҳафтадан сўнг саҳнага чиқдим. Атрофимда Яйра опам, Тўти опам, Рихси опам, Эркин Комилов, Ёқуб Аҳмедов, Ёдгор Саъдиевларни кўрдим. Саҳнанинг залворими, устозларнинг салобатими, юрагим гуп-гуп уриб, вужудимни титроқ босди. Бу ҳаяжон спектакл охиригача давом этди. Ҳозиргача ҳам шунчаки саҳнага чиқмайман. Улуғ устозларнинг қадамлари қолган бу даргоҳда.

— Кўпгина ролларингизда синчков бўлиб совчиликда юрасиз, ҳаётда ҳам совчи бўлганмисиз?

— Доим эмас, совчи хотинларни кўп ўйнаганим рост. Биласизми, уй эгасининг кўзи тушмаган бурчакка совчининг кўзи тушади. Ўзингиз ҳам билсангиз керак, биз аёллар борган жойимизни синчковлик билан текшириб чиқамиз. Совчини-ку қўяверинг. Тўғри, бир-иккита қўшниларимиз билан совчиликка ҳам борганман. Чиқмас экан. Асосий иш қолиб, гап артистларга ўтиб кетган. Лекин умид билан эшик тақиллатганларнинг умиди сўнмасин. Умид билан иш бошлаганларнинг иши хайрли бўлсин. Умид билан тузилаётган оилалар бахтли бўлсин.

— Ҳаётда ҳам тутса узадиган, шаддод аёлмисиз?

— Шартакимасману, чапанилигим рост. Озодаликни яхши кўраман.

Шу пайт суҳбатимизга Хосият опанинг овсинлари қўшилиб қолдилар:

— Саранжом-сариштилигингизни айтмайсизми, ҳам пазандалар, ҳам озодалар. Ширинсўз, жонкуяр оила бекаси...

— Мени мақтайдилар-у, ҳамма ишни ўзлари қиладилар. (Учаламиз куламиз. Уларнинг самимийлиги овсинлардан кўра опа-сингилларни эслатади).

— Келгусидаги орзуларингиз, режаларингиз...

— Одамнинг орзулари поёнсиз бўлади. Режаларга келсак, "Чапани аёл" деган асар мен учун ёзиб тугатилди. Бадиий кўрикдан ўтди. Ҳозир бор хаёлим шунда. Саҳнага чиқса, элга манзур бўлса... Яна режиссёр Зебо Наврўзова билан Иззат Султоннинг "Оилавий сир" асарининг кино варианти устида ишлаяпмиз.

— Мухлисларингизга Сизнинг оилавий ҳаётингиз ҳам қизиқ.

— Турмуш ўртоғим тадбиркор. Битта қизимиз бор. Саккизинчи синфда ўқийди. Омон бўлсин. Кўпчилик оилалар қатори тинч-аҳил яшаймиз.

— Мана, яқинда Сиз ҳукуматимизнинг юксак мукофотларидан — Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист унвонига сазовор бўлдингиз. Сизни ушбу унвон билан қутлайман!

— Раҳмат. Мен ўзи даъвогар эмасман. Бироқ театримиздан бирор актёр тақдирланса, бир жамоа бўлиб қутлаймиз. Шундай дақиқаларда шу актёрларга ҳавас қилган жойларим бор. Амин бўлдимки, меҳнат рағбатсиз қолмас экан. Бу юртда инсон деган ном улуғ. Меҳнатларимиз самараси ўлароқ эътиборга, рағбатга лойиқ бўлибмиз, етказганига шукур. Мана, Президентимизнинг фармонлари билан Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист бўлдим. Бу юксак унвон ўз орзуларини менда кўриб, "артис қизим", деган ота-онамники, барча устозларимники, бутун жамоамизники.

— Самимий суҳбатингиз учун раҳмат.

Қизлархон суҳбатлашди

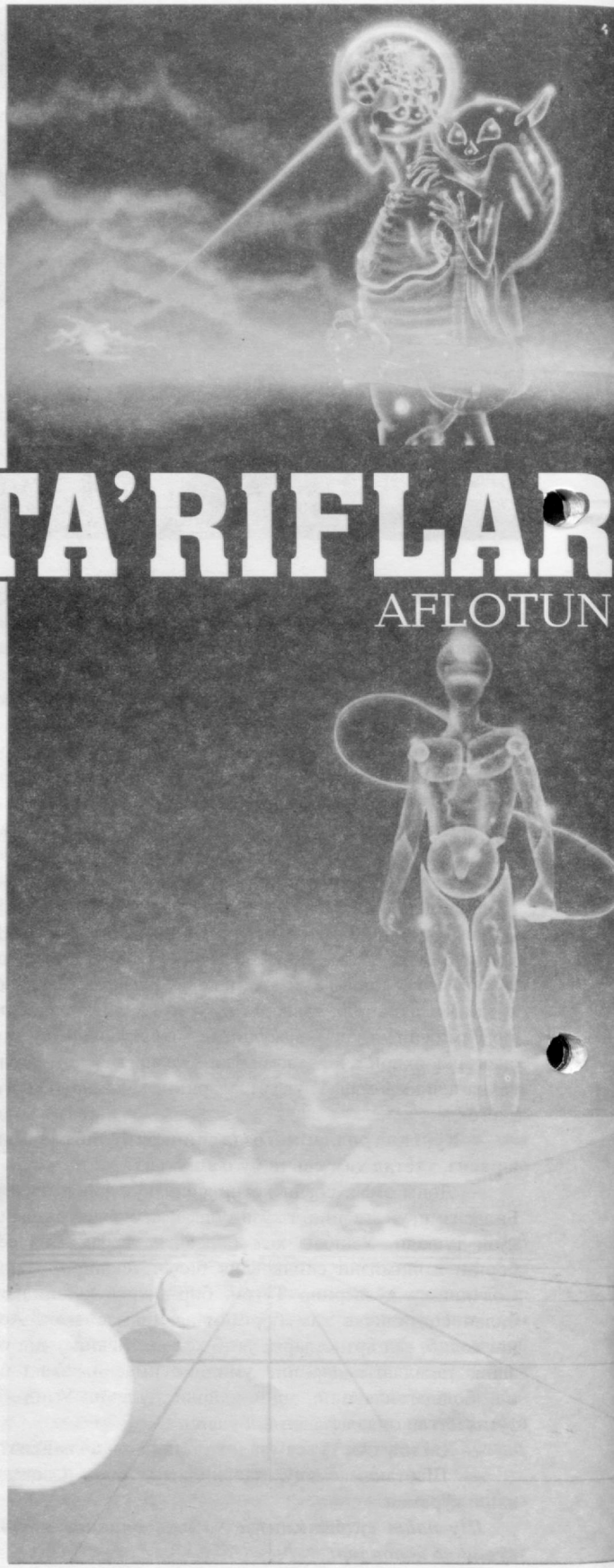

TA'RIFLAR

AFLOTUN

Абадият — барча замонларда мавжуд, аввал ҳам бўлган, кейин ҳам бўлади.

Илоҳ — абадий тирик, ўзи учун ўзи кифоя, барча неъматларни пайдо қилувчи ва ато этгувчи зот.

Ибтидо — борлиқ, мавжудликнинг ўсиш, шаклланиш жараёни бошланиши.

Қуёш — самовий олов, фақат уни (Ердаги) мавжудотлар эрта тонгдан то кечки шуъласигача кўра оладилар. У — абадий жонли, фақат кундузи кўринадиган энг буюк юлдуз.

Вақт — қуёш ҳаракати, йўлининг мезони, ўлчови.

Тақдир — инсон учун боши ва охири номаълум йўл, само томонидан бошқариладиган ҳаёт.

Ел — ҳавонинг Ер атрофидаги ҳаракати.

Ҳаво — макондаги барча ҳаракатлари табиий бўлган унсур.

Жон — мавжудотларни ҳаракатга келтирувчи, ўзича ҳаракатланувчи қувват.

Салоҳият (ақлий ва руҳий) — қувват, ижод манбаи.

Кўриш — жисмларни бир-биридан ажратиш қуввати.

Унсурлар — барча мураккаб нарсаларни бирлаштирувчи айирувчилар.

Фазл, фазилат — инсон руҳининг энг яхши ҳолати, одамнинг мақтовли хислатлари, битмас-туганмас бойлик. Адолатли қонунларга бўйсуниш, ҳар қандай суҳбатнинг энг долзарб мавзуи, яхшиликка элтувчи ҳолат.

Оқиллик — инсонга бахт-саодат келтирувчи ижодий салоҳият. Яхшилик нима, ёмонлик нима эканлигини билиш. Инсон руҳининг нималарни қилиш ва нималарни қилмаслик (мардона, савоб ишларни, ватан, халқ, оила учун наф келтирадиган ишларни қилиш, бахиллик, очкўзлик, таъмагирлик, порахўрлик, жабр-зулм, юлғичлик қилмаслик)ни билдирувчи ақлий қуввати.

Адолат — инсон руҳидаги турли қисмларнинг ўзаро мутаносиблиги, яхлит ҳолда руҳга таскин берувчи яхши ишлар. Меҳнатни, хизматни баҳолаш, ноз-неъматларни одамларнинг меҳнатига яраша тақсимлаш, ҳаммага тенг, бир хил кўз билан қараш, давлат бошқарувига, юқори мансабларга адолатли, ҳалол одамларни сайлаш (ёки тайинлаш) қобилияти, қонунларга итоатда ҳаёт кечириш, жамиятда фуқароларнинг (ҳуқуқда) тенглигини таъминлаш, тўғри қонунлар чиқариш (раҳбарларнинг ўзи ҳам унга итоат этиши).

Ақл-идрок (оқибатини ўйлаб иш қилиш) — одамнинг зарарли кўнгилхушликдан, айш-ишратдан ўзини тийиши, нафсини жиловлаши, табиий шодлик ва қайғуларда руҳнинг меъёрни билиши, раҳбар учун вазминлик (ҳовликмаслик, хизматкор бўлса ўз қадрини ерга урмаслик, лаганбардор, хушомадгўй бўлиб кетмаслик), табиий яшаши, кўнгил хотиржамлиги, мантиқий фикрлаш билан қандай ишлар ажойиб, гўзал, қандай ишлар тубан, уятли эканлигини билиши ва шунга амал қилиб яшаши, эҳтиёткорлик (ўзига, ватанга, халқига зарар келтирувчи ишларга қўшилмаслик), тўғри йўлни танлаши.

Мардлик — руҳнинг (бало, офатлардан, душманлардан) қўрқмаслиги, ҳарбий ишда ботирлик, уруш қоидаларини билиш, хавф-хатар туғилганида матонатли бўлиш, оқилона жасорат, ўлим яқинлашганда қўрқмаслик, хатардан сақланиш маҳорати, хавфни камайтира олиш қуввати, шон-шарафли ишлар қилиш, қаҳрамонлик қуввати, руҳнинг даҳшатли фалокатлар олдида ўзини йўқотмай (руҳсизланмай), мардона туриши, ваҳимага берилмаслик, ҳарбий ишда моҳирлик, қонун ҳимоясида чидамлилик (қонунбузарларни қўрқмай жазолаш).

Сабот, матонат — бошга қайғу, кулфат тушганида чидамлилик, тўғри фикрлаш, ўз эътиқодини сабот билан ҳимоя қилиш.

Кўнгли тўқлик — бойлик, фаровонлик насиб этса, кеккайиб кетмаслик, вазминлик. Бойликни оқилона, яхши ишларга сарфлаш.

Совуққонлик — 1. Адолатни ва эл-юрт манфаатини менсимаслик, битим ва келишувларни тез бажармаслик. 2. Гўзалликка ва уятли ишларга баҳо беришда қизишмаслик, эҳтиросларга берилмаслик.

Сабр-бардош — гўзалликка, олий ғояларга — идеалларга садоқат йўлида ғам-қайғуга бардош бериш, эзгу мақсадларга етишув йўлида оғир меҳнат, машаққатларга чидаш.

Довюраклик — хавф-хатардан қўрқмаслик. Хавф-хатар, мусибат келганида ўзини йўқотмаслик (саросимага тушмаслик, золимларга ҳақ сўзни айтиш — М.М.).

Беғамлик — ғам-қайғу келса ҳам парво қилмаслик қобилияти. (Гоҳ ижобий, гоҳ салбий маънода).

Меҳнатсеварлик — бошлаб қўйилган ишни охирига етказиш қобилияти, чидам-бардош билан ишлаш. Меҳнатдан қочмай, ҳалол ризқ топиш.

Виждон (инсоф) — таъма, ғараз, юлғичликдан ихтиёрий воз кечиш. Адолатли, эзгуликни кўзлаб иш тутиш. Яхши маслаҳатларни ихтиёрий қабул қилиш. Ҳақли равишда айбланадиган ноҳақ ишларни қилмаслик (порахўрлик, таъмагирлик, юлғичлик қилмаслик, бировларнинг ҳақига кўз олайтирмаслик, туҳмат, ёлғон гувоҳлик бермаслик — М.М.).

Эркинлик — ўз ҳаётига эга бўлиш, мустақил, дахлсиз, ўз ихтиёри билан яшаш имконияти. Ўз мулкига эгалик қилишда ва ундан фойдаланишда бағри кенг, саховатли бўлиш (ҳеч кимга муте, қул бўлмаслик — М.М.).

Беғаразлик (софдиллик) — фойда, манфаат кўзлашда, мол-мулк топишда ҳаққонийлик, ҳалоллик (дўстликда, яхшилик қилишда ғаразли мақсадни кўзламаслик — М.М.).

Хушфеъллик, ювошлик — ҳеч кимга ноҳақдан жаҳл, қаҳр, ғазаб, кўполлик қилмаслик. Кўнгил хотиржамлиги, (Алишер Навоий буни ҳалимлик, ҳилм фазилати, дейди. Баъзилар янглишиб, мулойимликни қўрқоқликка йўядилар — М.М.).

Камтаринлик — (жамоатда бойлик, мукофот, фойда) обрў талашмаслик, нарсаларнинг яхшисини дўстларга бўла қолсин, дейиш. Бадан парваришида ортиқча ясан-тусанга, ялтироқ кийимларга, (аёл учун ортиқча безакларга) берилмаслик. (Кибру ҳавога, манманликка, олифтагарчиликка берилмаслик, илм аҳлига, ёши катталарга ҳурмат кўрсатиш, суҳбат, муомалада, хушфеъллик, вазминлик, босиқлик, аммо лаганбардорлик қилмаслик — М.М.).

Роҳат-фароғат — ноз-неъматлардан баҳраманд бўлиб, яхши яшаш (алдов, талончилик билан эмас, эпикурчилар каби, илм-фан билан шуғулланиб, ҳалол меҳнат билан яшаш — М.М.). Турли инсоний фазилатлар, ишда маҳорат, камолот касб этиб, ҳурмат-иззат кўриш. Тирик жонзодларнинг бир-бирига ва ўз-ўзига фойда етказиши.

Улуғворлик, виқор — юксак, ўзига хос фикрлашга (турли соҳаларда камолотга эришганликка) асосланган қадр-қиммат топиш.

Зийраклик — кўнгилга ато қилинган иқтидор. Зийрак одам бошқаларнинг хатти-ҳаракатлари маъносини тез англаб олади. Ақллилик, — зеҳн ўткирлиги (фаросат).

Поклик, тўғрилик — хулқ самимияти билан тўғри фикрлаш тарзининг қўшилуви. Инсон табиатининг тозалиги.

Калокагатия — энг яхши, таҳсинли ҳолатни топиш қобилияти (юнонча калон — гўзаллик ва агатон — яхшилик сўзларидан — М.М.).

Бағридарёлик — ақл билан қўшилган кўнгил улуғлиги.

Инсонпарварлик — барча яхши одамларга хайрихоҳлик ва қийналган одамларга ҳамдардлик билан қараш. (Муҳтожларга, мазлумларга яхшилик қилиш қобилияти — М.М.).

Яхшилик, неъмат — бошқаларнинг фикрига боғлиқ бўлмаган, ўзича яхши ноз-неъмат.

Қўрқмаслик — довюраклик.

Холислик — ҳис-ҳаяжонга берилмай, адолат ва ҳақиқат тарафида туриш.

Тинчликпарварлик — урушқоқ давлатларнинг сиёсатига қўшилмаслик, муаммоларни тинчлик билан ҳал этишга тайёрлик.

Топқирлик — мақсадга етишда оқилона йўл танлаш қобилияти.

Дўстлик — эзгу ва адолатли ишларда маслакдошлик, ҳамфикрлик. Ҳаёт йўлида ихтиёрий йўлдошлик. Мақсадни, йўлни эркин танлаш ва ҳаракат қилишда ҳамфикрлик. Яшаш тарзида ўхшашлик. Муомалада хайрихоҳлик, яхши ишларда ва ҳаёт синовларида бирга бўлиш.

Олижаноблик, олийҳимматлик — юксак ахлоқий фазилат. Айтган яхши сўзига амал қилиш.

Танлов — синалган, тўғри йўлни топиш.

Хайрихоҳлик — одамнинг одамга дўст ва биродарлиги.

Бирдамлик — барча мавжудотларга ҳурмат билан қараш. Фикрлаш ва идрок этишда ҳамоҳанглик, ҳамфикрлик.

Севги — мукаммал иқрор. (Кенг, фалсафий маънода гўзалликни, табиатни, ҳаётни севиш. Шарқда илоҳий ишқ ва дунёвий ишқ фарқланади — М.М.).

Давлатни бошқариш санъати — эзгулик, яхшилик, ватанга фойда келтиришни билиш; адолатли давлат қуришда ижодкорлик қилиш.

Ўртоқчилик — тенгқурлар ўртасидаги дўстлик.

Яхшиликни ўйлаш — туғма фикрлаш қуввати.

Ишонч, эътиқод — ҳаёт ҳодисаларини ўз тасаввурича қабул қилиш, дунёқараш.

Ростгўйлик, ҳақгўйлик — ахлоқда самимият ва фалсафада холислик, яхшини тасдиқлаш ва ёмонни инкор қилиш. Ҳақиқатни билиб, фикрлаш.

Ирода — (муҳим ҳаётий истак, чидам, сабот, қатъият) тўғри фикрлаш асосида мақсадга интилиш.

Кенгаш, маслаҳат — бир одамнинг бошқа одамга ёки кўпчиликка қандайдир, иш тадбир бошлашидан аввал уни қандай амалга ошириш ҳақида тўғри йўлни кўрсатиши.

Эҳтиёткорлик — хавф-хатардан сақланиш, хавфсизликни таъминлаш чорасини кўриш (баъзилар хайрли, яхши ишларда ҳам ортиқча эҳтиёткорлик қилиши қўрқоқликдир — М.М.).

Тартиб — бир-бирига алоқадор самовий жисмлар ёки мавжудотлар ҳаракатининг мутаносиблиги, ўзаро мувофиқлиги. Ўзаро алоқадор нарсаларнинг тартиб билан таъсир кўрсатиши ва таъсирланиши.

Диққат, эътибор — руҳнинг билимга интилиши.

Иқтидор — ўқишда тез тушуниш, фанларни тез ўзлаштириш, туғма сифат ва фазилат.

Қонун — мамлакатда баҳсли, қийин ишларнинг ҳукумат томонидан ҳал этилиши.

Одил ҳакамлик — бирор иш

ҳаракат, қилмишнинг ноҳақ ёки адолатли эканлигини аниқлаш.

Қонунийлик — адолатли қонунларга итоат қилиш.

Яхши кайфият — одамнинг (ўзи учун, ватани, халқи учун) фойдали, хайрли иш қилганида хурсандлиги.

Шон-шараф — инсонга эзгу, шарафли ишлари учун келадиган раҳмат, неъмат. Уни инсон ўз фазилатлари сабабли топади. Мақтов, улуғланиш.

Ғайрат — яхши ишларни (ўқиш, касб ўрганиш, ижодда) юксак чўққиларга етишга интилиш.

Меҳр-мурувват — ихтиёрий хайр-эҳсон. Яхшиликка яхшилик қайтариш (муҳтожларга, илм ва ижод аҳлига ёрдам).

Ҳамжиҳатлик — давлатни бошқаришда ҳокимият ва жамоатчилик — фуқароларнинг ҳамфикрлиги (розилиги).

Давлат — бир мамлакатдаги кўпчилик одамларнинг ватанни гуллатиб-яшнатиш учун қонуний сайланган жамоаси, ҳамжамияти.

Зийраклик — келгусида эҳтимоли бўлган ишларга, воқеаларга тайёр туриш.

Кенгаш — бўлғувчи ишлар, воқеалар қандай кечишини муҳокама қилиш (уларни олдиндан тўғри йўлга солиш — М.М.).

Ғолиблик — курашда (жангда) рақибларни енгиш қуввати.

Фаҳм-фаросат — нарса, ҳаракатнинг мақсади, моҳиятини тез ва равшан тушуниб олиш қуввати.

Совға — ўзаро иззат-ҳурмат аломати.

Қулай фурсат — бирор неъмат, яхшилик келишининг қулай вақти.

Хотира — инсон руҳининг ўзидаги (ва тарихдаги) ҳақиқатларни ёдда сақлаш қуввати. Агар шулар ёдда сақланса, тарих тажрибаларидан замона учун фойдали хулосалар чиқариш мумкин. Ёдда сақланмаса, халқ яна бегона давлатларга қуллик асоратига тушиб қолиши мумкин.

Соғлом фикрлаш — (турли найранг, алдовлар аралашмаган, тоза) тўғри, равшан, аниқ фикрлаш.

Фикрлаш — билимлар асоси.

Муқаддас поклик — ҳудога хуш келмайдиган, ғазабини келтирадиган гуноҳ ишлардан (жабр-зулм, алдов, зино, порахўрлик, юлғичлик, таъмагирлик, такаббурлик, очкўзликдан) сақланиш. Худо буюрганидай, пок, ҳалол яшаш.

Башорат — муаммони ҳал этиш учун нима қилиш кераклигини исботсиз, аввалдан билдирадиган билимлар.

Донишмандлик — абадий ҳақиқатларни, мавжудотларнинг келиб чиқиши ва яшашининг сабабларини ақлан билиш (Арасту, Форобий, Ибн Сино, Ибн Рушд, Ибн Арабий ақлан ва қалбан, руҳан билиш, дейдилар — М.М.).

Фалсафа — оламнинг сирларини, муаммоларини билишга чанқоқлик. Ҳақиқат нимада эканлигини мушоҳада қилиш, руҳнинг тўғри фикрлаш асосида ҳақиқатни билишга интилиши (юнонча философия "Софликни севиш" сўзидан).

Билим — Оддий фикрлаш билан тушуниш қийин нарсаларни руҳ, қалб билан идрок этиш. Ҳақиқий фикрлаш, инсон ақлий ҳаётида мустаҳкамланган ҳукм, хулоса.

Фикр – нарса-ҳодисалар ҳақида гоҳ тўғри, ҳақиқий, гоҳ нотўғри тасаввур берувчи ҳукм, хулоса (ёки шуларга элтувчи тушунчалар).

Ҳиссиёт, севгилар — руҳ интилиши ва ақл ҳаракати. Вужуд сезгилари (кўриш, эшитиш, таъм, ҳид билиш...) воситасида олам манзараларини ва ҳодисаларини идрок этиш, тушуниш. Ақлга сиғмас нарсаларни ҳам билиш қуввати.

Маҳкам МАҲМУД
таржимаси

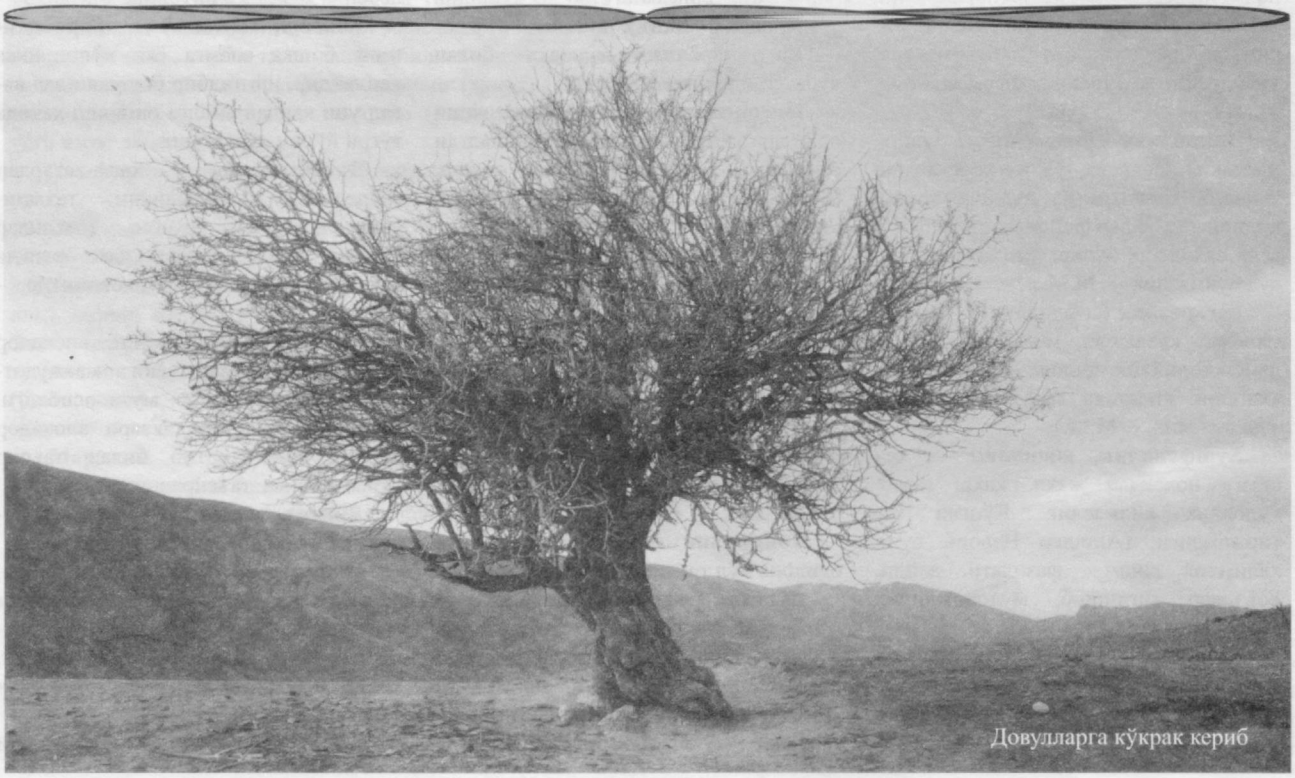

Довулларга кўкрак кериб

Mustaqillik yillarida bolalar dramaturgiyasi

Маънавият тарбиянинг энг таъсирчан қуроли экан, ундан оқилона фойдаланиш, болаларимизни ватанпарварлик, ростгўйлик, ҳақсеварликка ўргатиш керак бўлади.

Ислом КАРИМОВ

Республикамизда бугунги кунда ёшлар ва ўсмирлар учун бир қанча театр жамоалари фаолият кўрсатиб келмоқда. Булардан Й.Охунбобоев номидаги Республика ёш томошабинлар театри, Ўзбекистон Ёшлари театри, А.Бакиров номидаги Андижон вилоят ёшлар театри ҳамда Қорақалпоғистон ёш томошабинлар театри жамоаларидир.

Мустақиллик йилларида кўпгина театр жамоалари, ижодий янгиланиш даврини бошидан кечирди. Бу борада Й.Охунбобоев номидаги Республика ёш томошабинлар театри жамоаси ҳам янгилик сари интилиб, ижодий изланишлар йўлида катта муваффақиятларга эришди, десак муболаға эмас.

Мустақиллик йилларида барча соҳаларда туб ислоҳотлар амалга оширилди. Хусусан, адабиёт ва театр санъатига эътибор янада кучайди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг 1998 йил 26 мартда эълон қилинган "Ўзбекистон театр санъатини ривожлантириш тўғрисида"ги Фармони фикримизнинг ёркин далилидир. 1993 йили Республика ёш томошабинлар театри жамоасига таниқли режиссёр О.Салимов бадиий раҳбар этиб тайинланган кундан бошлаб, энг аввало репертуар масаласига, бадиий жиҳатдан пишиқ асарларни саҳналаштиришга эътиборини қаратди. Сўнгра иқтидорли ёшларни ўз атрофига жамлади. Репертуарни ўзбек драматургларининг асарлари билан бо-йитибгина қолмай, жаҳон мумтоз адабиёти намуналари билан ҳам таъминлашга бел боғлади.

Албатта, бундай вазифани бажариш, томошабинлар ёш хусусиятига қараб асарлар яратишнинг ўзи бўлмасди. Режиссёр бу борада жуда катта меҳнат қилишига, изланишига тўғри келди. Бундай мураккаб ижодий вазифани муносиб бажара оладиган ёш ижодкорларни атрофига йиғди, тарбиялади. Улар ўзларининг маҳоратларини нафақат юртимизда, балки Германияда, Мисрда, Марказий Осиёнинг кўпгина шаҳарларида ўтказилган ўнлаб халқаро театр фестивалларида намойиш қилдилар.

Театр репертуарида кичик томошабинларга мўлжалланган томошалар салмоқли ўринни эгаллайди. «Карракарра», «Жўжаларим», «Сирли сандиқ», «Осмондан танга ёққан кун», «Сеҳрли дур», «Оловуддиннинг сеҳрли чироғи», "Қоринботир", «Наврўзой ва Бойчечак», «Чоқ-чоқ, мақтанчоқ», «Виждон қўшиғи», «Чўп қўғирчоқ», «Қувноқ жин», «Жону дилим пишлоқ», «Борса-келмас», «Орзулар кемаси» каби спектакллар шулар жумласидандир. Шу билан бирга ўсмир ёшлар учун ҳам қатор асарлар саҳналаштирилди. Булардан Т.Маликнинг "Заҳарли томчилар", Ш.Ризаевнинг "Дискотека", асарлари бўлса, катта ёшдагилар учун жаҳон адибларининг "Икки мўъжиза", «Турна патлари» "Боз масхарабоз" сингари фалсафий асарлари ўрин олди.

Мустақиллик йилларида ушбу театр саҳнасида бир қатор ўзбек драматургларининг асарлари ҳам саҳна юзини кўрдики, буни драматургия соҳасида силжиш дейиш мумкин. Мисол тариқасида таниқли олим ва драматург Шуҳрат Ризаевнинг "Дискотека" асари, атоқли адиб Тоҳир Маликнинг "Алвидо болалик" қиссаси асосида саҳналаштирилган "Заҳарли томчилар" асарларини келтириш мумкин. Ушбу асарлар ўсмир ёшлар учун мўлжалланган бўлиб, бу асарларда долзарб муаммолар кўндаланг қилиб қўйилади. Энг асосийси, бошқа асарлардан фарқли ўлароқ, бунда балоғат ёшида турган, катта ҳаётга қадам қўяётган ўсмирлар ўзларининг тенгдошларини саҳнада кўрадилар. Ҳар иккала асар ўсмир ёшларни фикр ва руҳ тарбиясига чорлайди. "Дискотека" асари ёшларнинг ўз ҳаётини, тақдири ва келажагини ўзлари ҳал қилишга, мустақил фикрлашга, жамиятда ўз ўринларига эга бўлишга ундайди. Бу асарларнинг ғоявий мазмуни чуқур.

Шунингдек, театр саҳнасида яна бир янги асар – ёзувчи Т.Муроднинг «От кишнаган оқшом» ва «Ойдинда юрган одамлар» деб номланган икки қиссаси асосида яқин тарихимиз акс этган, мураккаб ечимли «От йиғлаган томонда» спектакли яратилдики, бу авваломбор, театрнинг ўзи учун, қолаверса, томошабин учун катта янгилик бўлди. Томошабинни тарих ва ҳаёт жумбоқлари устида чуқурроқ фикрлашга ундовчи бу асар режиссёр О.Салимовнинг ижодий манифести сифатида янгради. Бундан ташқари у маърифатпарвар А.Авлонийнинг "Адвокатлик осонми?" асарига мурожаат қилиб, уни янгича талқинда саҳнага олиб чиқди. Асарда миллий руҳ яққол кўзга ташланади. Унда миллат равнақи, миллат маърифати, унинг эртанги куни қаламга олинар экан, ўзбек миллатининг келажагини, истиқболини ёзувчи маърифатли, юксак даражада билимли кўришни истайди. Асарни жиддий комедия сифатида саҳнага олиб чиқар экан, илмсизлик ёшларни нималарга олиб келишини, илмсизлик, жаҳолат миллатнинг буюк бир фожиаси эканини уқтиради.

Ушбу асарлар ўсмир ёшлар учун мўлжалланган бўлиб, томошабинларга саҳнадан туриб зарур гапни айта олиш лозимлигини режиссёр биринчи ўринга қўяди.

Зеро, ёш томошабинларни тарбиялашда, эстетик дидини шакллантиришда, қалбида ғурур, ифтихор, ватанпарварлик туйғуларини сингдиришда, қолаверса, миллий ғоя ва миллий истиқлол, миллий қадрият ва анъаналар каби тушунчаларининг пайдо бўлишида саҳнага олиб чиқилаётган асарларнинг аҳамияти ва ўрни беқиёс эканини унутмаслик лозим. Бу борада адабиёт намояндалари, драматурглар болалар учун бадиий жиҳатдан пухта, мазмунан теран, бугунги кун ёшларига мос бўлган замонавий мавзулардаги асарларни яратишга бел боғлашлари ниҳоятда муҳимдир.

Матлуба МАҲКАМОВА,
тадқиқотчи

Тўй — инсон умрининг энг гўзал лаҳзалари. Бир оила бунёд бўлиши учун, уларнинг шодлигига гувоҳ бўлиш учун яқинлар, қариндош-уруғлар, таниш-билишлар, ҳамкасблар таклиф қилинади. Шодлик чинакам шодиёна бўлсин учун санъаткорлар чақирилиб, дастурхон ёзилади. Тўйларда турли урфлар, маросимлар ўтказилади. Айнан шу маросимларни кўриш учун ҳам қиз узатишга, куёв кузатишга одамлар йигилишади. "Фалон қиз умуман йигламади. Биз куёвникигача йиглаб кетганмиз", деб гапириб ҳам юришади. Гапиришади!!! Халқимиз эса жуда ориятли. Гапиришларидан қочиб, тўкиб-сочишади. Гапиришлари учун тўкиб-сочишади. Мана, гап қаерда.

TO'XTANG, QUDA!

"Ўнта қўй нима бўларди?!" Бу қиёфа бугун замонавий кўринишда акс этган: "Қирқта тоғора нима бўларди"?! Тўғри, бироз муболағали гап бу. Бироқ... минг марта айтилаётган, ёзилаётган бўлса ҳам, айтадиган гаплар кўп. Журналимизнинг ўтган сонида Луқмон Бўрихоннинг "Қизи борнинг қарзи борми?" деб номланган мақоласини ўқиб чиқдим. Шу мақола туфайли дилимдаги баъзи гапларни ўртоқлашгим келди. Ёзувчи тўйлардаги кўзга кўринган катта-катта гаплар ҳақида ёзган. Бироқ ичкарида, аёллар ўртасида шунчалик кўп тўй олди ва тўй билан боғлиқ "маросим"лар борки, улар ҳақида ҳам ёзишни маъқул топдим.

Тўйга борасиз, ўша-ўша маълум сценарий бўйича такрор. Келин-куёв келди. Карнай-сурнай, келин янга, куёвжўранинг табриги, мусиқа, ора-сира кимлардир гапиришади. Кейин онажонлар. Ҳа, онажонлар. Чунки бошловчи айнан шундай чақиради. Умрида ўз онасини "онажон" деганми-йўқми, "Даврага фалончи онажон билан фалончи онажонимизни таклиф қиламиз", деб бошлайди. Ялтоқланишлар, пул ундириш умидида айтилаётган гапсўзлардан одамнинг энсаси қотади.

Баъзан шундай янги-янги урфлар пайдо бўлаётганини эшитиб, ёқа ушлайсиз. "Келинни келганда кўр, сепини ёйганда кўр", деган гап бор. Сеп ёйиш ҳам алоҳида маросимга айланиб, тоғоралар алмашилиб, ортидан майда гаплар кўпайиб бормоқда. Нима эмиш: "Биз олдиндан айтган бўлсак, сеп ёйишга қудалар келишини била туриб, ўзимизнинг тоғораларимиздаги нарсаларни қўйди. Бир коса иссиқ овқат қилиб қўймайдими, тоғораларимиз ҳам қуруқ қайтди..." Ўзи тўртта одам тўртта тоғора кўтариб боришган бўлса. Тўрт тоғора ноз-неъмат неча кишини боқади! Аёллар бош бўлиб тоғоралар, патнислар айрибошлаш, сарпо алмашувлар шунақа авж олдики, энди тўйларда янграётган "Олинг, қуда-беринг, қуда, обрўйимиз кетмасин..." деб янграётган қўшиқни "Тўхтанг, қуда!" деб тўхтатиш вақти келди.

Яқинда қўшним нолиб қолди. Қайинсинглиси қиз узатаётган экан. Қизнинг мебелини олишни акаларига юклабди. Ака бечоранинг ҳам учта бўй етган фарзанди бор. Ўзи ким чиқарган қиз томондан куёвнинг уйи тўлдирилиши керак, деган удумни?!

Бир мисол айтай. Тошкентдаги узоқ қариндошимникига кўп борар эдим. Катта ўғли яхши кўрган қизига тезроқ уйланаман деб хархаша қилавергач, тўй бошлашди. Қарз олиш, арзон тўйхона ахтариш ишлари бошланиб кетди. Қарзлар кўпайиб кетгани сабабли кичик ўғил шартнома асосидаги ўқишидан воз кечди.

У-у-узун машиналар, патнис ясатиб улашишлар, уй ясатишлар бошланиб кетди. Қиз тараф анчайин "ўзига тўқ" экан. Бу ҳол тўйдан кейин ҳам ҳаётда ўз аксини кўрсата бошлади. Келин ўзи учун ажратилган хоналарга аввал ёш болаларни, кейин бошқаларни ҳам киритмай қўйди. Ота-онасининг қилган жиҳозлари уриниб қолармиш. Хуллас, майда-чуйда гап кўпайди.

Ўқишдан воз кечган кичик ўғил ишлаб, оиланинг қарзини тўлашди. Уйланаётганида ортиқча сарф-харажатларга йўл қўймади. "Кўрпага қараб оёқ узатди". Келин томонга уй жиҳозларини қурби етганича ўзи олишини, рўзғорнинг кам-кўстини ўзи тўғрилашини олдиндан айтиб қўйди. Бу қуда томонга унча ёқмаса ҳам ортиқча орзу-ҳавасларсиз тўй бўлиб ўтди. Қиз тарафдан келган йўқловларни ҳам қудаларнинг кўнглига тегмайдиган қилиб қайтариб юборди. Қайта йўқлов ҳам келмади, яхши-ёмон гапсўзлар ҳам бўлмади.

Шундай деймиз-у, келин тараф "юпқа"роқ жой бўлса ҳам қуда тарафдан низолар чиқиб, қўйди-чиқди бўлаётган ҳоллар ҳам кўп. Азиз оналар, куёвтўралар, ғурурингизни баланд қилинг, Сизга бировнинг матоҳидан нима наф? Қўни-қўшни бир кун гапирар, ўн кун гапирар, охири гапирмай қўяр. Муҳими — БАХТ. Хўжакўрсинга қилинаётган мол-мулклар ҳеч нарса бермайди инсонга.

Меҳринисо Қурбонова ("Бекажон" газетаси ходими): *Бизга жуда кўп қўнғироқлар бўлади, хатлар келади. Тўйлар ҳақида ёзганимиздан сўнг яна ёзиладиган гаплар кўпайди. Бир йигит қўнғироқ қилиб: "Келин томоннинг матоҳлари керакмас менга, яхшими-ёмонми ўзимнинг жиҳозларим билан уй тўлдираман. Ота-онамни ҳам шунга кўндирдим. Биз ўзбекмиз деймиз, келин томонга уйни бўшатиб, тўлдириб беринглар деб ўтирсак, беклигимиз қаерда қолади", деди. Хурсанд*

бўлдик. Битта-битта ўзгариш ҳам катта гапда ахир.

Яқинда бир жойда ўқиб қолдим. Япон келин-куёвлар тўйда ўзларига керакли буюмларни рўйхат қилиб қўйишаркан. Тўйга келганлар қурби етганича рўйхатдан бирор буюмни ёш оилага совға қиларкан.

Зумрад Ваҳобова ("Ислом нури" газетаси ходими): *Яқинда Марғилонга борсам, тўйдан олдин қиз тараф куёв ва куёвжўраларга зиёфат жўнатиши урф бўлганини айтишди. Куёвжўраларнинг сонига қараб, сигарет ва зажигалкалар ҳам қўшишаркан. Бу нима дегани, бўлгуси куёвимиз кашанда бўлсин деганими? Тўғри, буни ҳамма оилалар ҳам қилавермайди. Бироқ одатнинг урфга айланиши тезлашиб кетади-да.*

Қизни узатиб, тинчиган ота-она энди бешик ҳаракатига тушишади. Бешикдан олдин эса... Ота бўлган куёвтўра қайнона-қайнотага суюнчига келаркан. Қизининг эсон-омон кутулиб олганини эшитган она қиз бўлса эллик доллар, ўғил бўлса юз доллар суюнчи бераркан. Биласиз, биз томонда кўпчилик ҳунарманд. Дўппи тикиб, маҳси тикиб, адрас тўқиб, пулини "кўк"ка айлантириб, куёвни кутишади. Куёвнинг онасидан қўни-қўшнилар қудаларнинг ҳимматини сўрашга чиқишади. Бу одат ҳам ёппасига урф бўлмаган бўлса-да, "кўпчилик шундай қиларкан" қабилида урчиб кетяпти...

Шу фикрларни тингларканман, яқинда бир тўйда гувоҳ бўлган воқеа эсимга тушди. Тўйнинг авжида онажонлар даврага таклиф қилинди. Куёвнинг онаси фарзандларига эзгу тилакларини айта туриб қудасига: "Янаги йил шу пайтларда "Алла болам"ларни чалдириб бешик олиб келинг, мен қабул қилиб олай", деди. Нега бешикни қуда олиб келаркан? Ахир, туғилажак бола Сизнинг ҳам набирангиз-ку! Нега... Бу саволларнинг кети узилмайди. Чунки бешик тўйлари ҳам, чаллари, ақиқалар ҳам қолипдан чиқиб кетяпти. Қиз узатиб, қарзга ботиб юрганлар кўп.

Самарқанд тарафларда эса фотиҳа тўйи (нон синдириш) алоҳида маросим сифатида ўтказилиб, бу тадбир ҳам тўйхоналарга кўчиб, катталашиб боряпти. Тўйларда эса "раққоса"ларнинг чиқишларини халқ орасида "пахта терим машиналари" дейишаркан. Улар столма-стол айланиб, бир-бир хиром қилиб, пул териб чиқишаркан.

Элга таниқли бўлган хонанда, актёрлар тўйларининг дисклари бозорларда пайдо бўлиб, буларни кўрган оддий халқ тўйларини гала-концертга айлантира бошлашди. Хайриятки, "Ўзбекнаво" деган катта ташкилотнинг саъй-ҳаракатлари боис, бу дисклар сотувдан олиб қўйилди.

Бир куни бозордан қайтаётсак, ёмғирли кунда бир аёл қизи билан машинага чиқди. Оёғида ёзлик шиппак. Дазмол столи ва ошхона комбайни олибди. Опани гапга солдим. Узатган қизининг ҳайитига йиғинаётган экан. Атайлаб: "Сизга нима азоб, қайнонаси олиб берсин, ўзлари ишлаб олсин. Бу ёғи яна қизингиз бор экан", дедим. Узун уҳ тортиб: "Нима қилайлик, болачақам деб яшаймиз-да", дейди.

Тўғри, бола-чақам деб яшаймиз. Лекин уларга тўкин рўзғор қилиб бериб, ўзимиз юпун қолиш эвазига эмасдир.

Халқимиз "Топганинг тўйга буюрсин" деб дуо қилишни яхши кўришади. Бу гапнинг моҳияти яхши кунларинг кўп бўлсин, дегани. Фақат тўй учун тўплаб, тўй учун сарфла, дегани эмас, бу. Фарзандларимиз учун уйлар қилайлик, ўқитайлик, ўзимиз ҳам яхши яшайлик ва қилган тўйимиз ҳам татисин.

Президентимиз жорий йилни "Мустаҳкам оила йили" деб эълон қилдилар. Бу ташаббуснинг моҳияти катта. Янги барпо бўлаётган оилалар, умуман, оилалар мустаҳкам бўлсин! Оилаларнинг мустаҳкамлиги жамият ривожининг асосидир. Умид билан бошланаётган ишларнинг охири хайрли бўлсин.

Манзура ШАМСИЕВА

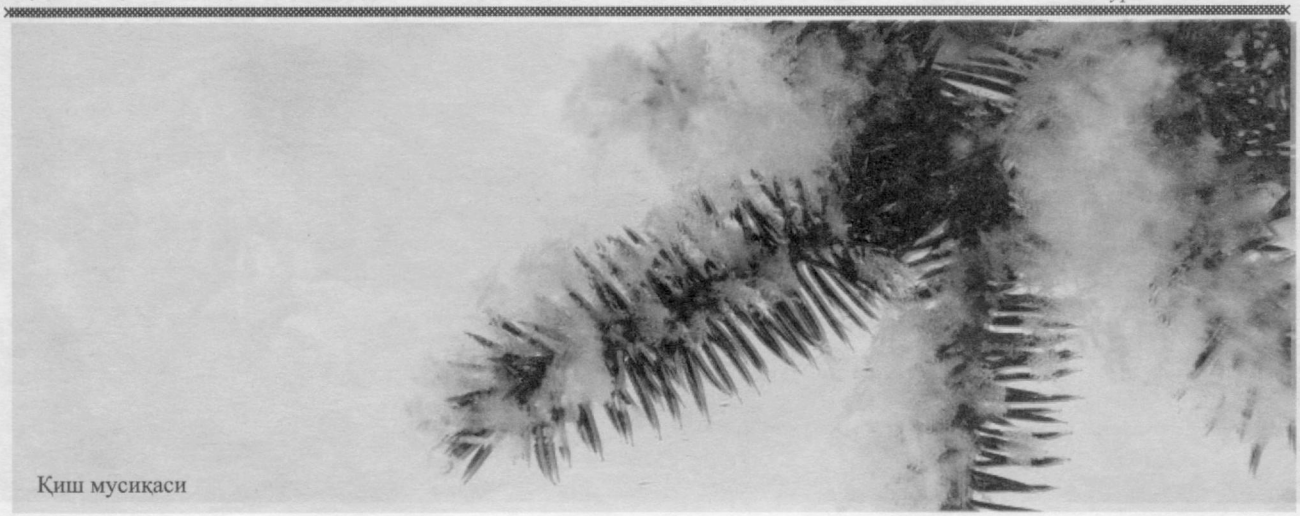

Қиш мусиқаси

Yilning eng yaxshi FUTBOLCHISI

Osiyo futbol konfederatsiyasi tomonidan Server Jeparov Osiyoning ikki karra eng yaxshi o`yinchisi deb tan olindi.

Yilning eng yaxshi o`yinchisi nominatsiyasida kurash raqobatsiz kechdi. Jami 21 futbolchi orasida uchinchi o`rinni Aleksandr Geynrix 116 ochko bilan egalladi. Ikkinchi o`rin esa Osiyoning eng yaxshi futbolchisi nominatsiyasining g`olibi Jeparov.

Yilning eng yaxshi futbolchisi nominatsiyasida g`oliblik Maxachqal'aning «Anji» klubi yarim himoyachisi Odil Ahmedovga nasib etdi.

Doiram doiram...

Метиндек қабарган бармоқ зарбидан
Ларзага келганди саҳнаю башар,
Чақмоқдек чақнаган олов доира
Қаҳрамон қўлида сеҳр яратар.

Ўзбекистон халқ артисти, Давлат мукофоти лауреати, бир неча орден ва медаллар соҳиби Қаҳрамон Дадаев 1936 йил 15 декабда Тошкент шаҳрининг Эскижўва маҳалласида дунёга келди. Уларнинг маҳалладошлари — халқ ҳофизи Жўрахон Султонов, Ашурали ака, танбурчи Жўра ака сингари кишилар элга танилган санъат усталари эдилар. Ҳар гал маҳалланинг чойхонасидан ўтиб кетаётганда устоз санъаткорлар гурунгини тинглаб, чин дилдан санъат оламига ғарқ бўла боради. Қаҳрамоннинг қизиқишини биринчилардан пайқаган оиланинг яқин дўсти, санъат саройида ёшлар етакчиси Муҳаббат опа бўлди. Муҳаббат опа кичкина Қаҳрамонни санъат саройи қошида ташкил қилинган доирачилар гуруҳи раҳбари Тўйчи Иноғомов қўлларига олиб боради. Қўлидан доирани қўймай, завқ-шавқ билан машқ қилаётган фарзандини кўриб отаси Қосим ака шодланади. Устоздан ўғли ҳақидаги фикрини билиш учун Тўйчи акага юзланди. Шогирди ҳақида устоз "Қаҳрамоннинг исми ҳам ўзига монанд, худо хоҳласа бир куни отилиб чиқади", дейди.

Чиндан ҳам Қаҳрамон доирага шунчаки ҳавас билан қармади. Уни мукаммал ўзлаштириш учун тинмай изланди, маҳоратини бойитди. Шу билан биргаликда Глиэр номидаги мусиқа мактабини тугаллади. Тиниб-тинчимас болакай йиллар ўтиб, устозининг фикрини тўла исботлади. Эндиликда Қаҳрамон ака илк саҳнага қадам қўйган даврини эслаб "Ҳақиқатан ҳам, мен доиранинг ажралмас дўстига айлангандим. Тинмай машқлар қилар, доира зарбидан қўлларим қабарган сари, таралаётган садолардан янада илҳомланардим", дейди.

Шогирдининг услуби аниқлашаётганини, истеъдодининг тобора ўткирлашаётганини кузатган устоз, албатта, бу болага алоҳида эътибор кераклигини сезади ва уни Хореография билим юртига олиб боради. У аста-секин катта саҳналарда кўрина бошлайди. Бинобарин, Навоий театрининг "Гулсара" спектаклидаги М.Турғунбоева ижро этган Гулсара рақсида Р.Исохўжаевга доира жўрлигида ҳамоҳанг бўлди.

1955 йили Польшадаги ёшлар фестивалига 5 раққоса ва Қаҳрамон ака Ўзбекистоннинг истеъдодли ёшлари сифатида юбориладилар ва ишончни оқлаб қайтадилар. 1957 йили сараланган бир гуруҳ ижодкорлар Бутундунё фестивал совриндорига айланадилар. Созандалар танловининг ғолиблари Ф.Харратов, Клара Жалилова, А. Бобохонов, М.Тоиров, ва Қ.Дадаев лауреат деб топиладилар. Ўшанда Мукаррама Турғунбоева уларнинг ҳаммасини "Баҳор" ансамблига ишга қабул қилади. Ансамблда доирачилар бир нечта эди. Аммо ёш, меҳнаткаш, жисмонан бақувват, эпчил йигит ансамбл доирачилари ичида "Баҳор"нинг ҳақиқий қаҳрамонига айланади.

Тез орада у яккахон раққосаларнинг доирачисига, бора-бора серғайрат ижодкор Мукаррама Турғунбоеванинг шахсий доирачи-

Доирада Ўзбекистон Халқ артисти Қаҳрамон Дадаев,рақсда Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Мухтабар Йўлдошева

сига айланади. Шундай пайтлар ҳам бўлганки, Мукаррама опа бир концертда 8, 10 та рақсни Қаҳрамон ака жўрлигида ижро этганлар. Яккахон рақҳосалар менга ҳам Қаҳрамон ака доира чертсинлар, дейишар эди. Қ.Дадаевнинг доираси жўрлигида хиром айлаш "Баҳор"нинг қизлари учун фахр эди.

Қаҳрамон Дадаев бир, икки, учталаб доира жўрлигида ҳам ўзи яратган ижод композициясини мухлислар ҳукмига ҳавола этадиган даражага кўтарилди. Швециянинг ёруғ, катта, муҳташам, биноларининг бирида "Баҳор"нинг навбатдаги концерти, ҳар бир рақслар номери гулдурос қарсаклар остида қабул қилинмоқда. "Навбат менга етганида қўлимда учта доира билан чиққанимдаёқ мухлисларнинг қарсаги мени янада илҳомлантирди. Ижодий номеримни бошлаб юбордим. Бир доирамдан кейин янги доира билан маҳоратимни кўрсата бошладим. Маромига етаётган маҳал учинчи доирамни саҳна четига чархпалак бўлиб айланиб келиши учун бор кучим билан ғилдиратиб юбордим. Ва яна иккинчи доирада чертишда давом этдим. Ҳали чертаман, ҳали чертаман учинчи доирамдан дарак йўқ. Ўзимча аниқ саҳна четига думалаб кетган, деб турганимда мухлислар ўрнидан туриб қарсак чала бошлади. Қарасам, учинчи дўстим катта саҳнани айланиб келиб, ёнимда турибди", деб эслайди Қаҳрамон Дадев.

У "Баҳор" ансамбли билан ярим сайёрани айланган бўлса, ўзи солист сифатида бутун дунёни айланиб чиққанлиги аниқ. Ҳозирда Қаҳрамон Дадаевнинг шогирдларининг сон-саноғи йўқ. Эл хизматидан толиқмаган ўз санъатини севадиган Қаҳрамон ака дўстларига елкадош, меҳр-оқибатли. Шодон оилада икки қиз, икки ўғилни вояга етказиб, элга қўшдилар. Етти набирага бобожон бўлиб, она юртни, қадрдон маконни улуғлашни ўргатиб келмоқдалар.

Ўғилой МУҲАММЕДОВА,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист

Istiqbol va dizayn

Биз шундай жамиятда яшамоқдамизки, инсонни ўраб турган яшаш муҳитининг барча элементларини эстетик сифатларига функционал қўйиладиган сифатлар билан баробар даражада талаблар қўйилмоқда.

Илмий-техник тараққиёт натижасида янгидан-янги буюмлар, жисмлар ихтиро қилиниб, инсонлар фойдаланадиган буюмлар ҳажми тобора ортиб бормоқда. Шу туфайли уларнинг эстетик сифати — дизайн муҳим аҳамият касб этмоқда.

Мустақилликдан йилларида дизайнерлар, рассомлар ва архитекторлардан инсоннинг уни ўраб турган муҳит, жисмларга бўлган турли хоҳишлари эътиборга олиниб, дизайннинг ривожланишига давлат миқёсида катта йўл очилди ва имкониятлар яратилди.

Республикамиз дизайнерлари, рассомлари ва архитекторлари ватанимиз дизайнини ривожлантириш мақсадида шу пайтгача дизайнда шаклланган турли усулларга мурожаат этмоқдалар. Миллий, амалий санъатимиз ва ҳунармандчилигимизнинг бой меросларини чуқурроқ ўрганиш билан бир қаторда Ўзбекистон дизайнининг ўзига хос ривожланиш йўналишини топишга ҳаракат қилмоқдалар.

Жамиятимизда содир бўлаётган хайрли ўзгаришлар натижаси ўлароқ янги-янги ташкил қилинаётган мактаб, коллеж, устахоналарда таҳсил олаётган ёшларнинг эстетик тарбиясига катта эътибор билан қаралмоқда. Инсон ижодий фаоллиги, ҳар томонлама камол топишининг муҳим асосларидан бири – унинг эстетик тўлақонлигидир. Инсон жисм ва нарсалар куршовида яшайди. Ранг-баранг нарсалар ва жисмлар дунёси борлиққа гўзаллик, нафосат қонуни орқали қарашга ундайди. Бу ўз ўрнида меҳнат маданияти, дам олиш ва маданий ҳордиқ чиқариш шароитини шакллантиришни тақозо этади.

Бозор иқтисодининг шаклланиши юксак эстетик камолотини, ишлаб чиқарилган маҳсулотларни гўзал ва сифатли бўлишини талаб қилади. Бозор иқтисоди шароитида маҳсулот инсоннинг моддий ва маънавий эҳтиёжини ҳар томонлама қондиришга қодир, биринчи навбатда, харидорларнинг дид ва талабларини қондира оладиган гўзал, бежирим, ишлатишга қулай рақобатбардош бўлмоғи шарт.

Сўзсиз, Ўзбекистон ҳам шу умумривож йўлидан бормоқда. Бу вазифани амалга ошириш мосламаларни лойиҳаловчи дизайнерлар зиммасига катта масъулият юклайди. Шунинг учун ҳам ишлаб чиқариладиган маҳсулотни лойиҳаловчи дизайнерлар ҳамкорлигида муҳокама қилмасдан тасаввур қилиш қийин. Маҳсулотларнинг ранги, ҳажми, кўриниши фойдаланишга қулайлиги харидорнинг эътиборидан четда қолмаслигини ҳисобга олсак, дизайн соҳаси бугунги кунда ўта долзарблиги аён бўлади.

Сўнгги йилларда хорижий мамлакатлар билан ҳамкорлик қилишга бирмунча қулай шароитлар яратилиши туфайли илмий текшириш, рассомлик, лойиҳалаш ишлари яхши йўлга қўйилмоқда. Дизайнерлик ишлари муштарак даражада ривожланмоқда.

Гўзаллик ва қулайлик, эстетик бежиримлик бадиий лойиҳалашнинг етакчи ижодий ақидасидир. Дизайнер саноат ишлаб чиқаришининг эстетик қонуниятларига таянган ҳолда эътиборни ўзига жалб қиладиган аниқ бир бадиий шаклни яратади. Шу туфайли эстетик сифат буюмнинг асл моҳиятига айланади ва дизайнер ижодининг янги-янги жозибали хусусият ва қирраларини аниқ бир шаклларда намоён қилади. Фақат шундагина буюмни бежирим ва гўзал деб баҳолаш мумкин бўлади.

Дизайнер-конструкторларнинг ҳаётда кенг кўламли ва бой фаолият манбааларини оча билиши, унга ишлаб чиқаришнинг чегараланган имкониятларини бартараф этишга имкон беради.

Бадиий лойиҳалашнинг моҳияти ва вазифаларини яхши англашлари билан бирга унга боғлиқ бўлган амалий ишларни ҳам ўзлаштирмоқлари лозим. Муҳандис-лойиҳачилар, технолог дизайнер-лойиҳачи мутахассислиги ривожланиб бормоқда. Бадиий лойиҳалаш буюмлар яратишдангина иборат эмас, ишлаб чиқарувчи буюмлар яратар экан, у буюмга ўзига хос нафосат битиб, унда инсоний қадриятларни шакллантиради ва инсонга шу буюмлар орасида яшашга муҳит яратади, буюмларга нисбатан муносабатни шакллантиради ва бу орқали одамларда, жамиятга, меҳнатга муносабат уйғотади. Бадиий лойиҳалашнинг муҳим маънавий, руҳий ва тарбиявий аҳамияти, унинг жамиятда тутган маданий ўрни ҳам шундадир.

Дилнавоз АБДИЕВА,
Республика рассомчилик ва дизайн коллежи талабаси

BURGUTLAR

Лев БРАНДТ

Икки қаватли уйдек улкан қафасда йиртқич паррандалар яшарди. Улар шу атрофдаги ўралашиб юрган одамлар, қовжираган япроқлари чанг қоплаган дарахтлар, тусиз осмондан кўзларини узмай, тош қоянинг искирт дўнгалагида ўтиришар ва соатлаб мудрашар эди. Хира кўзларида узоқ ўтмиш манзаралари: ғамгин қоялар, тубсиз жарликлар, бўронларда майишган баҳайбат дарахтлар, паст булутлар, чексиз, кўм-кўк осмон адабий нақшланиб қолгандек...

Фақат қизғиш патларини ҳурпайтириб олган калхатлар эринибгина ерда юрар ва нарироқдаги ҳовузда сузаётган ўзларидек тутқун ўрдаклар, ғозлар, оққушларга қараб ваҳшиёна чинқириб қўйишарди.

Бу тутқун паррандалар узоқ йиллардан буён яшаётганлари учун қафасга, ундаги ҳаётга тамомила кўникиб қолишган эди. Шу сабабли бўлса керак, ўзларини осойишта тутишарди. Фақат аҳён-аҳён худди даҳшатли тушдан уйғониб кетгандек битта-яримта қуш темир панжарага ёпишиб олиб, беҳуш йиқилгунга қадар жон-жаҳди билан қанотларини ураверар эди. Шундай маҳалда доим қафасда жанжал, тўс-тўполон бошланиб кетарди.

Дунёнинг тўрт чеккасидан келтирилган, хулқ-атвори, табиати бир-бирига мутлақо ўхшамайдиган бу паррандалар анчагача бепарво юришди. Бироқ тутқунлик уларни хийла серзарда, асабий қилиб қўйгани учунми, тез-тез, кўпинча бесабаб жанжал чиқаришарди.

Қафасдаги бир жуфт қушларгина умумий тўполон, жанжалларга аралашмас, ҳамиша хира кўзларини юмиб, қоя узра қайғули тусда қимир этмай ўтиришарди.

Булар озод яшаш учун туғилган бургутлар эди. Улардан ёшроғи ҳайвонот боғига келтирилган, каттаси эллик йилдан зиёд шу қафасда яшаб келган. Унинг қўнғир елкаларида ўша пайтдаёқ кексалик аломати — оқиш патлар пайдо бўла бошлаганди. Ўшандан бери ўн йил ўтди. Кичик бургутнинг оч, рангсиз патлари бу вақт ичида қорамтир тусга кирди; каттасининг кифтидаги оқ патлар гарданига ёйилиб катта, яхлит доғга айланди. Уларнинг туси турлича бўлгани билан қисматлари бир хил эди. Иккови ҳам қаноти чиқмасдан ўз маконидан жудо бўлган, ўшандан бери бу тутқунликда яшарди. На унисига, на бунисига инсон қўли билан бино қилинган искирт қоядан юқорига кўтарилиш насиб этмаганди. Улар гўё занглаган панжарани пайқамай, узоқ парвоздан ором олаётган қушлардек вазмин қанотларини мағрур ёйганча мудрашарди. Қафасда юз бераётган воқеалар, ўзгаришларга қизиқмас, ҳатто умумий тўс-тўполонлар чоғида ҳам сокин ўтиришарди. Фақат ўқтин-ўқтин иккови бирдан жонланиб қолар, шунда кўзларида яшил аланга ёна бошларди...

Бургутлар қоматларини ростлаб қанотларини силкиб-силкиб қўяр, лекин жойларидан қўзғалмасди. Юксак осмон бўйлаб гоҳ-гоҳ қур-қурлаб, гоҳ қағиллаганича йирик қушлар галаси ўтиб қоларди.

Сайёр қушлар шаҳар устидан учиб ўтиб, кўздан йўқолгунча бургутлар дарҳол уларнинг ортидан осмонга кўтариладиган каби қанотларини кериб туришар эди.

Гоҳо юксак-юксакларда, сайёр қушлар изидан равон учиб бораётган кичкина қора нуқтани – озод қондошларини бу бургутлар ўткир нигоҳлари билан кузатиб қолишарди.

Овқатланиш вақтида қафасдаги йиртқич қушлар ўртасида доим келишмовчилик содир бўларди. Қафасга ташланган нимта этга биринчи бўлиб калхатлар ташланарди. Улар очкўзларча энг катта бўлакларга ёпишар, аммо камдан-кам ҳолларда олиб кетишга муваффақ бўлишарди. Бир жуфт кулранг тасқаралар калхатларга ёпишиб гўштни тортиб оларди.

Сўнг тасқараларга оиладош, бош ва бўйин патлари қўнғир қорақушлар ўз ҳақларини даъво қилгандек гўштни талашиб-тортишарди.

Улардан кейин оқ думли денгиз бургути ўртага тушиб, қанотлари билан ўнгдан ва чапдан зарба бера бошларди.

Бу жанжал узоқ давом этмас, тепадан бирин-кетин бургутлар тушгани ҳамоно ўз-ўзидан тўхтарди. Қулоқни тешиб юборгудек бургут қур-қури янграши билан йиртқич қушлар гўштни ҳам унутиб, саросима ичида қочиб қолардилар.

Бургутлар гўштнинг энг яхши бўлакларини бамайлихотир чангалларида кўтариб қоя тепасига — ўз маконларига олиб кетар эди.

Улар ўлжани ҳамиша тенг тақсимлашар, ёш бургут қафасга келган куни, тасқаралар таъқибидан қочиб, ҳеч қайси қуш чиқишга ботинолмайдиган қоя тепасига — қари бургут масканига паноҳ излаб чиққан дамлардан эътиборан бошланган бу одат ҳозирга қадар давом этарди. Ўшандан буён ўн йил ўтибди. Улар ҳамон аҳил.

Сентябрь оёқлади. Боғдаги дарахт шохларини қоплаган сарғиш япроқлар маъюс шивирлашарди. Эрталабданоқ туссиз осмонда увада булутлар уюри пайдо бўлди. Булутлар қуёш юзини тўсмаган бўлса-да, ҳаво совуб кетди. Қуёшнинг ҳароратсиз нурлари ой шуъласи каби иситмас, борлиқни ёритарди, холос.

Кечки пайт шимолдан совуқ шамол эсиб, дарахт япроқларини тўкиб ташлади. Кечаси бўрон турди. Дарё томондан кемаларнинг ваҳимали гудоги тинмай янграр, шамол тунука томларни тарақлатар, дарахт бағрларини аёвсиз тўкар эди. Ҳайвонот боғидаги жониворлар ўз қафасларининг бурчак-бурчагига биқиниб хавотир ичида ниманидир кутаётгандек жимгина туришарди. Фақат бир жуфт чиябўри бўронга таҳдид қилгандек кечаси билан ув тортиб чиқди.

Баҳайбат қафас эса тебранар, лопиллар эди. Барча тутқун паррандалар бу кеча ўз жойларидан қочиб, қоя ортига яшириндилар.

Ёлғиз бургутлар чўққида сокин, қилт этмай ўтиришарди.

Эртасига эрталаб қуёш энди-энди қизариб чиқаётган маҳал қари бургут кўзларини очди ва одати бўйича бошини кун чиқар томонга бурди. Бурдию... қотиб қолди. Тоғдаги уясидан жудо бўлгандан бери илк бор у боши узра сим панжара йўқлигини кўрди. Эски, занг босган симлар шамолга тоб беролмай узилиб, бургутларнинг шундоқ бош устида хийла катта туйнук пайдо бўлган эди.

Бургутлар худди мўъжиза юз бергандек ўша ерга михланиб қолишди, аммо жойларидан қўзғалишмади. Орадан уч соат ўтди ҳамки, шу кўйи туравердилар. Ниҳоят, дилдираб қуёш кўтарилди. Шундагина ҳайвонот боғининг назоратчи ходими бу қафас шифтидаги ёриқни ҳамда ташқарига чиқишни мўлжаллаётгандек пайт пойлаб ўтирган бургутларни пайқади.

Тезда нарвон, брезент кўтарган кимсалар пайдо бўлди. Бургутлар пастдаги шовқинни сезмагандек, қотиб ўтиравериши. Ходим қафасга кирган чоғида қари бургут уни энди пайқагандек, бир силтаниб ташқарига отилди. Зум ўтмай ёш бургут ҳам унга эргашди. Иккови бир неча дақиқа одамларнинг тепасидаги қафас устига қўниб туришди-да, сўнг ҳаволаб кетишди. Улар вазмин, бир қадар ишончсизлик билан тез-тез қанот қоқиб дуч келган биринчи дарахт шохига қўнишди.

Озгина дам олгач, яна боғ тепасида айлана бошлашди. Ҳовуздаги ўрдак ва ғозлар уларни сезиб, талваса ичра ҳар томонга тўзғиб кетдилар. Бургутлар эса уларга парво қилмай, гўё бутун умрлари ўтган ерни ташлаб кетолмаётгандек, боғ узра доира ясаб айланаверишди. Охири баландлаб, шаҳардаги энг юксак бинонинг гумбазида олтиндек ярқираётган бутга қўнишди. Сўнг қанотларининг чигилини ёзиш учунми, шаҳар осмонида парвоз қила бошлашди.

Улар эндиликда эркин бўлсалар ҳам, туткунликда одамларга қаттиқ ўрганиб қолганлариданми, олисларга учиб кета олмасдилар. Шу кеча сонсаноқсиз чироқлар порлаган улкан шаҳарда тунашди.

Кечаси мижжа қоқмадилар. Улар ранг-баранг чироқларнинг ўткир шуъласидан уйғониб кетар, машиналар овозига кўниколмай, дам-бадам патларини ҳурпайтириб, қалтирар эдилар.

Икки кечаю икки кундуз хуруж қилган бўрон азонда босилди. Бургутлар тунаган бино рўпараси катта майдон эди. Майдон атрофидаги йўлдан шоша-пиша одамлар ўтар, машиналарнинг кети узилмасди. Майдон эса бўм-бўш, фақат унинг қоқ ўртасида қимир этмай милиционер турар, сал нарида чумчуқлар тўдаси чирқиллаб, шовқин соларди. Бургутлар одамлардан, майдондан ҳорғин нигоҳларини узмай, қимир этмай ўтирарди. Аммо дафъатан улар сесканиб тушди. Майдонда баҳайбат малла мушук пайдо бўлди. Мушук чумчуқ тўдасига кўзи тушган ҳамоно ерга қапишиб, секин-секин унга яқинлаша бошлади. Қушчалар фалокатни сезмай тинмай

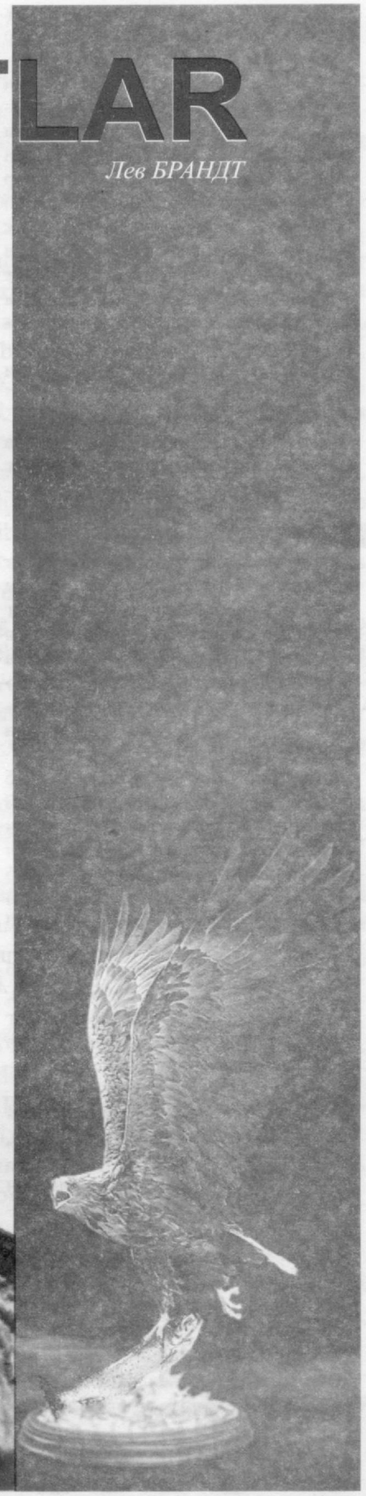

BURGUTLAR

чирқиллашар, шовқин солар, мушук эса тобора яқинлашиб келар — у ҳар сония човут солишга шай эди. Бургутлар уни кўздан қочирмасдилар. Мушук шундоққина посбоннинг оёғи тагига келиб биқинди, аммо посбон буни пайқамади ҳам. Ораларидаги масофа атиги бир қадам қолганда чумчуқлар тўдаси хавфни сезиб қолди-ю, пир этиб кўтарилди. Мушук уларга коптокдек сапчиди. Лекин қайтиб ерга тушмади — шаҳарнинг марказида, ҳамманинг кўз ўнгида посбондан атиги бир қадам нарида жуда улкан тошдек қўнғир туспаги алланима тепадан шувиллаб тушиб даҳшатдан қотиб қолган мушукни кўтариб кетди.

Мушук ўткир панжалар исканжасида тинимсиз тўлғанар, жон ҳолатда миёвлар эди. Ўткир тирноқлар унинг баданига тобора чуқурроқ, ичакчавоғини тешиб ташлагудек ботиб борарди. Қари бургут доира ясаб айлангач, ўлжаси билан томга қўнди. Мушук оёқлари ерга тегиши ҳамоно оғриқни унутиб, ёйдек эгилди-да, бургутнинг оёқларига ёпишди. Бу — ўзини ҳимоя қилишга, ғаними билан олишишга ўрганиб қолган катта ва бақувват ёввойи мушук эди. У ўлим хавфини англаб қутургандек, жон-жаҳди билан ўзини ҳимоя қиларди.

Олтмиш йил тутқунликда яшаб ов қилиш ва ўлжасни тинчитишни унутган бургут уни зумда бир ёқлик қилолмади. Ҳаммаёғи қонга беланган мушук унинг чангалидан юлқиниб чиқиб, тарнов томонга қочди. Яна бир дақиқа ўтса, тамом, мушук ғойиб бўларди.

Бироқ тепадан яна оғир тош келиб тушгандек бўлди. Бу — ёш бургут эди. У ўткир тирноқларини мушукнинг сағрисига санчиб чангаллади, бошқа панжаси билан унинг юзига чанг солди.

Мушукнинг кўзлари ўйилиб тушди. У қаттиқ биғиллаб юборди-да, сўнг уни ўчди. Кейин қўнғир бургутлар ўлжага ташланишди. Қоринлари тўйгач, анчагача чақчайган кўзларини пастдаги одамлардан узмай, қанотларини осилтириб томда ўтирдилар.

Ниҳоят, ёш бургут ҳурпайиб-ҳурпайиб қаттиқ чинқирди-да, осмонга кўтарилди. Унинг товушида илк бор қўлга киритилган озодликнинг ғурури ва шодиёнаси, қудрат оҳанглари янгради.

У эркин қанот ёзиб майдон узра айланар, секин-аста баландлаб борарди.

Тушкунликда яшаган бургут шу куниёқ илгаригидек парвоз қилишни ўрганиб олганди. Улкан қанотларини шитоб билан бир-икки силкиб олдида, елпиғичдек ёйиб юборганича қилт этмай узоқ учиб юрди. Аҳён-аҳён хиёл тебраниб шамол оқимига мослашиб олар, шу аснода тобора юқорилаб борарди.

Кекса бургут қотиб қолди. У ёш шеригининг ортидан қараб турди-да, кейин ўзи ҳам ҳавога кўтарилди. Лекин у узоқ уча олмади. Кўп ўтмай ҳаётида биринчи ўлжаси — мушук сўнгаклари сочилиб ётган томга қайтиб қўнди.

Ёш бургут эса ҳамон кенг доира ясаб учар, аста-секин узоқлашиб борар эди. Охири у митти нуқтага айланди ва зум ўтмай кўздан йўқолди.

Шундагина бўйни оқиш қари бургут жойидан қўзғалди. У худди юксакликдаги салқин ҳаводан чўчиган каби шаҳар узра пастлаб учар, гоҳ томга келиб қўнар, гоҳ яна қанотларини елпиғичдек ёйиб ҳаволанар эди. Шомга яқин у ўқдек осмону фалакка кўтарилди-ю, бирдан ўлжага кўзи тушиб қолгандек қотиб қолди. Сўнг кутилмаганда қанотларини йиғиб, тошдек пастга шўнғиди. Зум ўтмай қадрдон қафаснинг гумбазига келиб қўнди.

У қафас тепасида худди аввалгидек ҳамхоналарига бепарво, қайрилиб қарамай анча ўтирди. Фақат оқ думли денгиз бургути унинг қоядаги ўрнини эгаллаганида қанотларини кериб қийқирди, бошини сим панжаранинг ёриғидан суқиб уни ҳайдаб юборди. Кечаси одамлар уни тутмоқчи бўлишди. Аммо бургут ўрнидан вазмин қўзғолиб, тунги осмон бағрида ғойиб бўлди. Эртасига кун бўйи шаҳар тепасида айланиб юрди. Яна бир неча мушукларни тутиб еди.

Ҳар сафар ўлжасини еб қорни тўйгач, у ҳурпайиб олар, бошини кўтариб худди интиқ кутаётган шериги келиб қоладигандек осмонга узоқ термуларди. У тунаш учун қафасга қайтиб келарди. Кўп уринишлари зое кетгач, ниҳоят, одамлар уни бир ҳафтадан сўнг тутиб олишди. Ўзини яна олтмиш йил яшаган қафас ичра кўрганда, илк бора қафасга тушган пайтдагидек ҳаммаёқни остин-устун қилиб ташлади.

У бу ерда фақат ўзига тегишли, ўзидан ташқаридаги даҳлдор масканни борлиғини унутиб, мунгли овозда чинқирар, то қанотлари лат егунга қадар панжарага ураверар эди.

Бир умр тутқун жониворлар билан яшаб келгани учун аллақаери қушга ўхшаш кекса хизматчи бургутга узоқ қараб турди-да, бошини афсус билан чайқади:

— Шундай қушни абгор қилишди-я. Бир марта бўлса ҳам озодликни татиб кўрдими, тамом, энди унутолмайди. Тамом-вассалом. Эҳ, ҳали қанча яшарди...

Кўп ўтмай бургут эски ҳолига қайтди, қоядаги ўрнига чиқиб, истамайгина қунишиб олди. Хизматчи янглишган эди. Бургут эркинликдан қайта маҳрумликка аста кўникди. У узун-зукун қоя тепасида вазмин, ҳурпайиб ўтирар, баъзан хира нигоҳини осмонлардан уза олмас эди. У ҳар сафар боши узра қушлар учиб ўтганида сесканиб кетарди.

Бир ҳафталардан сўнг унинг жонсиз жасадига дуч келишди. У қанотларини кенг ёйиб, қармоқсимон тумшуқли бошини бир ёнга буриб чалқанча ётар, қотиб қолган кўз қорачиғи қуёшга қадалгандек эди.

Кекса хизматчи қафасга кириб, ўлиб ётган қушга узоқ тикилди, сўнг хўрсинди ва икки оёғидан кўтарди-да, қафасдан чиқиб кетди.

О.ОТАХОН таржимаси

DO‘STLIK

"Nevaralarim uchun hikoyalar" turkumidan

Men do‘stlikni qanday tushunaman?

Qoratog‘ning qoq belida Nakurt qishlog‘i bilan Uxum qishlog‘ini tutashtiruvchi yolg‘izoyoq yo‘l bor. Nakurt — Samarqand viloyatiga, Uxum — Jizzax viloyatiga qarashli. Nakurtda o‘zbeklar, Uxumda tojiklar yashaydi.

Uxumliklar bozor-o‘charini har bir oyda shu so‘qmoq yo‘l orqali ikki ming metr balandlik — tog‘ oshib — Nakurtdan o‘tib, Saroy qishlog‘ida joylashgan Jumabozordan qilishardi. Ular bozorga kelish uchun bir kun avval, ya’ni shanba kuni saharmardon turib, ot, eshak, ulovlarga minib, yo‘lga tushardi. Ming mashaqqat bilan tog‘ oshar va Nakurtga kelib, mulla Suyunboyning ukasi bobom Dehqonboynikiga qo‘nardi. Dehqonboy qo‘y yoki serka so‘yib, ularning izzatini joyiga qo‘yardi. Ertasi kun ular tag‘in tongda turib, bozorga yo‘l olardi. Kuni bilan bozor-o‘charini qilib, peshindan so‘ng ortga qaytardi. Tabiiyki, yana mashaqqatli yo‘l. Dehqonboynikiga yetganlarida kech bo‘lib qolardi. Dovondan tezroq oshib o‘tish uchun shoshilib ketayotganida, birdan ularning oldida Dehqonboy bel bo‘lib turardi. «Qani, ulovdan tushinglar, choy tayyor, kuni bilan charchagansiz, bir oz dam olib, keyin yo‘lga tushasiz», deb holi-joniga qo‘ymay uyiga boshlardi.

Kunlardan bir kuni — olmalar g‘arq pishganda — yetti-sakkiz qop olmani eshaklarga yuklab otam, Dehqonboy bobom va men — to‘qqiz yoshli bola dovon oshib, Uxumga yo‘l oldik. Uxumdan Qizilqumga — hozirgi Arnasoyning qadimgi joylarida yashaydigan qozoq cho‘ponlar yoniga borayotgan edik. Maqsad — olmani qo‘y-qo‘zilarga ayirboshlab kelish edi.

Uxumdan o‘tarkanmiz, qandaydir pastqam tosh kulbadan o‘ktam ovoz yangradi: “Hoy, Dehqonboy, Olimboy! Qani, ulovlarni to‘xtating, eshaklardan tushing, choy tayyor!”

U yoq-bu yoqqa qaramasimizdan, uch-to‘rt odam paydo bo‘ldi-yu eshaklarni bog‘lashga tushib ketdi. Bobom qozoq og‘aynilarinikiga shoshayotganimizni aytgan edi, ular dov qarash qildi... Qo‘y so‘yildi, sho‘rva tortildi, ko‘k choy bostirildi.

Xullas, qorin to‘q, qayg‘u yo‘q.

“Ana endi yo‘llaring bexatar bo‘lsin, bozorlaring baroridan kelsin”, dedi bir oqsoqol va bizga javob berdi.

Qozoq cho‘ponlar o‘tovida ham ko‘p siylov ko‘rib, olmamizni qo‘y-qo‘zilarga alishtirib, uchinchi kunmi, to‘rtinchi kunmi, izimizga qaytdik. Uxumga kirib kelganimizda, yong‘oqzor ostidagi supada o‘tirgan o‘sha kungi qadrdonlar — yanayam ko‘plashib oldimizga bel bo‘lib chiqdi. Yana mehmondorchilik, yana siylov...

Bolaligimda bunday voqealarga ko‘p guvoh bo‘lganman.

Bugun otam ham, bobom ham yo‘q, uxumlik oqsoqollar ham dunyodan o‘tib ketgan. Ammo men o‘sha og‘aynilarning bolalarini, nevaralarini topganman.

Men do‘stlikni shunday tushunaman!

Azim SUYUN

Navbatdagi havaskorlik teatrlarining Respublika festivali Buxoro shahridagi “Kohna va boqiy Buxoro” majmuasida bo’lib o‘tdi.

Havaskorlik teatr jamoalarining

Ушбу фестиваль Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлиги Республика халқ ижодиёти ва маданий-маърифий ишлар илмий-методик ҳамда ахборот маркази, “Ўзбектеатр” ижодий ишлаб чиқариш бирлашмаси ҳамда Бухоро вилояти ҳокимлиги маданият ва спорт ишлари бошқармаси ҳамкорлигида ташкил этилди.

“Ҳаваскорлик театрларининг Республика фестивали”ни ўтказишдан кўзланган асосий мақсад — бадиий ҳаваскорлик санъатини ривожлантириш, ҳаваскорлик театрларида қўйилаётган саҳна асарларида замонамиз қаҳрамонларини мадҳ этувчи ва даврнинг долзарб масалаларини акс эттирадиган спектакллар намойиш этишни такомиллаштириш, аҳолига маданий хизмат кўрсатишни янада яхшилаш, бадиий ҳаваскорлик санъатини ривожлантириш, Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва вилоятларда фаолият кўрсатаётган ҳаваскорлик театр жамоаларининг ижодий иш фаолиятлари билан яқиндан танишиш ва уларга амалий-услубий кўмак беришдан иборат.

Ҳаваскорлик театр жамоаларининг Республика фестивалида Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятлардан 13 нафар ҳаваскорлик театр жамоалари ўз томоша дастурлари билан иштирок этди. Қорақалпоғистон Республикаси Хўжайли туман маданият уйи қошидаги халқ театри “Дўстликка айланган муҳаббат”, Навоий вилояти Навоий шаҳар “Ниҳол” халқ театри “Қирмизи олма”, Андижон вилояти Асака туман марказий маданият уйи қошидаги халқ театри “Тузоқ”, Хоразм вилояти Ҳазорасп туман марказий маданият уйи қошидаги халқ театри “Тўланмаган қарз”, Бухоро вилояти Қоровулбозор туман Марказий маданият уйи қошидаги “Сардоба” ҳаваскорлик драма театри “Ноқобил ўғил”, Фарғона вилояти Бешариқ туман марказий маданият уйи қошидаги халқ театри “Маккора”, Сурхондарё вилояти Жарқўрғон туман маданият уйи қошидаги халқ театри “Пароканда оила”, Самарқанд вилояти Самарқанд шаҳар маданият уйи қошидаги “Бумеранг” халқ театри “Зарафшон эртаги” номли спектакларни намойиш этдилар.

Ҳакамлар томонидан мазкур фестивалда иштирок этган бадиий ҳаваскорлик театр жамоаларининг саҳна асарлари мазмуни, унинг долзарблиги, қатнашчиларнинг ижро маҳоратлари, саҳна либослари, бутафория ва гримлардан унумли фойдаланилганига қараб баҳоланиб, қуйидаги бадиий ҳаваскорлик театр жамоалари турли мукофотларга муносиб деб топилди.

“Замон талабига жавоб берадиган долзарб мавзуни акс эттиргани учун” — Қорақалпоғистон Республикаси Хўжайли туман маданият уйи қошидаги халқ театри ва Бухоро вилояти Қоровулбозор туман марказий маданият уйи қошидаги “Сардоба” ҳаваскорлик драма театри.

Respublika festivali

“Одам савдоси ва гиёҳвандликка қарши кураш мавзусини ёритгани учун” — Сурхондарё вилояти Жарқўрғон туман маданият уйи қошидаги халқ театри, Хоразм вилояти Ҳазорасп туман маданият уйи қошидаги халқ театри ва Бухоро вилояти Вобкент туман марказий маданият уйи қошидаги халқ театри.

“Экологик муаммолар ҳақидаги саҳна асари учун” — Самарқанд вилоят Самарқанд шаҳар маданият уйи қошидаги “Бумеранг” халқ театри.

“Миллий қадриятлар ва анъаналарни тарғиб этувчи саҳна асари учун” — Навоий вилояти Навоий шаҳар “Ниҳол” халқ театри.

“Фестивалнинг энг умидли жамоаси” — Наманган вилояти Янгиқўрғон туман марказий маданият уйи қошидаги халқ театри.

“Энг иқтидорли жамоа” — Фарғона вилояти Бешариқ туман марказий маданият уйи қошидаги халқ театри ва Андижон вилояти Асака туман марказий маданият уйи қошидаги халқ театри.

“Қизиқчилик санъати тарғиботи учун” — Тошкент шаҳар Учтепа туман маданият уйи қошидаги “Кўнгил” халқ театри.

“Энг яхши режиссёрлик иши учун” — Навоий вилояти Навоий шаҳар “Ниҳол” халқ театри бадиий раҳбари ва режиссёри Акмал Шодиевга ва Андижон вилояти Асака туман марказий маданият уйи қошидаги халқ театри режиссёри Одилжон Худойбердиев.

“Энг яхши аёл образи учун” — Фарғона вилояти Бешариқ туман марказий маданият уйи қошидаги халқ театри актрисаси Мукаррамхон Ҳамдамова ва Андижон вилояти Асака туман Марказий маданият уйи қошидаги халқ театри актрисаси Махфират Мамажонова.

“Энг яхши эркак образи учун” — Бухоро вилояти Қоровулбозор туман марказий маданият уйи қошидаги ҳаваскорлик драма театри актёри Жонибек Носиров ва Хоразм вилояти Ҳазорасп туман марказий маданият уйи қошидаги халқ театри актёри Шоназар Ботиров.

“Энг ёш умидли ижрочи” — Самарқанд вилояти Самарқанд шаҳар маданият уйи қошидаги “Бумеранг” халқ театри қатнашчиси Елена Агатджанова.

“Фестивалнинг фаол иштирокчиси” — Сирдарё вилояти Гулистон шаҳар маданият уйи қошидаги халқ театри жамоаси ва Жиззах вилояти Зомин туман Марказий маданият уйи қошидаги ҳаваскорлик театри жамоаси.

“Энг яхши мусиқий безак учун” — Қорақалпоғистон Республикаси Хўжайли туман маданият уйи қошидаги халқ театри жамоасига берилди.

Фестивал доирасида соҳа мутахассислари, драматурглар ва фестивал қатнашчилари иштирокида “Ҳаваскорлик театри ва замон” мавзуида давра суҳбати ўтказилиб, унда ҳаваскорлик театрларида қўлга киритилган ютуқлар билан бир қаторда ҳал этилиши лозим бўлган масалалар муҳокама қилинди.

Фестивалда фаол иштирок этган ҳаваскорлик театр жамоалари ва алоҳида ижрочиларга таъсисчиларнинг диплом, фахрий ёрлиқ ва эсдалик совғалари тақдим этилди.

Нуржаҳон НИЁЗОВА

SHOIRLARNING ALISI OQBOSH

Tohir QAHHOR,
O'zDJTU dotsenti

Ali Oqbosh — taniqli turk shoiri, o'zbek adabiyotining Turkiyadagi targ'ibotchilaridan biri. Uchinchi Turk dunyosi adabiy jurnallar qurultoyi tarafidan "Turk dunyosida yilning adabiyot odami" deya e'lon qilingan Ali Oqbosh yetmishga kirdi. U Qahramonmarash viloyatidagi Albiston tumanida tug'ilgan; qishloq maktabini bitirgach, Istanbul universitetining adabiyot fakultetida ta'lim olgan. O'qituvchi bo'lib ishlab yurgan paytlaridayoq bolalarga yozgan she'rlari bilan tanilgan. U universitetda, radio-televideniyeda, jurnallarda xizmat qildi, doim unga she'r, ilhom yo'ldosh bo'ldi. Shoirning "Ertak zamoni", "Qush dasturxoni", "Ko'kda oy po'rtaxoldir" kabi she'riy to'plamlari turk bolalar adabiyotida alohida qimmatga egadir. U ayni paytda "Ovruosiyo" Yozuvchilari uyushmasi raisi o'rinbosari va "Qardosh qalamlar" jurnalining bosh muharriri sifatida xizmatini davom ettirmoqda.

Yaqinda Anqaradagi Turkiya Milliy kutubxonasida shoirning ijodiy kechasi bo'lib o'tdi. "Ovruosiyo" Yozuvchilari uyushmasi raisi Yoqub Daliumaro'g'lining nutqi bilan boshlangan yig'ilishda shoirning yangi nashrdan chiqqan "Ko'chayotgan turnalar", "Eranlar o'lkasi", "Kuz kuylari" to'plamlariga kirgan she'rlaridan o'qildi, kitobxonlar bilan maroqli suhbatlar qurildi. Atoqli olim, o'zbek tili va adabiyotining Turkiyadagi jonkuyar tadqiqotchilaridan biri professor Ahmad Beyjon Erjilasun olib borgan bu she'r anjumanida Turkiya Madaniyat vazirligining, turli jamoat tashkilotlarining vakillari, shoirning yaqinlari va san'atkor do'stlarining chiqishlari, Ali Oqbosh she'rlari bilan aytiladigan qo'shiqlar ham muxlislarga zavq-shavq berdi, o'chmas taassurot qoldirdi.

"Qardosh qalamlar" jurnalida o'zbek ijodkorlari va asarlarini Turkiyaga, Ovrupo va Osiyodagi o'lkalarga tanitishda bag'rikenglik bilan o'z hissasini qo'shayotgan shoirni – adabiyotimiz do'stini qutlug' yoshi bilan biz ham qutlaymiz, "Ko'p yashang, shoirlarning Alisi, oqsoqol Oqbosh!" deymiz.

Ali Oqboshning bolalarga yozilgan ayrim she'rlari Miraziz A'zam tomonidan o'zbekchaga o'girilgan va gazeta-jurnallarimizda nashr etilgan. Muallifning yangi tarjima qilingan she'rlarini Sizlarga ham ilindik.

YANGIDAN

Har she'rda tilsiz qolib, yana tilli bo'lgayman,
Har she'rimda yangidan jannatdan quvilgayman;
Yasoqlangan mevani yegan kunga qaytarman,
Yangidan qaytgan dardni yana she'rda aytarman.

Har she'rimda zolimlar chormixga meni tortar,
Masihga hamdam bo'lib ko'klarda zavqim ortar;
Har she'rimda o'zimni bardor, barbod etarman,
O'larman, tirilarman, yana faryod etarman.

Quddusda bir ruhbonman, Makkada bir hojiman,
Farhodman, qo'lda cho'kich, tog' teshib, yo'l ochaman,
Qancha isyon qilsam-da, Tangrim, men-da rojiyman,
Senga duo etarman, senga hamdlar bitarman.

Nasimiyman, Halabning bozorida tong chog'i,
Kaloming badalini jonim bilan o'tarman,
Qo'limda dil bayrog'i, qo'limda til bayrog'i,
Haqiqatning yo'lida yana Haqqa ketarman.

Men Hobilni o'ldirib, o'ligini siylarman,
Men hazrati Yusufga tuhmat, bo'hton aylarman,
Yuz burib, Zulayhoni yana hayron aylarman,
Eski ishqni yangidan yana yashab o'tarman.

BAYRAMLIK

Bugun bayram – ko'shklar, saroylar gavjum.
Mung'aygan uylarda
mungli yonar mum;
Go'sht emas, dard qaynar qozonlarida,
Quvonch yo'q ko'cha-yu maydonlarida.
Shom tushdi.
Izg'iydir it-u mushuklar.
Yo'qsil, qari xotin bozordan qaytar;
Qayg'usi yosh bo'lib to'lar ko'ziga,
Yamoq ro'molini tortar yuziga.
Qo'ldagi xaltada chirik mevalar,
Uyda kutar uni och yetimchalar...
Yo'qsillik ayb emas, uyalma, onam,
Uyalsin seni shu kunga solganlar,
O'g'ri vazirlar-u orsiz a'yonlar,
Uyalsin o'lkani talab, yeganlar,
Uyalmay shu xalqni poda deganlar!..

Bugun bayram – ko'shklar, saroylar gavjum,
Mung'aygan uylarda mungli yonar mum.

LAYLINING RO'MOLI

Laylining oq harir ro'moli kabi
Bulutga to'linoy bosadir labin –
Bu bir go'zal she'r!

Qirg'oqda, qumloqda iliq to'lqinlar,
Charchoq oyog'imni mushukday yalar –
Bu bir go'zal she'r!

Bog'da chol yam-yashil o'tlarni o'rar,
O'rilgan o't isi dimoqqa to'lar –
Bu bir go'zal she'r!

Qorong'i kechada bir yulduz uchar,
U yulduz, oydin ko'k ko'ngilga ko'char –
Bu bir go'zal she'r!

Og'ochlar, chechaklar so'lgan chog'larda
Chetanlar buzilar eski bog'larda –
Bu bir go'zal she'r!

So'zlar ko'zlarimda bir hovuch qumdir,
Ey so'zlar! Ey qumlar! Ko'zimni yumdir!.. –
Bu go'zal she'rdir!

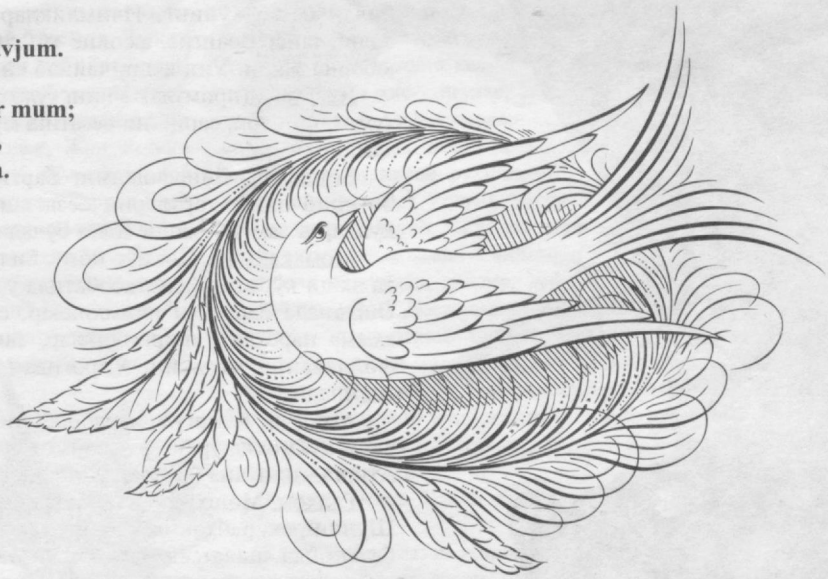

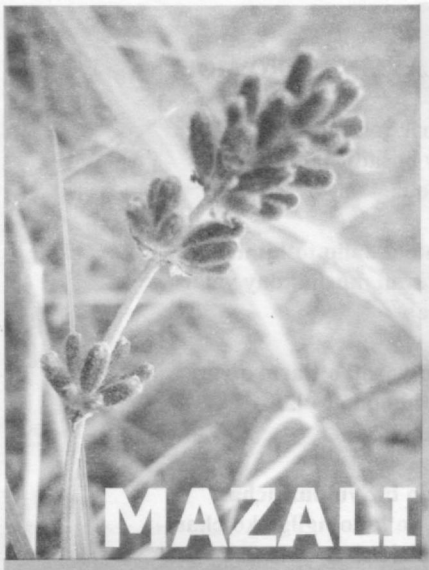

MAZALI GULLAR

Гулларнинг табиатдаги вазифасини барчамиз яхши биламиз. Шунингдек, улар энг яхши совға ва эстетик завқ воситасидир. Бироқ шундай гуллар борки, улар шифобахшлиги билан халқ табобатида шуҳрат қозонган. Кексалар ёввойи бинафшани қорин санчиб оғриганда дамлаб ичиришади. Лолақизғалдоқдан қизамиқда, мойчечақдан яраларни тузатишда фойдаланишади.

Гуллар озиқ-овқатда ҳам ишлатилади, десак, ҳайрон бўлманг. Истеъмол қилинадиган гуллар ҳам бор экан. Тортлардаги, пирожниклардаги ясама гуллар, улардаги ранг ва химикатлар жонингизга теккан бўлса, табиий гуллардан фойдаланинг. Ҳам зарарсиз, ҳам чиройли. Қуйида шундай гуллардан бир нечтаси ҳақида тўхталамиз.

Лаванда. Тоғ лавандаси ҳақидаги қўшиқ ёдингизга тушдими? Лавандали атирлар-чи? Лаванданинг ўзини кўрганлар, дамламасидан ичиб юрадиганлар бўлса, хушбўй ҳидини ҳам ҳис қилгандир. Ўткир ҳидли бу гулдан Ўрта ер денгизи атрофида истиқомат қиладиган аҳоли салатлар, қайла, коктейл ва яхна таомлар тайёрлашда фойдаланишар экан. Улар учун бу гулнинг ошхонада бўлмаслиги айб саналади.

Лотин чечаги(настурция). Бу гулнинг барги, гули, ғунчаси, думбул меваси ва ҳатто пояси ҳам ишлатилади. Уни барча салатларга, қайла ва шўрвага, мева ва поясини тузламаларга қўшиш мумкин.

Чиннигул. Орамизда чиннигулни севмайдиганлар топилмаса керак. Сизга совға қилинган чиннигул қуриб қолса, ачинманг. Уни истеъмол қилиб ҳам завқланишингиз мумкин. Қуритилган чиннигул компот ва шарбатларга солинса, уларнинг хушбўйлигини орттиради. Ғунчаси котлет, шавла, пюре сингари таомларга санчиб қўйилса, ҳам кўриниши, ҳам мазаси иштаҳаочар бўлади.

Мойчечак. Мойчечак табобатда ҳам ошхонада ҳам энг фойдали гуллардан биридир. Унинг фойдали хусусиятлари ҳақида алоҳида рисола ёзиш мумкин. Бироқ уни яхши биладиганлар гулнинг барча турларини ошхона учун олиб қўядилар. Айниқса, қуритиб янчилган гулбарглар қиймаларга солинса, хушхўр бўлади. Барча суюқ овқатларда ҳам мойчечак бўлиши қабзиятдан озор чекаётганлар учун фойдали.

Капалакгул(Анютины глазки). Бу гулни фаранг бинафша ҳам деб аташади. Фарзандингиз бутерброд емайман деб жанжал қилса, капалакгул билан безаб қўйинг. Ичимликларга қўшиладиган музни ҳам капалакгул солиб тайёрласангиз, ажойиб гўзаллик ҳосил бўлади. Кейин эса гул ташлаб юборилмайди. Уни яхши чайнаб ейилса, оғиздаги ҳидни кетказади.

Наврўзгул(примула). Унинг гулбарглари билан қуюқ таомларни, салатларни, тухум, пишлоқ, сариёғни безатиш мумкин. У нафақат безак, нордонгина емак ҳамдир.

Бинафша. Бинафшанинг барги, ғунчаси, гулини қиёмга ёки шакарга ботириб олиб, тортларни безатиш мумкин. Бинафшагулли торт туғилган кунларга ҳам энг яхши совға бўлади.

Момақаймоқ. Қоқиўт номи билан машҳур бу гулни ҳамма яхши билади ва яхши кўради. Халқ табобатида у гижжа туширувчи сифатида ишлатилади. Ошхонада баргидан ичимликлар, салатлар тайёрлашда ишлатилса, гулидан ҳамма нарсада - ширинликлар, салатлар, қуюқ-суюқ таомлар тайёрлашда фойдаланиш мумкин. Япроғидан сиқиб олинган сув гўштли қайлаларга солинади.

Атиргул. Атиргул мураббосини кўпчилик татиб кўрган. Бу мураббони энди қуймоққа ўранг, музқаймоқ, пудинг ва пирожниклларга ишлатиб кўринг. Атиргулнинг яна бир бор шайдоси бўласиз.

Райҳон. Мошхўрда ва маставани райҳонсиз танаввул қилиб бўларканми?! Шунингдек, райҳонни маринадларга, икрага солиш мумкин ва қовурдоқларни безатишда ишлатсангиз бўлади. Онахонларимиз чаккасига тақиб юрадиган райҳонни ошхонангиздан аритманг. Идишдаги сувга солиб қўйсангиз, ёғ ва таомларнинг ўткир ҳидини тез йўқотади. Қуриб қолса, япроқларини майдалаб олиб қўйинг. Таомга ишлатасиз.

Кимгадир ёкар лола, ким атиргул шайдоси... Шундай эмасми? Гулларни фақат жавонларга, столга эмас, ошхонага ҳам олиб киринг, истеъмол қилинг. Ёкимли иштаҳа!

Нигина ҚОДИРОВА тайёрлади

Oskar Vayld estetizmi

Инглиз адиби Оскар Вайлд (1854-1900) жаҳон адабиёти тарихига эстетизм адабий оқимининг ёрқин намояндаси сифатида кирди. Унинг "Дориан Грей портрети" асари интеллектуал роман жанрининг ёрқин намунаси тарзида тан олинди. Оскар Вайлд ижодида XIX аср биринчи ярими романтизм анъаналари билан шу асрнинг иккинчи ярмида санъат ва адабиётда яловбардорлик қилган реализм ҳамда модернизмнинг эстетик тамойиллари ўз ифодасини топганини кузатамиз. 1870 йилларда инглиз адабиётида майдонга чиққан эстетизм оқими 1880-90 йилларга келиб тўлиқ шаклланди ва бир қатор истеъдодли қаламкашлар ижодига катта таъсир кўрсатди. XX аср бошида модернизмнинг турли-туман шакллари билан туташиб, олдинги нуфузини йўқотди.

Эстетизм назариясининг шаклланишида инглиз мунаққиди, публицист ва санъат назариётчиси Жон Рескиннинг хизмати катта. Оскар Вайлд эстетик дунёқараши асосини айнан Жон Рескиннинг эстетизм назарияси ташкил қилди. Рескин илгари сурган "Гўзаллик бу мутлоқ ҳақиқат" шиорининг туб моҳияти Вайлд томонидан ўзлаштирибгина қолинмасдан, балки "Дориан Грей портрети" романида ва "Ниятлар" деб номланган мақолалар тўпламида кейинги ривожини топди. Шундай бўлса-да, Рескин қарашларини Вайлд сўзсиз ва тўлиқ қабул қилди, деб айта олмаймиз. Негаки, олимнинг санъат ва маънавият ўзаро боғланганлиги хусусидаги фикри Оскар Вайлд ижодида жиддий зиддиятларни юзага келтирди. Юқорида таъкидлаганимиздек, Жон Рескин санъат ва гўзалликни маънавиятдан ажратиб бўлмайди, деб ҳисоблаган, Оскар Вайлд эса унга қарши ўлароқ, "Дориан Грей портрети" романи муқаддимасида "... инсоннинг маънавий ҳаёти – бор-йўғи ижод мавзуларидан бири бўлиши мумкин холос", деб ҳисоблайди. Ҳатто Рескин билан тўғридан-тўғри баҳсга киришиб, Вайлд ўзининг "Ёлғон санъат инқирози" мақоласида "... санъат ҳаётга тақлид қилишига қараганда, беихтиёр ҳаёт аслида санъатга кўпроқ тақлид қилиши ҳақида таассурот уйғонади", деб ёзади.

Вайлд ўз замондошлари О. де Бальзак, И. Тургенев, Л. Толстой, Ф. Достоевский ижодига юксак баҳо берган бўлса-да, ижодида реализм тамойилларига риоя қилишни хоҳламади. Вайлд ўзига хос диалог тарзида ёзилган "Ёлғон санъат инқирози" мақоласида ҳаёт санъатга тақлид қилади, дея таъкидлайди. Шу тариқа у санъатни ҳаётдан устун қўяди, ҳаётга кўра санъат асарининг нафосати, жозибадорлиги, мафтункор тароватини афзал кўради. Вайлднинг ижод бу ёлғонлик санъати дегувчи мантиққа зид фикри, унинг эстетизм ва гедонизм руҳидаги қарашлари моҳиятини тўлиқ ифодалаб берди, десак тўғрироқ бўлади.

Эстетик дунёқарашидаги зиддиятларга қарамасдан, Вайлд реализм санъатини муносиб баҳолади. Унга жиддий эътибор қаратиб, баъзи асарларида реализмга тақлид қилишга ҳаракат ҳам қилди. Шу ўринда у рус адабиёти классиклари, жумладан, Достоевский ижодини яқиндан ўрганди. Гўзаллик ғоясини антик трагедия жанри нуқтаи назаридан талқин қиларкан, Вайлд ўз асарларида фожиавий сюжетларга ҳам мурожаат қилади. Вайлднинг фожиавий мавзуларга эътиборини Достоевский қаламига мансуб "Хўрланганлар ва ҳақоратланганлар" романига бўлган ўзгача қизиқиши билан изоҳлаш мумкин. Вайлд "Янги романлар" мақоласида Достоевскийнинг ушбу романини чуқур таҳлил этаркан, адиб ижодига сюжетнинг кескинлиги, асабларни таранг аҳволга келтирувчи кучли ҳис-туйғулар, қалбда ички, баъзан тушунарсиз туртки туфайли юзага келадиган ҳаракат, инсон руҳиятини, унинг онгида оқиб ўтувчи таассурот ва кечинмаларни, ҳаётнинг яширин, зулматда қолган томонларини моҳирона тасвирлаш хосдир, деб таъкидлайди. Вайлд, Достоевский ҳаётнинг даҳшатли ҳақиқатини очиб бераолди, адиб ҳаётни яхши билганининг сири эса – ҳаётда қашшоқлик ва азоб-уқубатларни бошидан кечиргани, умидсизлик ва тузалмас дардга мубтало бўлганлигидадир, деган хулосага келади.

Хуллас, Оскар Вайлд қарашлари ўта зиддиятли эди.

Ҳатто Вайлд баъзи асарларида шаклан ва мазмунан эстетизмдан узоқлашганини кузатишимиз мумкин. Бу борада "Бахтли шаҳзода ва бошқа эртаклар" ва "Анор уйи" номли тўпламларига кирган эртаклар муҳим аҳамият касб этади. Машҳур эртаknавис Ханс Кристиан Андерсен анъаналаридан илҳомланган Вайлд ўз дунёсига эга эртаклар яратди. Муаллиф уларда буржуа

жамиятининг мазмунсиз ва нажотсиз ҳаётига сира ўхшамайдиган ёркин, жамики рангларда жилваланиб турувчи янги дунёни тасвирлади. Ёзувчи хаёлидаги дунё Ердаги ҳаётга жуда ўхшаш бўлиб, уларда сурбетлик ва манманлик, гедонизм ва аморализм таъсиридан фориғликни кузатамиз. Вайлд илк дафъа ўзи ошуфта бўлган гўзаллик идеалига бадиийлик нуқтаи назаридан яқинлашади. Адоватли ҳаётнинг бемаънилигидан қочиш ҳамда аламдийда ва бахти қаро одамларга бепарво муносабат ўрнини қашшоқларга, аянчли аҳволга тушиб қолган нотавон одамларга раҳм-шафқат ва ҳамдардлик ҳиссиёти босади.

"Бахтли шаҳзода" эртагида ёзувчи одамларга бахт-саодат олиб келувчи эзгуликни шоирона оҳангда тасвирлайди. Вайлд эртакларида инсонпарварлик ғоялари тушкунлик ҳамда умидсизлик кайфиятига қарама-қарши қўйилган. Айнан эртакларида ёзувчи кўп жиҳатдан ўзининг эстетик қарашларидан чекинади. Эртакларнинг услуби импрессионизмга йўғрилганлиги, образларнинг нафислиги, нутқнинг мусиқавийлиги, манзараларнинг ёркин рангларда тасвирланганлигида Вайлд эстетизмини дарҳол пайқаб олиш мумкин.

Дарҳақиқат, адибнинг эстетик қарашларидаги зиддиятлар унинг "Дориан Грей портрети" романида яққол намоён бўлади. Муаллиф образларни, сюжет чизиқларини ўзининг эстетик, яъни "санъат ҳаётдан устун", "сел бўлиб завқ олиш ҳамма нарсадан муҳимроқ", "гўзаллик маънавият ва ахлоқдан устун туради", дегувчи тасаввурларига мувофиқ тарзда қуришни афзал кўради. Бироқ образлар силсиласи ва сюжет ривожи ушбу ҳикояларнинг ёлғонлиги, ҳаётдан анча йироқ эканлигини ўзида эътироф этади. Сюжетнинг ҳаракат ва ўзгаришларга бойлиги, жўшқинлиги айрим эпизодларнинг жонсизлигини, бир жойда тўхтаб қолганлигини енгиб ўтади. Романнинг объектив маъноси айрим эпизодларнинг мазмуни билан зиддиятга учрайди; аслини олганда, муаллифга қўл келувчи эстетизм ва гедонизм ғояларининг ёлғонлиги маълум бўлиб қолади.

Оскар Вайлд яратган "Уиндермир хоним елпиғичи", "Диққатга арзимас аёл", "Идеал эр", "Жиддий бўлиш қанчалик муҳим" каби бир қатор комедиялари учун ҳам парадоксал ғоя ва мавзулар хосдир. Уйғониш даври инглиз комедияси анъаналарини давом эттириб, Вайлд нозик дид билан ишланган, кескин сюжетли комедиялар яратди. Уларда инглиз жамиятининг аристократлар доирасидаги расм-русум ва одоб-ахлоқ меъёрлари ўринли, энг муҳими, мўлжалга уриб танқид қилинади.

1895 йил жамоат жойларида одоб-ахлоқ меъёрларига тўғри келмайдиган хатти-ҳаракатлари учун Оскар Вайлд айбланади. Унинг иши судда кўрилиб, беш йил озодликдан маҳрум этилади. Бошига тушган кулфат ҳамда ҳаёт синовларидан тўпланган тажриба, дунёга бошқача кўз билан қараш Вайлд ижодига янги кайфият ва мавзуларни олиб кирди. Дарвоқе, инсон ўз ҳаёти давомида қанчадан қанча азоб-уқубат, йўқотишларга дуч келади,

AN'ANA VA ZAMON

Жаҳон тамаддунининг маданий-маърифий масканларидан бири бўлган Бухоро заминида етишиб чиққан етук зотлар – Имом ал-Бухорий, Абу Али ибн Сино, Баҳоуддин Нақшбандий, Ҳофиз Мирак Бухорий, Аҳмад Ғижжакий, Нажмиддин Кавкабий Бухорий, Маҳмуд ибн Исҳоқ Сеторий, Дарвеш Али Чангий, Домла Ҳалим Ибодов каби улуғ аждодлардан мерос бўлиб келаётган бебаҳо маънавий қадриятлар бугунги кун авлодларида эҳтиром туйғуларини уйғотиши ва уларни ҳозирги янги давр руҳига ҳамоҳанг ривожлантиришга маънавий рағбатлантириши баробарида миллий ўзлигимизни англаш жараёнида ҳам аҳамияти беқиёсдир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов таъкидлаганидек: "Ҳозир Бухоро, унинг аҳолиси янги давлатчилик қарор топиши, демократик жараёнлар ривожланиши, бозор иқтисодиёти шаклланиши босқичини бошдан кечирмоқда. Шаҳар янгитдан маънавият манбаларига, миллий илдизларига қайтмоқда, бетакрор маданияти ва маънавиятини тиклamоқда".

Хусусан, мустақиллигимиз шарофати билан Бухоро шаҳри маҳаллий аҳоли ижодиёти, устоз санъаткорлар мероси, уларнинг умуминсоний қадриятларга қўшган ҳиссалари, қолаверса, шу масканда қарор топган яна кўплаб бой мусиқий анъаналарни чуқурроқ тушуниб етиш даври келди.

"Шашмақом", "Бухорча" ва "Мавриги" каби жанрлар ва уларнинг ижрочилиги билан боғлиқ анъаналар юзага келишида қуйидаги тарихий босқичлар алоҳида аҳамиятга эга бўлган:

Темурийлар даврида сарой мусиқа маданияти мақомчилик анъаналари юксалди; Самарқанд ва Ҳирот саройларида урф бўлган "Ўн икки мақом" бухоролик устозлар томонидан ҳам ривожлантирилди.

Бухоро амирлиги даврида сарой мусиқачилари – Нажмиддин Кавкабий, Дарвеш Али Чангий каби замонанинг энг илғор фикрли олим ва мақомхон усталарнинг самарали илмий-ижодий меҳнатлари туфайли "Ўн икки мақом" мумтоз мусиқий анъаналари тўлақонли намоён бўлди (XVI - XVII); Айни пайтда эса "Ўн икки мақом" негизида "Шашмақом"ни шакллантириш учун муҳим асослар ҳам юзага келди. Шу билан бирга "Шашмақом" туркуми таъсирида созандачилик санъатида яллачилик хусусиятлари билан суғорилган туркумлар юзага келди.

XX аср ўзбек мусиқа маданиятида "Шашмақом", "Бухорча" ва "Мавриги"ларнинг халқчил кўринишлари билан бирга ижро этиш шаклларида ҳам ўзгаришлар юзага келди.

Бухоро "Шашмақом"и мумтоз мусиқа анъаналари ўзбек мусиқа маданиятига жорий қилинди. "Шашмақом"ни амалий тадқиқ қилган академик Ю.Ражабий Ўзбекистон телерадиокомпанияси ҳузурида "Мақом" ансамблини тузди ҳамда унда фаолият кўрсатиш учун бир қатор бухоролик санъаткорларни таклиф этди. Шу вақтдан бошлаб "Шашмақом" ижрочилигида аёлларнинг ҳам иштироки бўлган янги ижодий жамоа фаолият кўрсата бошлади. "Шашмақом" ижрочилигида юзага келган ансамблнинг бу янги шакли ҳозирга қадар давом этиб, жумладан, Бухоро шаҳрида "Сайқал" мақомчилар ансамбли, вилоятнинг Ғиждувон туманидаги "Мақомчилар" дастаси ва шу каби ҳозирда Республикамизнинг қарийб барча вилоятларида мавжуд ансамбллар фаолиятида анъана бўлиб бормоқда.

Бугунги кунда "Шашмақом", "Бухорча", "Мавриги" мумтоз мусиқа анъаналарининг ёйилиш ҳудуди кунма-кун кенгайиб бораётганлиги ҳам унинг ҳаётбахш қувватининг ифодасидир. Хусусан, бу ноёб санъатлар атоқли санъаткорлар ва турли ижодий жамоалар томонидан хорижий мамлакатларда халқаро фестиваль кўрик танловларида ва яна бошқа тадбирлар муносабати билан катта саҳналарда ижро этилмоқда. 2003 йили ЮНЕСКО нуфузли халқаро ташкилоти томонидан "«Шашмақом» – жаҳон маданиятининг бебаҳо дурдонаси", дея эълон қилиниши бу мумтоз санъатни бутун жаҳон бўйлаб тарғиб қилиш ишларига кенг йўл очиб берди.

Ўзбекистон халқ артисти, бастакор ва созанда Ўлмас Расулов «Шашмақом»нинг қадимий, кўҳна ижросини қайта тиклаш борасида қатор ижодий, илмий изланишлар олиб бормоқда. Буларнинг меваси ўлароқ устознинг "Анъанавий хонандалик услубиёти", "Кўзга айлансин кўнгил" каби рисолалари бунинг яққол

унинг бошига не-не кулфат ва мусибатлар тушади. Бундан у нафақат жисмонан қийналади, балки руҳан ҳам қаттиқ эзилади. Инсоннинг адолатсизликдан жабрланиши ва ҳаёт синовларини енгиб ўтиши Вайлд асарларининг асосий мазмунига айланди. Ёзувчи бошидан кечирганларини, қайғу-ҳасратларини тавбатазарру шаклида ёзган "Ер қаъридан" номли ҳикоясида сўзлаб беради. Қамоқхонада кўрганлари, ўзи билан ўтирган маҳбуслар ҳикояларидан олган таассуротлари асосида, аламзада Вайлд "Ридинг қамоқхонаси ҳақида баллада"сини ёзади. Асарда севган қизини ўлдиргани учун ўлим жазосига маҳкум қилинган маҳбуснинг қатл этилиши воқеаси муаллиф тарафидан руҳан тушкун кайфиятда очиб берилади. Шу тариқа поэмада муҳаббат қанчалик ёркин ва оташин бўлмасин, барибир уни жабру-жафо, азоб-уқубат ва муқаррар ўлимдан ажратиб бўлмаслиги ҳақидаги фикр қарор топади.

Бу оламда яшаган ҳар бир одам
Севганини ўлдирган.
Қаҳри қаттиғи – бағритошлиги билан,
Ялтоғи – ширин сўз оғуси билан.
Қўрқоғи – маккор бўсасин олган,
Фақат довюраги – кўп гапирмай,
Ҳалокатга юзтубан кетган.

Айни пайтда, баллада ўлим жазосига, қамоқхоналардаги тартиб-қоидаларнинг шафқатсизлигига қарши оташин сўздек янгради. Балладада жон-жаҳд билан яшашга интилиш, самода учиб юрган қушнинг эркинлигига ҳавас қилиш, озодликни қўмсаш ҳис-туйғулари куйланади.

Шоир Валерий Брюсов, Оскар Вайлднинг бу асарини француз адиби Виктор Гюгонинг "Ўлимга маҳкум этилганнинг охирги куни" қиссаси ҳамда рус ёзувчиси Леонид Андреевнинг "Еттита осиб ўлдирилган" ҳикояси билан бир қаторга қўяркан, уларда "муқаррар ўлимни қутишга" маҳкум этилган, жаҳаннам жазосига тортилганларнинг мушкул аҳволи ифодали тасвирланади, дея баҳолаган эди.

Ўз ижодида сел бўлиб ёшлик гаштини суриш, беғамбеташвиш яшаш, ҳузур-ҳаловат ва роҳат-фароғатга тўла ҳаётни тараннум этиш билан бирга, Вайлд "ижодкор асло насиҳатгўй эмас"лиги ҳамда "санъат бу ҳаёт эмас, балки унга қараган одамни акс эттирувчи восита"лигини алоҳида таъкидлаб ўтди. Шу билан бирга адиб ўзининг энг сара асарларида ҳаётнинг ҳақиқий гўзаллигини кўрсата билди, эстетизмнинг лоқайдлиги ва бекарорлигига табиатдаги гўзаллик ва нафосатни қарама-қарши қўйди, инсондаги эзгуликни, унинг ҳаёт шодликларидан баҳра олиб яшаш эҳтиросини шоирона тасвирлаб бера олди.

Муҳаммаджон ХОЛБЕКОВ,
филология фанлари доктори, профессор

далили ҳисобланади.

Мустақиллигимиз шарофати билан "Шашмақом" сабоқлари янги турдаги таълим тизимида ҳам ўзининг муносиб ўрнини топаётганлиги қувонарлидир. XX аср сўнгги чорагига келиб Тошкент давлат консерваториясида, бугунги кунда эса махсус олий ва ўрта таълим муассасаларида мақом ижрочилигини касбий ўрганишга қаратилган "Анъанавий ижрочилик" бўлимлари фаолият олиб бормоқда.

Бухоро шаҳридаги Академик ва халқ бадиий жамоалари қадимий қўшиқларни, фольклор санъатини илмий ва амалий жиҳатдан ўрганиш, шунингдек, уни вилоят ва республика миқёсида кенг тарғиб қилиш йўлида самарали меҳнат қилмоқдалар. Шунингдек, "Мақом", "Бухорча", "Бухоро гўзаллари", "Мавриги" фолклор этнографик ансамбллари мусиқий анъаналаримизни жаҳон халқлари орасида ҳам кенг ёйишга астойдил киришганлар. Хусусан, "Мақом" ансамбли Германия давлатида, шунингдек, "Шарқ тароналари", "Бойсун баҳори" сингари Халқаро миқёсдаги фестивалларда мазмунли дастурлари билан қатнашиб келмоқда.

"Бухорча" ашула ва рақс ансамбли эса, Бухорога хос бўлган куй-қўшиқлар ва рақсларни, жумладан, "Зардўз қизлар", "Бухоро баҳори", "Тахайюл", "Салламно", "Жавоний", "Карашма", "Нозанин", "Оразибон", "Мусиқий гулдаста" каби намуналарни халқимизга тортиқ қилиши билан бир қаторда, Бухорога ташриф буюраётган хорижий меҳмонлар, сайёҳлар, шунингдек, Америка, Канада, Франция, Голландия, Германия, Уммон султонлиги, Қатар давлатларида ҳам намойиш этиб, ўзбек санъатини тарғиб қилишда, халқлар ва мамлакатлар ўртасидаги дўстлик ришталарини янада мустаҳкамлаш йўлида хизмат қилиб келмоқда.

Оламшумул аҳамият касб этаётган бу серқирра жараёнларни атрофлича ўрганиш, шунингдек, Бухоро ҳудудида кечаётган касбий ва халқ мусиқа ижодиёти анъаналарининг ўзаро таъсирланиш ҳолатларини атрофлича тадқиқ этиш масалалари ҳозирги давр ўзбек санъатшунослиги олдида турган муҳим мавзулардан бўлиб қолмоқда.

Ғани ХУДОЕВ
Санъатшунослик институти
тадқиқодчиси

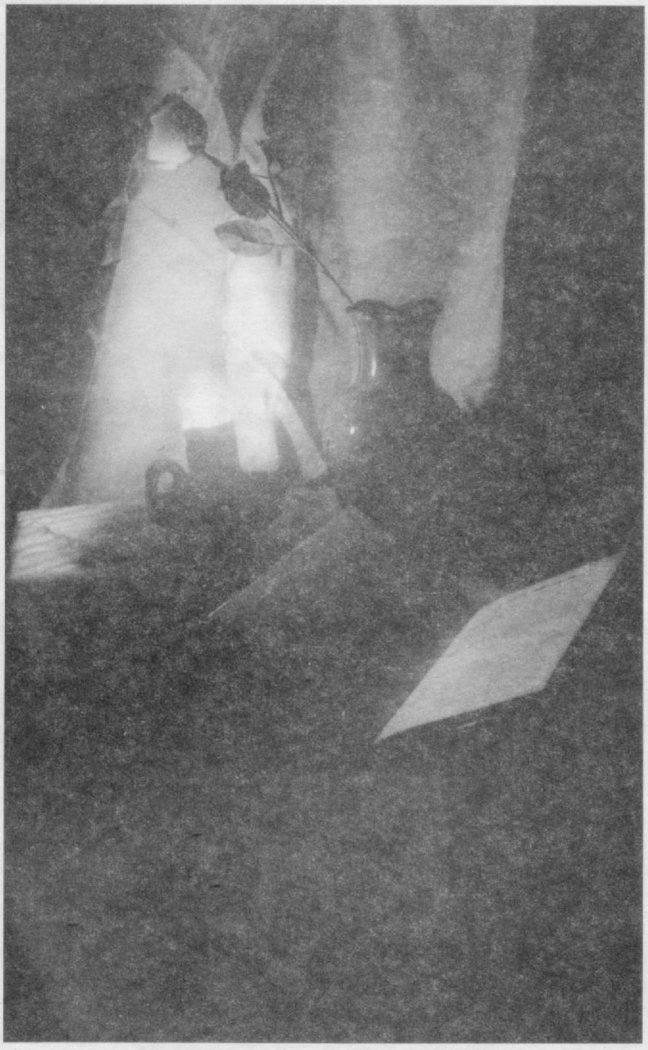

Dabdaba va hasham ham astari, ham avrasi bilan yuz kabi chiroyli bo'lishdir.

Moda bu ajoyib g'oya... va uni iloji boricha tez ishlatish lozim.

Agar Sizni biror ayol o'z chiroyi bilan lol qilgan bo'lsa, Siz uning kiyimini eslay olmasangiz, demak, u bekamu ko'st, mukammal kiyingan.

Men modani quvib emas, aksincha, zamonga yarasha yashaganman.

COCO CHANEL: afsona va haqiqat

"Шанел" сўзи ўхшаши йўқ жозиба, гўзаллик, нафосат сўзлари билан эгизакдир. Бундан ташқари, унинг мавқеини бутун дунё тан олган. Кўпчилик мода ишқибозлари учун "Шанел" — моданинг энг юқори чўққиси.

Франциянинг "Шанел" компаниясини дунёдаги энг машҳур модалар уйи деб эътироф этсак, муболаға бўлмайди. «L'Expansion» журналининг маълумотига кўра, «Шанел» французларнинг энг севимли маркаси ҳисобланади.

Модалар инқилобининг асосчиси, ўз даврида афсонавий шахсга айланган Коко Шанел муваффақиятига модалар империясини яратишда қобилияти, тинимсиз меҳнати, келажакни олдиндан аниқ кўра билиши асос бўлди.

Габриэл Бонҳеер (Коко) Шанел 1883 йил 19 августда Франциянинг Самюра шаҳарчасида туғилган. Шанел 6 ёшда эканида онаси вафот этган. Отаси Габриэлни ва тўрт ака-укаларини ташлаб кетган. Улар Коррездаги болалар уйида вояга етишган. Габриэл кийим-кечак магазинига ишга кириб, бўш вақтларида кабаре (кечки эстрада бари)да ашула айтган. Унинг энг севимли қўшиклари «Ko Ko Ri Ko» ва «Qui qua vu Coco» бўлган. Кейинчалик Коко тахаллусига шу туфайли эга бўлган. Ўзининг чиқишларидан бирида зобит Этьеном Бальзан билан танишди ва тез орада уникига — Парижга кўчиб ўтди. Улар кўп яшамай ажрашишди. Тез орада у ўзининг янги турмуш ўртоғи — инглиз саноатчиси Артур Капелл билан танишди. Бой-бадавлат ҳушторлари орқали 1910 йилда Парижда биринчи дўконини очишга муяссар бўлди. Шанел аёллар шляпасини тикиб, янги-янги русумларини ўйлаб чиқа бошлади. Шляпалар Париж аёллари ўртасида жуда тез урф бўлди. Бир йилдан сўнг Камбон кўчасида модалар уйини очди. Унинг бу илк модалар уйи ҳозирги кунгача сақланиб қолган. Коконинг юқори дидли фасонлари XX аср бой-бадавлат аёлларининг эътиборига тушди.

1919 йилда у бутун дунёда мижозлар орттирди. У яратган кийимлар модалар оламида инқилоб ясади. Ва у жамиятнинг энг эътиборли хонимига айланди. У аёлларнинг ўз кийим жавонига муносабатини ўзгартириб юборди. Шанел шундай ёзган эди: "Жавон аёллар учун шундай жиҳозга айландики, унинг ёнида аёллар ўзларини ҳам латофатли, ҳам жасоратли ҳис этадилар".

Коко Шанел — ҳаётни жуда ҳам севган ва қадрлаган. Бу аёл ҳамиша ўзини сирли тутган. У ҳақида қизиққанлар ҳеч қачон аниқ бир маълумот ола билмаганлар. Шанел ўзининг ҳақиқий ёшини бекитган, қариндош-уруғлари, туғилиб ўсган жойи, оиласини, келиб чиқишини сир сақлаган. Ҳаттоки, дугоналари ва жазманлари билан алоқаларини ҳам яширган.

Шанелни ҳамма XX асрда туғилган деб ўйлайди. Аслида у 1883 йилда туғилган. Ўзининг бадавлат оилада ўсганини, унга энагалар, хизматкорлар парвоналигини кўп бор гапирган, лекин, афсуски, буларнинг ҳаммаси ёлғон эди. Аслида отаси пайпоқ сотувчиси бўлган, онаси эса сабзавот савдоси билан шуғулланган. Отаси енгилтабиат ва ичкиликка берилган одам эди. Шанелнинг бир қанча опа-укалари бўлса-да, улар ҳақида ҳеч қачон гапирмаган. Уни, ўзи ёстаганидек, Шанел Габриэл деб аташган.

У болалар уйидан кетаётганида ҳеч қандай касби йўқ эди. Бироқ у ерда парда, фартук сингари содда буюмлар тикиш кўникмасини ўзлаштирган эди. У ҳеч қачон пўрим кийимлар бичиққчиси ёки беназир тикувчи бўлмаган. Бироқ унда малака ва интилиш юқори эди. У шу туфайли ўзи ўсган болалар уйи жойлашган Мулен шаҳарчасидаги магазиндан иш топди.

У атторлик бўлимида назоратчи бўлиб ишлар, тасма, мағиз сингари нарсаларни ўлчаб берарди. Харидорлар бу ашёларнинг тикилишини сўраб мурожаат қилишганида у тикиб кўрсатарди. Секин-секин фартук, халат, тунги кўйлак, ички юбкалар тикиб беришга харидорлардан, ходимлардан буюртмалар ола бошлади. Шу тариқа у ўзи учун шу кўчадан ижара уй топди. Ҳозир бу кўча Шанел номи билан аталади.

Шанел маданият ва санъат арбоблари, ташкилотлари билан ҳеч қандай ҳамкорлик қилмаган. У ўзини тутиши, кийиниши билан танилган.

Бу расмда Шанелнинг аждодлари савдо қилган бозорга ўхшаш Оверни бозори акс этган. Бу жуда оддий, деҳқонча, француз кишлоқларига хос соддалик Коконинг ижодида улкан ўрин эгаллайди. Чунки Шанел белгисининг асосий ўзига хослиги оддийлик эди. У содда бичим, аниқ тузилиш ва рангларнинг камлигига эътибор қаратар эди. Ана шу нарсаларнинг ўзаро уйғунлиги, қатъий тузилиш ва бичимнинг содда чизиқлари уни машҳур қилди.

Тасвирлардаги бу аёлларнинг кийимига қараб, Шанелнинг зукколигидан тўлқинланиб кетасиз. Яхшилаб эътибор берсангиз, расмдаги аёлнинг кийими қора мағизли, олдига тугмачалар қадалган, корсет ва фартуксиз, икки чўнтакли тўғри нимча. Шанел олди тортиб боғланадиган, корсетсиз оддий услубни жуда кўп либосларида қўллаган.

Шанелнинг фаолияти ўз дизайни бўйича ишлаб чиқарган маҳсулотларни сотишдан иборат эди. Ишлаб чиқариш ва савдо... Шу туфайли дунё бўйича юздан ортиқ бутиклар очишга эришди. Вафотига 40 йил бўлган бўлса ҳам, Шанелнинг маҳсулотлари ва фирмаси ҳамон киборларнинг назарида. Унинг номи билан боғлиқ атир-упа маҳсулотлари, заргарлик буюмлари, кийим-кечаклар дунё бўйлаб ҳамон кезиб юрибди.

Унинг дастлабки атири "Шанел № 5" ни яратиш учун 1921 йилда Россия подшоҳлигига атир етказувчи Эрнест Биукс томонидан Коко Шанелга икки хил намуна тақдим этилади. У № 5 намунасини танлайди. "Номини сиз қўясиз" таклифига эса шундай жавоб беради: "Мен ўз коллекциямни 5 май куни, йилнинг бешинчи ойида бошлаганман. Атирга ана шу рақам берилсин. Зеро, бу рақам атирга омад келтиради". Коко Шанел оригинал шишаларни, яъни оддий идишларни маъқул кўради. Ичидаги суюқлик идишнинг ўзидан ҳам қадрли эканлигини айтади.

1950-1960 йилларда Коко турли Голливуд студиялари билан ҳамкорлик қила бошлади. Унинг кийимларида Одри Хепберн ва Лиз Тайлор сингари машҳур хонимлар пайдо бўла бошлади. 1969 йилда афсонавий актриса Кетрин Хепберн бродвей мюзиклида "Коко" картинасида Шанел образини яратди.

Шанелнинг шахсий ҳаётда омади келмади. Унга хайрихоҳ жуда кўп эркаклар бор эди. Бироқ у турмушга чиқмади ва фарзанд кўрмади.

Бутун ҳаёти давомида кенг халқ оммаси томонидан эъзоз ва ардоқда яшаган бўлса-да, сўнгги пайтларда ёлғизланиб қолади. Шанел 1971 йил 10 январ куни 87 ёшида қазо этганда унинг ёнида фақатгина оқсоч — уй хизматкори бор эди, холос. Шанел ширкатининг йиллик фойдаси 160 миллион АҚШ долларини ташкил этарди. Аммо унинг кийим жовонидан машҳур Мадмуазел сўзи билан айтганда фақатгина уч "пўрим кийим-бош" топилади, холос. Коко Шанел ўзининг васиятига кўра Парижда эмас, балки янада сокинроқ ҳисобланган Швейцариянинг Лозанна шаҳрида дафн этилади.

Ҳозирги пайтда Шанелнинг модалар уйида Карл Лагерфельд бош дизайнер бўлиб ишлайди. У компанияни 1982 йилдан бери бошқаради. У Шанелнинг кийимлар қулай бўлмоғи лозим деган фикрига асосан, юбкаларга қисқалик олиб кирди. Лагерфельд сумкачаларга ҳам эгарсимон кўриниш бахш этди. Бу сумкалар ҳамиша олиб юриш учун қулай. У "Мен модага ҳашам ва омилкорлик олиб кирдим. Агар Шанел тирик бўлганида менинг ишларимдан мамнун бўлар эди", деб айтган.

Ҳозирги кунда hoovers.com сайтининг маълумотига кўра "Шанел" компаниясининг йиллик даромад айланмаси — 1 миллиард 296 миллион АҚШ долларига тенг.

Нигина ҚОДИРОВА тайёрлади

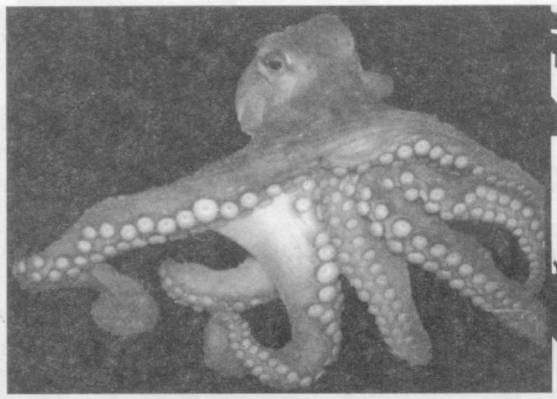

SAKKIZ OYOQ

Сайёрамизнинг аксарият қисмини сув ташкил қилиши барчамизга маълум. Қуруқликдаги наботот ва ҳайвонот олами инсоният томонидан маълум даражада ўрганилиб чиқилган.

Бироқ бепоён уммонлар бағри ва улар дунёси ҳали тўлиқ ўрганилмаган. Сув тубида яшовчи баҳайбат маҳлуқлар, уларнинг йирик кемаларни уммон қаърига ғарқ қилиши ҳақида оғиздан-оғизга ўтиб юрувчи кўплаб афсоналар, ҳужжатли асарлар ёзилган. Ҳатто фантастик кинолар ҳам ишланган.

Денгиз ва океанларда қимматбаҳо юклари билан ҳалокатга учраган кемаларнинг изига тушганлар ўзларининг кўзлаган жавоҳир ва маржонларини йиға олишмаган. Улар сув тубида кутилмаганда пайдо бўлиши мумкин бўлган сув ости маҳлуқлари билан юзма-юз келишдан қўрқишган.

Бугунги кунда маҳлуқлар кемаларни ғарқ қилишига ҳеч ким ишонмайди. Қадимдан ҳаёти денгиз ва океанлар билан боғлиқ бўлган одамлар сув остида яшовчи балиқдан фарқли баҳайбат қўрқинчли маҳлуқ борлигигига ишонишган. Одамлар орасида оғиздан-оғизга ўтиб юрувчи ушбу афсонавий жонзот биз билган саккизоёқнинг ўзгинаси. Сув тубида шу даҳшатли маҳлуқ билан тўқнаш келган денгизчилар тирик океан қафасини ҳис қилганларни сўзлаб беришган.

Ҳозирда барча имкониятларга эга улкан кемалар ишлаб чиқарилиши, сув остини ўрганишга мослашган замонавий ускуналар ва суратга олувчи сув ости камераларнинг яратилиши сув ости дунёсини ўрганиш имкониятини берди.

Ўша афсонавий маҳлуқ ҳақидаги ўта кўпиртириб тўқилган ҳикоялардаги жонзот саккизоёқлигига бизда шубҳа қолмади. Сув ости дунёсини ўрганишда кўплаб илмий изланишлар олиб борилиши натижасида саккизоёқларнинг юздан ортиқ турлари аниқланди. Уларнинг кўп қисмини унча катта бўлмаган, узунлиги ярим метргача бўлган саккизоёқлар ташкил этади. 3-4 хил турлари эса инсон билан тўқнаш келганида ўзининг кучли мушаклари орқали курашда устун келиши ҳам мумкин. Уларнинг энг кўп учрайдиганлари Дофлейн саккизоёғи, Аполлион саккизоёғи ва Гонконг саккизоёғидир.

Биринчиси барча океан, тропик ва субтропик денгизларда яшайди. Иккинчиси, асосан, Япония қирғоқлари ва Курил ороллари атрофида ҳамда Пасета бўғозида учрайди.

Аполлион Аляска қирғоқлари сув ости қояларида, ғарбий Канада ва Калифорния атрофида учрайди. Уларнинг узунлиги 3 метргача, оғирлиги эса 25-50 кггача етади.

Саккизоёқ билан тўқнаш келган денгизчилар ҳикояларини лоф деб қарайдиган бўлсак, баъзи манбалар уларнинг ҳақиқатга яқинлигини тасдиқлайди. Ж.Кусто ва Ф.Диоленинг "Саккизоёқ ва калмарлар" китобида бунга оид маълумотлар бор. Америкалик денгиз мутахассиси, олим Ф.Вуд Флорида денгиз лабораторияси архивида изланиш олиб бораётиб қизиқ бир фактга дуч келган. 1897 йил Августини соҳилида баҳайбат сув махлуқининг жонсиз танаси топилди. 6 тонна атрофидаги бу топилма устида Йель Университети профессори А.Верилом изланиш олиб борган. Ҳозирги кунда ушбу саккизоёқнинг бир қисми Смитсон институтида сақланмоқда. Топилма сақланаётган идишга "улкан" (лотинча гигантеус) деб ёзилган. Ҳозирча баҳайбат саккизоёқлар мавжудлиги ҳақидаги ягона илмий маълумот шу ва буни инкор эта олмаймиз.

Саккизоёқнинг нимаси хавфли? Аслида, саккизоёқлар инсонга беҳуда ҳамла қилмайди. Ғаввослар уларни кўп кузатишган. Саккизоёқлар инсон яқинлашганини сезишса, сув ости қоялари орасига яширинишга ҳаракат қилишади. Уларнинг яшаш жойлари асосан сув ости қоялари, ғорлари ёки чўкиб кетган кемаларнинг ички бўлимлари бўлади. Агарда у ерга ғаввослар эҳтиётсизлик қилиб кириб қолишса, саккизоёқлар буни ўзларига тажовуз сифатида қабул қилиши ва ўзини ҳимоя қилиш учун инсонга ташланиши табиий ҳол. Бу вазиятда инсон ўзини ҳимоя қилиши учун имконияти қолмайди. Чунки яшириниб турган саккизоёқни ўз тусини ўзгартириш хусусияти туфайли олдиндан сезишнинг иложи йўқ. Унинг олдида буқаламун ҳам ип эшолмай қолади. У рангини

ўзгартирибгина қолмай, бирор рельеф шаклига уйғунлаша олишининг ўзи бир мўъжиза.

Сувда яшашга мослашган жонзотларда инсонга нисбатан имкониятлар кўп. Бунинг олдини олиш учун бош қисми ва икки кўзи ўртасига ханжар санчиб, мия қисмини жароҳатлабгина уни тинчитиш мумкин. Акс ҳолда иккинчи ғаввос аралашувисиз натижа саккизоёқ ҳисобига ҳал бўлиши мумкин.

Балоғатга етган саккизоёқнинг оёқларида икки мингга яқин сўрғич жойлашган. Уларнинг ҳар бири юз грамм куч билан ўлжани ушлаб тура олади. Демак, икки мингта сўрғичнинг кучи 200 кгга тенг. Ўтмишда Колумбия атрофида олтин ва кумуш ёмбилари билан чўкиб кетган кемаларнинг жойи ўрганилгач, кўпгина ғаввослар ушбу қимматбаҳо ўлжа илинжида сувга шўнғишган. Лекин бирортасига сув юзасига қайтиб чиқиш насиб этмаган. 64 метр чуқурликда катта бойликни ўз бағрида сақлаб ётган кема қанчалар инсонларни домига тортиб кетди. Шунга қарамасдан, таниқли америкалик ғаввос Гари Разберг ўша лаънатланган кема ётган тубликка шўнғийди ва кема ён атрофида дом-даракиз йўқолган ғаввослар қолдиқларини учратади. Бечора ғаввослар сув ости кийимлари билан қўшиб ғажиб ташланганди. Нимталанган уст-бош ичида уларнинг суяклари кўриниб турар эди. Бу ҳолатни кузатиб турган Разберг тезлик билан сув юзасига кўтарилишга мажбур бўлади. Шуниси ажабланарлики, ғаввосга кислород келиб турадиган шланка сирли равишда узиб ташланади. Шунга қарамай, икки кун ўтгач, Разберг яна сувга шўнғишга қарор қилади. Ў "Ҳалокатга учраган кема олтинлари" китобида шундай ёзади: "Ғарқ бўлган кемага яқинлашар эканман, ён-атрофимда нимадир, кимдир мени кузатаётгандек туюла бошлади. Бу ҳиссиёт шунчалик кучли эдики, атрофимга тез-тез бурилиб ёритгични тутиб алангладим. Секин кема ичига кира бошладим. Ўзимни тузоққа тушгандек ҳис қилдим. Орқамга ўгирилдим, кутилмаганда, эшик томондан баҳайбат шарпа пайдо бўлди. Чиқиш йўлагини шарпа батамом тўсиб қўйганди. Кўз олдимда баҳайбат ва жирканч бир махлуқ танасини силкитиб турарди. Менинг ҳаракатларимни синчиклаб кузатиб, ҳар томонга буралиб ўз ранг-тусини ўзгартирар эди. У турли рангларга айланар экан, ўзининг маконидаги бегонани сўроқ қилаётганга ўхшар эди. Бу қонхўрнинг маккор кўзлари ҳар бир ҳаракатимни назардан қочирмасди. Ниҳоят, аёвсиз кураш бошланди"...

Бу курашда ўзини йўқотмаган Разберг ўткир пичоғи билан махлуқнинг учта пайпаслагич оёғини кесишга муваффақ бўлади. Шуниси ажабланарлики, махлуқ дастлаб бор гавдаси билан ташланмасдан пайпаслагич оёқларини навбатма-навбат ишга солган. Ғаввоснинг ўктамлигини сезган рақиб борлиғи билан жангга киришади. Бу ҳолатда ҳам ўзини йўқотмаган ғаввос саккизоёқнинг жони — ўша икки кўзи ўртасига пўлат ханжарини санчади. Лекин саккизоёқ ҳам жон бериш олдидан рақибини силтаб, эзғилаб улгуради. Разбергни бош кийими мажақланган, танаси жароҳатланган, ҳушини йўқотган ҳолда ундан хавотир олган шериклари топиб олишади. Унинг бахтига ҳамкасблари ўз вақтида ёрдамга етиб келишади ва жонсиз саккизоёқ чангалидан қутқариб олишади...

Комил ЖОНТОЕВ тайёрлади

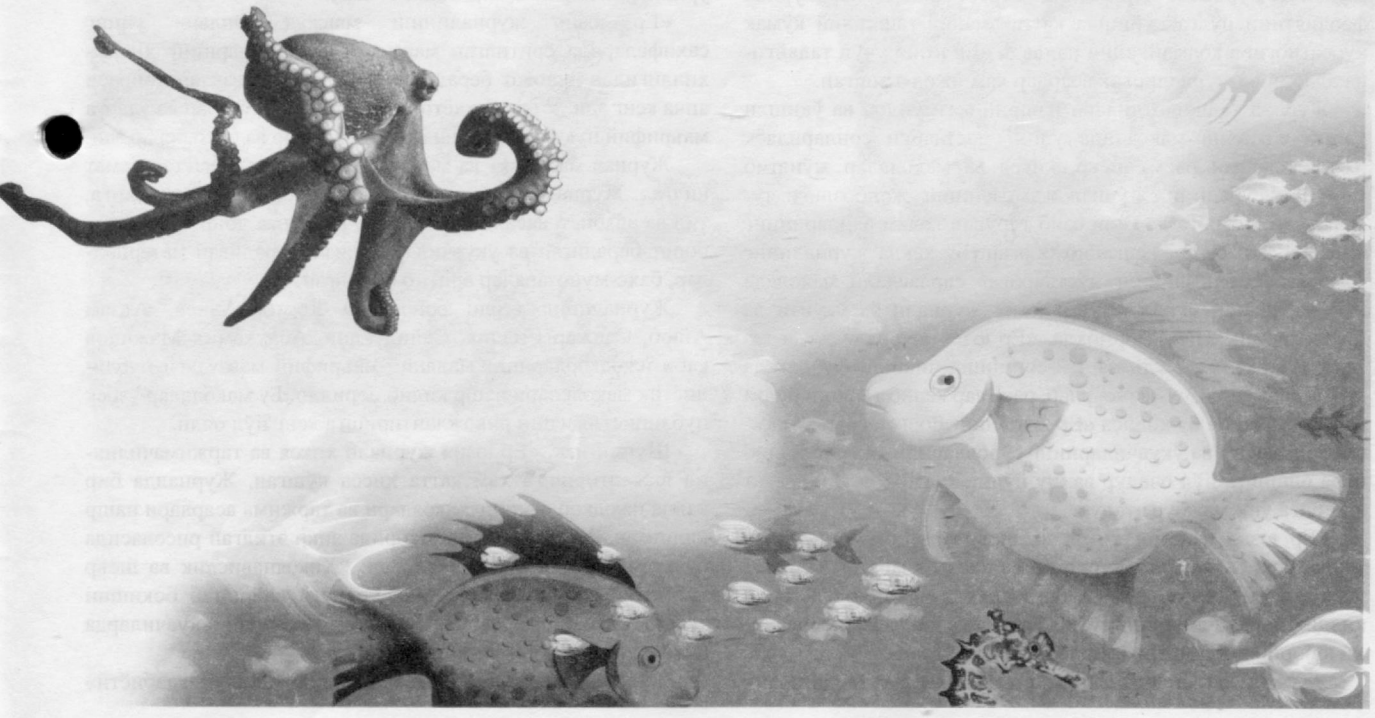

“GULISTON” JURNALI TARIXI

1925 йилнинг ноябр ойидан бошлаб ҳозирги кунда «Гулистон» номи билан нашр килинаётган «Ер юзи» халқимиз маънавияти тарихида ўзига хос аҳамият касб этган журналдир. Журналнинг юзага чиқишида истеъдодли ташкилотчи ва қаламкаш Аъзам Аюбовнинг хизмати катта бўлди. Унинг саъй-ҳаракати билан 1925 йилнинг ноябрида ўзбек ўқувчилари «Ер юзи» номли 15 кунда бир маротаба чиқадиган янги журналнинг биринчи сонини олишга мушарраф бўлдилар. Ўзбек тилидаги дастлабки оммавий ижтимоий-сиёсий, адабий-бадиий ва расмли-безакли нашрлардан бири бўлган бу журнал адабиёт ва санъат аҳлларининг энг севимли матбуот органи бўлиб, ўз атрофига даврнинг улуғ ижодкорлари ва олимларини бирлаштирган эди. «Ер юзи» журналида Абдулла Авлоний, Абдурауф Фитрат, Абдулла Кодирий, Чўлпон, Шокир Сулаймон, Боту, Отажон Ҳошим каби ижодкорларнинг асарлари мунтазам нашр этилиб турди. Журналнинг ташкил топиши ҳақида XX аср бошидаги ўзбек миллий матбуоти тарихининг илк тадқиқотчиларидан бири Зиё Саид ўзининг «Ўзбек вақтли матбуоти тарихига материаллар» рисоласида етарлича маълумот беради: Журнал таҳрир ҳайъатида Санжар Сиддиқ, Маннон Ромиз, Сайид Ғани, Шокир Сулаймон, Собира Холдорова, Вил Ўразой каби ёзувчи ва журналистлар фаолият кўрсатганлар. Улар журнал фаолиятини йўлга қўйишда катта амалий-ташкилий кўмак кўрсатибгина қолмай, айни паллада «Ер юзи» учун талайгина адабий ва журналистик асарлар ҳам ижод этишган.

Журнал ташкилотчилари нашрни мазмундор ва ўқишли қилиб чиқариш мақсадида унинг дастлабки сонларидаёқ ижодкорлардан расм, шеър, ҳикоя ва мақолалар жўнатиб туришни сўрашган. Журнал жамоасининг жонбозлиги туфайли «Ер юзи»га доимий ёзиб турувчи қалам аҳлларининг сафлари кун сайин кенгайиб борган. Бу хақда журналнинг 3-сонида «Ер юзи»нинг дўстларига» сарлавҳали мақолада қуйидагиларни ўқиймиз: «Ер юзи» журнали ўз ўқувчи ва ёзувчиларини топиб бормоқда. «Ер юзи» журнали жуда тез вақтда тарқалиб кетди ва 1-2-сонининг чиқиши фурсатида атрофдан кўп ҳикоя ва шеърлар, расмлар келиб туриши бунга далил. Албатта, бу ҳодиса «Ер юзи»нинг борғон сари мукаммаллашмагига ва ўқувчиларнинг сўровларини таъмин қилиб бора олишига йўл очадур ва шу йўлни топмоқ учун ҳаракат қилишга уни мажбур этадур.

«Ер юзи» ёзилган ҳикоя ва шеърларни мумкин қадар ўзида босиб чиқариб туришга ва саҳифаларини чамалаб туриб, вақти келганда, мажмуа шаклида чиқармоққа қарор қилди. Мана шуни кўзда тутиб ёзувчилар ҳикоя ва шеърларини юбориб турсинлар» (“Ер юзи”, 1925, 3-сон).

Журнал ташкилотчилари уни чиқаришга тайёргарлик кўрилаётган пайтда шоир Чўлпондан бирор нарса ёзиб беришни илтимос қилганлар. Ўзбек матбуоти жонкуяри Чўлпон янги, ижтимоий-сиёсий, адабий ва расмли-безакли журнал ташкил топаётганидан қувонади ва журналнинг чоп этилиши муносабати билан 1925 йил 1-сонида «Бу нима нарса?» номли табрик шеъри босилади:

«Бу нима нарса? » – деб
Ҳар ким сўрса,
Дейман «Ер юзи»
Ҳар ерда юрар,
Ҳар жойни кўрар.
Ҳар кимни тоблар,
“Фотохон” қизи!

Кейинчалик шоирнинг «Ер юзи»да бир қанча шеърий ҳамда публицистик асарлари босилиб ниқди. Лекин уларнинг аксарияти журнал фаолиятининг дастлабки даврларига тўғри келди.

«Ер юзи» журналида фаолият кўрсатган ижодкорларнинг сафи аста-секин кенгайиб борди. Журнал ёш ижодкорларнинг адабиёт, санъат, журналистика ва фото оламига дадил кириб келиши учун ижодий мактаб вазифасини ўтади, ўзбек бадиий таржима адабиётини ривожлантиришга катта ҳисса қўшди.

Лекин журнал қийинчиликларга қарамай, ўз зиммасига олган вазифани тўла бажаришга уринади. Журналнинг ҳар бир сонида қуйидаги фикрларга дуч келамиз: «Журналнинг ўз вақтида ва кўнгилдагидек чиқиб турмоғи учун ўқувчи ўртоқларимизнинг қўлларидан келган қадар ёрдам этажакларини кутамиз. Қўлларида сурат оладурғон асбоблари бор ўртоқлар журналимизнинг мавзуига мувофиқ расмлар жўнатсалар жуда севиниб қабул қиламиз. Ҳикоя ва шеърлар, турмушдан олиниб ёзилғон кўринишлар, парчалар, илмий ва махсус мавзулардаги мақолалар журналимизда бош ўринларни олади» («Ер юзи», 1 -сон).

«Ер юзи» журналининг мавжуд сонлари унинг саҳифаларида ёритилган мавзулар ва жанрларнинг хилма-хиллигидан далолат беради. Журналнинг мавзулар доираси анча кенг эди. У барча ҳаётий масалаларни кўтарар ва уларга маърифий нуқтаи назардан қарар, ёндашар ва баҳо берар эди.

Журнал маданият ва маърифат тарқатишда катта хизмат қилган. Журналда миллат ва унинг ҳақ-ҳуқуқига, тарихига, тил ва адабиёт масалаларига, дунё аҳволига доир кўплаб ахборот берадиган ва ўқувчиларни қизиқтирадиган материаллар, баҳс-мунозаралар ёритиб борилган.

Журналнинг турли сонларида Комил Алиев, Аъзам Айюб, Санжар Сиддиқ, Сайид Ғани, Абдуҳамид Мажидов каби ижодкорларнинг маданий-маърифий мавзудаги публицистик мақолалари нашр қилиб борилди. Бу мақолалар ўзбек публицистикасини ривожлантиришга кенг йўл очди.

Шунингдек, «Ер юзи» журнали ҳикоя ва таржимачиликни юксалтиришга ҳам катта ҳисса қўшган. Журналда бир қанча ижодкорларнинг ҳикоялари ва таржима асарлари нашр қилинган. Зиё Саид номи юқорида зикр этилган рисоласида бу хусусда қуйидагиларни ёзган: “Ҳикоянавислик ва шеър тўғрисида ҳам «Ер юзи»нинг хизмати қайрилиб боқишни тақазо қилади. «Ер юзи»нинг ҳикоя босиши ўқувчиларда ҳикоянавислик ҳавасини орттирди».

Журналнинг 1925 йилги сонларида «Жаҳон адабиёти»

рукни остида Рабиндранат Тагор, Ярослав Гашек, Фридрих Шиллер, А.С. Пушкин, Лев Толстой, Мулк Раж Ананд ҳақида мақолалар эълон қилинди ва уларнинг асарларидан таржималар берилди. Журналнинг турли сонларида машҳур Америка ёзувчиси О. Генрининг «Қоқ нон», П. Гиббоннинг «Йўқолғон виждон», Умар Сайфуддиннинг «Туркча рецепт», Анри Барбюснинг «Қўрқинчли поезд», Примчандниng «Танвир» ва бошқа кўплаб таржималарини ўқиш мумкин. Бу таржима асарларнинг кўпчилиги ўша вақтларда журналнинг масъул котиби вазифасида ишлаган Санжар Сиддиқ томонидан «Газетачи» тахаллуси остида эълон қилинган. Бундан ташқари, журналнинг доимий ёзувчиларига айланган Бойиш ва Н.Раҳимийлар хам таржима асарлар эълон қилиб туришган.

Кўпчилик журналхонлар эътиборини ўзига тортган, дастлабки сони 5200 нусхада, 1931 йил бошида эса 10700 нусхада тарқалган «Ер юзи» журнали 1931 йилнинг ёзидан чиқмай қўйди. Шўро ҳокимияти журналда фаолият кўрсатаётган бетакрор қалам соҳибларини матбуотда танқид қилишга, «халқ душмани» деб таҳқирлашга, жисмонан йўқ қилишга ўтди.

Ҳатто журналга раҳбарлик қилиб турган ҳайъат аъзолари Аъзам Айюб, Санжар Сиддиқ, Комил Алиев, Саидғани Валиевларнинг фаолиятини зимдан кузатиш кучайтирилди. 1932 йилдан журнал янги номда, яъни «Ўзбекистон қурилиши» деб атала бошланди. Бу ҳақда «Ер юзи» журналининг 1931 йил 17-18-сонларида қуйидагича маълумот берилган: «1932 йилдан «Ер юзи» журналининг ўрнига «Ўзбекистон қурилиши» деган янги журнал чиқа бошлайди. «Ўзбекистон қурилиши» кенг форматда, яхши қоғозда, турли-туман нафис тола материаллари билан безалиб, ҳажми икки ярим табоқ бўлади».

Маълумки, ўтган аср 20-йилларининг охирларида араб алифбоси асосидаги ўзбек ёзуви лотин алифбоси билан алмаштирилди. Шу сабаб «Ер юзи» журналининг 1929-1930 йилги сонларидаги айрим саҳифалар, 1931 йилги сонларнинг эса барчаси ўша янги алифбода нашр қилинган. «Ер юзи» журналининг фаолияти ҳамма вақт ҳам нурли, равон, силлиқ кечмади. Журналга ҳам ҳаётда юз берган ноҳақликлар, тазйиқлар, қатағонлар ўз таъсирини кўрсатди. Бироқ ҳар қандай вазиятда ҳам журнал ҳаётимиз кўзгуси вазифасини бажарди.

1936 йилдан журнал "Гулистон" номи остида фаолият кўрсата бошлади. Иккинчи жаҳон урушига қадар ниҳоятда оғир ижтимоий-сиёсий курашлар жараёнида фаолият кўрсатди. Шундан сўнг узоқ муддат нашр қилинмади. 1967 йил январдан "Гулистон" номи билан қайта нашр этила бошлади.

"Гулистон" ҳозир ҳам ўзбек халқининг энг севимли нашрларидан биридир. Журнал ўз саҳифаларида халқимизнинг маданият, спорт, санъат ва адабий ҳаётини ёритади. Журнал, айниқса, мустақиллик йилларида ўзининг теран мазмун-мундарижасига эга бўлди. Ҳозирги кунда журналда халқимизнинг ижтимоий-маданий ҳаёти акс этган долзарб мақолалар, бугунги муҳим ўзгаришлар, мустақиллик берган имкониятлар, ёшларнинг давр билан ҳамоҳанг фаолиятига бағишланган кўплаб мақолалар берилмоқда.

Камола МАРДИҚУЛОВА,
Ўз ФА Алишер Навоий номидаги
Давлат адабиёт
музейи тадқиқотчиси

МУАММОНОМА

9	4	3	9	4	*	1	7	6	-
3	7	13	*	11	2	9	3	7	-
10	4	,	8	5	6	7	13	12	7
6	7	3	*	2	13	3	7	10	4

1. Узун думли сайроқи парранда. 2. Эркин Воҳидов қасидаси. 3. Қизил рангнинг китобий атамаси. 4. Шиддали ёғин. 5. Кулай шароит. 6. Зеб-зийнат буюми, тақинчоқ. 7. Дон маҳсули. 8. Миллий либос. 9. Европадаги кўмир ҳавзаси. 10. Тадбир, илож. 11. Кислота. 12. Ёрдам, кўмак. 13. Қирғизистондаги шаҳар. 14. Қадимда ҳукмдорлик рутбаси. 15. Тоқ рақам. 16. Автомобиль мойи. 17. Тўпли спорт ўйини. 18. Эрон валютаси. 19. Волганинг қадимги номи. 20. Цитрус мева. 21. Кўркам, ҳашаматли бино. 22. Жануб тумани. 23. Изтироб. 24. Хамирли таом. 25. Супурги ўт. 26. Муҳаммад ... (боксчи). 27. Куй товушқатори, нота. 28. Гуллаган маскан. 29. Ер ўлдоши. 30. Қўшиқдаги энг юқори нота. 31. Қишлоқ хўжалиги соҳаси. 32. Куёш ботган пайт. 33. Ер сатҳи ўлчови. 34. Ҳиндистондаги дарё.

1. Республикамиздаги вилоят. 2. Россия автомобили маркаси.
3. Ўзбекистон халқ артисти, раққоса.
4. Ўзбек муттоз шоири, олим, темурийзода ҳукмдорнинг нодир асари.
5. Иртиш дарёси ирмоғи. 6. Иморатнинг устки қисми.
7. Франция футбол жамоаси. 8. Фаолиятнинг якуни.
9. "Шашмақом" таркибидаги куй. 10. Чорва моллари озуқаси.
11. Тошкетдаги спорт иншооти. 12. Ўзбек муттоз куйларидан бири.
13. Тез ҳаракат қилувчи, чаққон.
14. Африка саванналаридаги танаси улкан дарахт. 15. Қуш аъзоси.
16. Ўрта аср ўзбек муттоз, ғазалнавис шоираси.
17. ..шон. 18. Сирдарё ирмоғи. 19. Мақолдан: Ҳунарли киши ... қолмас.
20. Ҳикматдан: ...-майдонда синалади. 21. От зотларидан бири.
22. Самолёт маркаси. 23. От сочи. 24. Кўклам гули.
25. Киши сазовор бўлган ҳурмат, эътибор. 26. Баландлик ер.
27. Парранда ошёни. 28. Фахрланишга арзигулик нарса, ифтихор.
29. Тоқ рақам. 30. Туркиядаги кўл.
31. Ишлаб чиқариш тармоғи. 32. Болтга ўрнатиладиган деталь.
33. Атрофи сув билан ўралган қуруқлик.
34. Мусиқа ёзуви. 35. Автомобилни бошқариш дастаси.

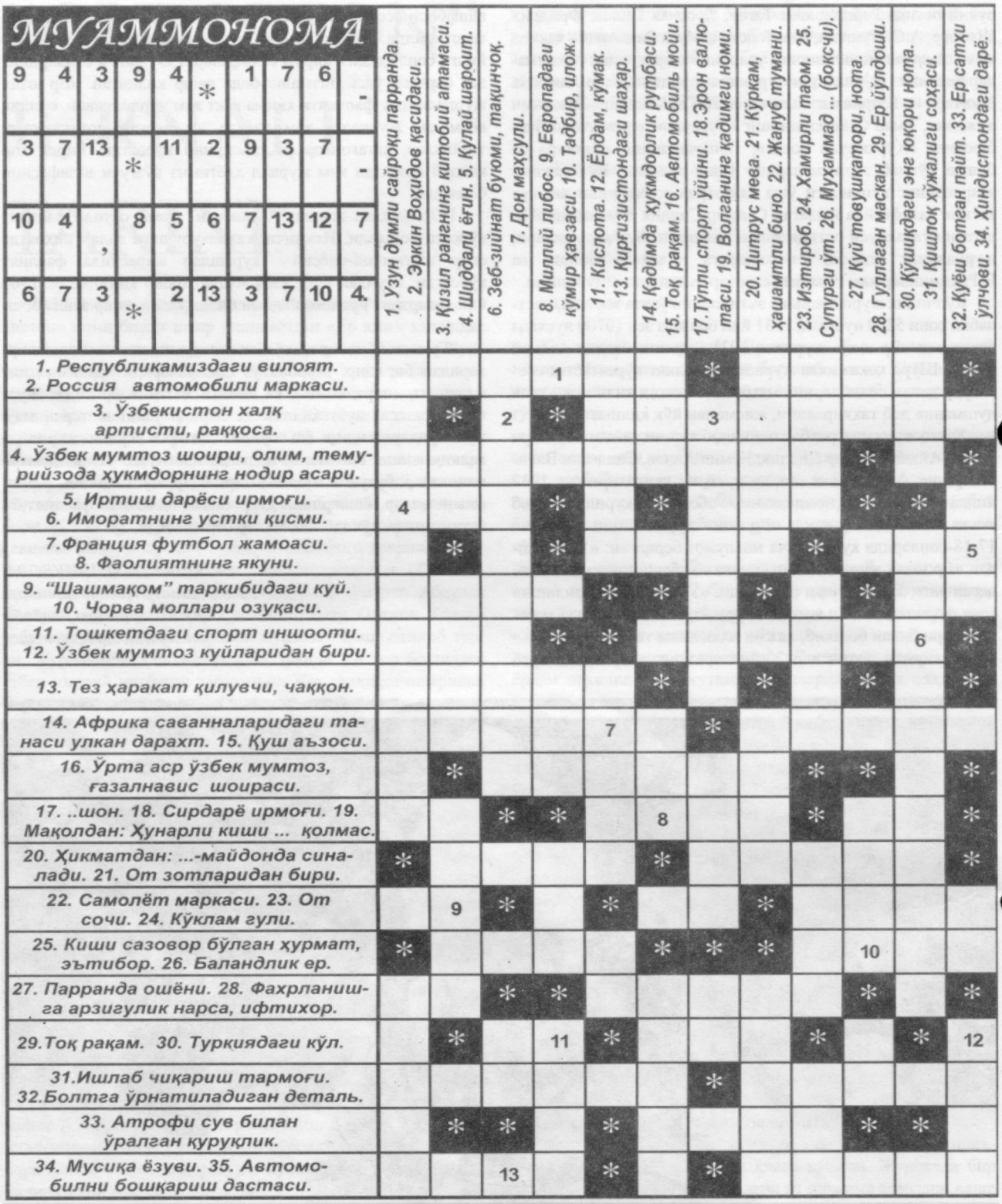

ЖАДВАЛЛИ КРОССВОРД

Кроссвордни ҳал этгандан сўнг жавоблар ёзилган рақамли хоналардаги ҳарфлар асосида муаммономани ҳал этинг. Бунда улардан қаторлар бўйича ўқиш билан ўрта аср шарқ мутафаккир шоири Шамсиддин Муҳаммад Ҳофиз Шерозий ёзиб қолдирган икки мисра ҳикматни билиб оласиз.

Фозилжон ОРИПОВ тузди

“ЖАМИЯТ АСОСИ” АЙЛАНМА КРОССВОРДИ

Жавобларни шаклда белгиланган хонадан рақам атрофига соат мили йўналишида ёзинг. 1. “Ўригидан данаги ширин”- деб, ардоқланадиган авлод. 2. Мустақил оила хўжалиги. 3. Оила қувончи. 4. Келажак, истиқбол. 5. Обрў, эътибор. 6. Азалий урф-одатлар. 7. Инсонийлик, мурувват юзасидан амалга оширилган яхшилик, кўмак. 8. Тўкинлик ва фаровонлик келтирувчи фаолият. 9. Файзли, кекса инсон. 10. Маълум бир уруғ авлодларининг келиб чиқиши ва ўзаро қариндошлик даражаси қайд этилган ҳужжат. 11. Бир авлод-аждодга мансуб бўлган кишилар. 12. Кўнгилга хуш ёқувчи, меҳрибон. 13. Оила аъзолари истиқомат қилиб турган уй, ҳовли. 14. Маҳсулот ишлаб чиқаришни хонадонда ташкил этиш. 15. Ҳурсандчилик, севинч. 16. Ўрнак, ибрат олса арзийдиган шахс. 17. Ахлоқ-одоб ўргатиб, фарзандни улғайтириш. 18. Ноз-неъмат сероблиги. 19. Оила ҳаётида аҳамиятга эга бўлган ижтимоий ҳудудий маскан. 20. Хонадонга тантана муносабати билан ташриф буюрган киши. 21. Тантанали кун.

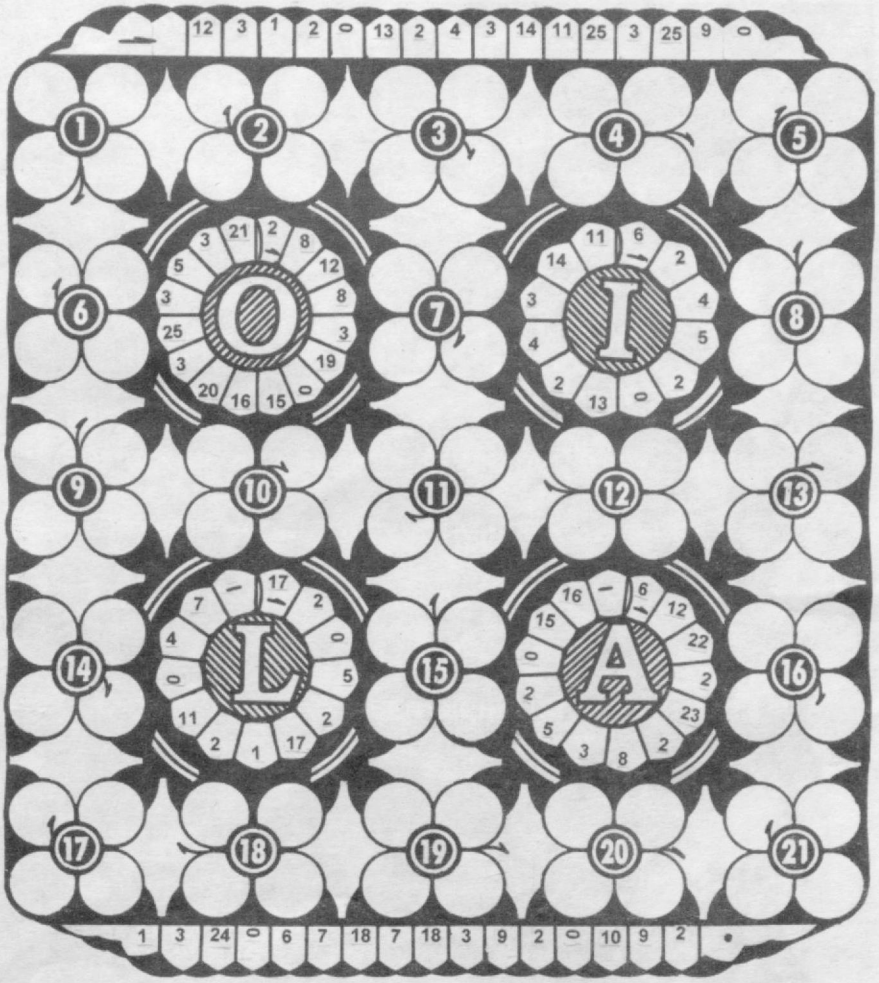

— Кечаги уй вазифаларимга ёрдам берганингиз учун раҳмат, энди ўқитувчим мени қандайдир ақли заиф деб ўйлаяпти.

— Онанг ҳозиргина телефонда бизникига келаётганини айтди.

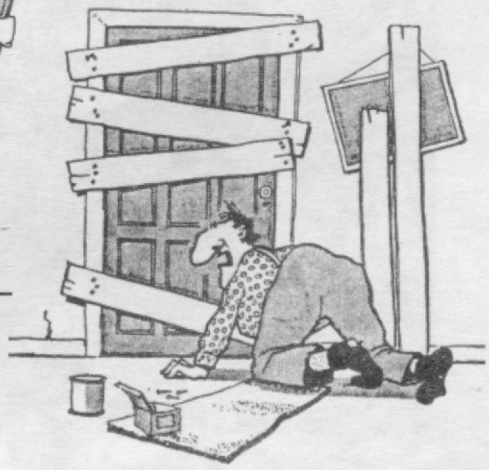

Икки дугона суҳбатлашмоқда:
— Мен ўз йигитим билан муносабатни уздим.
— Нима учун?
— Чунки унда камчиликлар жуда кўп эди.
— Сен унга узугини ҳам қайтиб бердингми?
— Йўқ, узукда камчилик йўқ эди.

***

Касаллик тарихидан кўчирма: руҳий ўзгаришлар аниқланмаган, фақат аҳмоқ....

***

— Байрамни қандай ўтказдинг?
— Билмадим, ҳали гапириб беришмади.

***

Бир киши уйини таъмирлатаётган экан. Устага:
– Полнинг тахталарини шифтга, шифтнинг тахталарини полга қоққин, – дебди.
– Нега?
– Ҳадемай уйланаман, шу нарса аниқки, одам уйланганидан сўнг ҳамма ёқ остин-устун бўлади.

Zamonaviy bo`lish uchun patlarni yulish shart emas!

Азамат ФАЙЗУЛЛАЕВ тайёрлади

Koreya rassomlari ijodidan

ISSN 2091-5330

4500

Obuna davom etmoqda!

Indeks: yakka obunachilar uchun – 820, tashkilotlar uchun – 806.